

גליון
70

מגזין פסח
תשפ"ג

קדושת קציון

התאחדות החרדים
לדרישת ציון
על טהרת הקודש

השגחת ה' על עמו

אסופת מאמרים נבחרים עמודים 3-13

זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור

שאל אביך ויגדך

זקניך ויאמרו לך

16 יריעה מיוחדת לזכר מורנו הגאון רבי יואל שוורץ זצ"ל
ראיון מרתק עם בנו הרה"ג רבי בנימין שליט"א

27

ח"כ הרה"ח משה שמעון רוט שליט"א בראיון תורני מקיף וראשון מסוגו

גליון 70
ניסן תשפ"ג
מגזין חג

תמונת שער:
בית המכס בעכו לפני כששים שנה. בתקופת שנות שימש נמל עכו כשער כניסה לארץ ישראל.
"בליל אחד בשבת, ג' ימים לירח סיון, יצאתי מן הים בשלום ובאתי לעכו ונצלתני מן השמד והגענו לארץ ישראל." (הרמב"ם באגרת)

למען ידעו דור אחרון בנים יולדו
יקמו ויספרו לבניהם

אבות וננים מדברים על ארץ ישראל

14

מאמר פתיחה:
לחדש או לשמר, מה עדיף?
יו"ר האגודה הרב יהודה אפשטיין

אבות וננים מדברים
על ארץ ישראל 15

16

ר' יואל
ראיון עם הרה"ג רבי בנימין שוורץ שליט"א

20

ממרוקו לישיבת פוניבז'
שיחה עם הגאון רבי יעקב פרץ שליט"א

22

"כך מקובלני"
שיחה עם הרה"צ רבי שמואל מזלוביצקי שליט"א

26

חיבת ציון יוקדת
הרה"ח הרב אברהם גוטליב ובנו הרב יהודה

27

"עולם העשיה" -
חלום ומציאות
ראיון עם ח"כ הרב משה שמעון רוט ובנו הרב שמואל יעקב

32

והשיב לב אבות על בנים
הגאון רבי יוסף קמנצקי שליט"א

"כי אתה ה'
בקרב העם הזה
אשר עין בעין נראה
אתה ה' ועננך
עמד עליהם"

השגחת ה' על עמו,
מראשית עד אחרית
מאמרים נבחרים

3

השגחה כללית
מדאורייתא
הרב נתן פלוג

7

'עם' ישראל -
עם או יחידים?
הרב בצלאל גנז

9

צדקת צדיקו
של עולם
הרב מנשה בן יוסף

11

מגיד מראשית
אחרית
הרב דוד מלינובסקי

13

ממזרח אביא
זרעך
הרב חיים אינהורן

"ואמרת לבנך...
לתת לנו את
הארץ אשר
נשבע לאבותינו"

מו"ל: עמותת 'קדושת ציון'

יו"ר: הרב יהודה אפשטיין

עורך תוכן: הרב יואל ברמן

עריכה לשונית: הרב יהודה אפשטיין

עורך משנה: הרב פסח הלפרין

עיצוב ועימוד:

קליין זק7305@gmail.com

מדור ראיונות:

הרב שמואל קרלינסקי

הרב משה מלוביצקי

סופרי המערכת

ועדת ביקורת

דוא"ל ph@kedushastzion.org

מחלקת הפצה

דוא"ל hafatza@kedushastzion.org

להרשמה לקבלת הגליונות בדוא"ל,

ולשאלות בכל ענין:

kdst.office@gmail.com

079-5383396

077-3181693

מודפס באלפי עותקים, ומופץ בריכוזים

החרדיים ברחבי ארץ ישראל ובחול

אין המערכת אחראית לתוכן הפרסומות

אגודת קדושת ציון פועלת להעמיק
את תודעת המרכזיות של ארץ ישראל
ביהדות, כמקום שנתנהל בו כאומה
שלמה הפועלת על פי התורה.

השגחה כללית מדאורייתא

הרב נתן פלז

פתיחה

בשנים האחרונות, ימי עלית הדורות, הולך ונפוץ השיח הציבורי של יושבי בית המדרש וציבור היראים בכללותו סביב ההתחזקות ב'השגחה הפרטית'. סיפורי השגחה נהפכים למצרך מבוקש – קוים, עלונים, דרשנים ומשפיעים – כולם סובבים הולכים מסביב לגילויי ההשגחה המתגלים לנו, בעינינו קצרות-הרואי, בבעיותינו הקטנות, כאשר נדמה שהכל חשון ואין תקוה והנה – מנצנצת לה קרן ההשגחה העליונה, מושיעה אותנו בעת צרותינו, מאירה לנו בעת חשכנו ומצילה את מצבנו העגום. וכבר אמרו המושלים – "אל תגיד 'אוף' – תגיד פרק קו"ף!" הוא פרק 'מזמור לתודה', לה' שעוזר ומלווה אותנו על כל צעד ושעל.

אולם האמת תיאמר, כי כל כמה שגדולים ומרניני לב גילויי ההשגחה הפרטית שבכל צעד ושעל, על אחת כמה וכמה כפולה ומכופלת טובתו של המקום על **כולנו**, בהשגחתו ה**כללית** על כללות האומה לדורותיה. וגם אָמְנָה, אפשר לקבוע בפה מלא, כי 'ההשגחה הפרטית' אינה אלא בגדר 'סעיף' ו'ענף' מכלל מערכת הענק האדירה של '**ההשגחה הכללית**', וכנסס על גבי ענק, הרי זה בדרך 'לא זו אף זו' – לא רק שמשיגה הקב"ה על כללות אומתנו מעת יצירת האומה ועד הלום – אלא אף ברוב חסדו הוא משגיח ומרעיף חסדיו על יראיו בכל פרט ופרט. אולם עיקר ענין ההשגחה נאמר דווקא על האומה בכללותה, ולדורותיה.

תיתי לו, לגליון 'קדושת ציון', המייחד ומחדד את מבטו והשקפתו באספקלרית כללות האומה, וסולל ומפלס דרכים ונתיבות ממכמני תורתנו הקדושה, אשר נאמרה לאומה כולה, לא לעם של יחידים, אשר הקדיש את גליונו זה של חודש ניסן, הוא החודש אשר בחר בנו אל-וקבעו לחודש הגאולה והפדות – 'בחודש הזה אתם נגאלים' – לנושא חשוב ויסודי זה, של גילויי 'ההשגחה הכללית' על עמנו ומולדתנו, מ'ראשית המחשבה' ועד ימינו עתה, ימי 'עקבתא דמשיחא', מ'בימים ההם' – ועד 'לזמן הזה'.

במאמר הבא נצא אֶל הַשְּׁדָה לְלֶקֶט אֲרֹת' ממרחבי תורתנו הקדושה במעלת וחובת ההתבוננות והאמונה בהשגחה הכללית על אומתנו – עם קרובו. ויחלק המאמר לארבעה ראשים: **א.** מצוות הלימוד וההתבוננות בהשגחה הכללית. **ב.** ההשגחה הכללית כשורש האמונה בה' **ג.** זכירת יציאת מצרים כשורש האמונה בהשגחה הכללית על עמו

בני ישראל. **ד.** ההשגחה הכללית בשרשרת הדורות, בניסים הגלויים והנסתרים [שיטת הרמב"ן].

א. חיוב הלימוד, ההכרה והאמונה בהשגחה הכללית

בשירת האזינו נאמר (דברים לב ז): "זָכֹר יְמוֹת עוֹלָם, בְּיַנּוּת דָּר וָדוֹר; שְׁאֵל אֲבִיךָ וַיְגַדֶּךָ, זְקֵנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ".

פסוק זה נאמר בפתיחת השירה כהקדמה לפסוקים שיבואו, בהם מספר הכתוב על יצירת האומה הישראלית, ובחירתה מכל עם, והשגחתו יתברך עלינו בְּאֶרֶץ מִדְבָּר וּבְתוֹהוּ יַלֵּל יִשְׁמֹן – כְּנֹשֵׁר יַעִיר קִנּוּז עַל גּוֹזְלָיו יִרְחֹף; והנהגתו אותנו למעלה מכל טבע, מזל ומלאך – ה' בְּדָד יִנְחֵנוּ וְאֵין עִמּוֹ אֵל נִכְרֵי. ובפתיחת הדברים קורא-מצוה אותנו הכתוב – "זָכֹר יְמוֹת עוֹלָם, בְּיַנּוּת דָּר וָדוֹר" – זכור, התבונן, למד את מעשי ה' מימות עולם, ראה כיצד נוהג ה' בחסדו כל דור ודור, "שְׁאֵל אֲבִיךָ וַיְגַדֶּךָ, זְקֵנֶיךָ וַיֹּאמְרוּ לְךָ" – אל תהיה כמי שאינו יודע לשאול, אשר אֶת פֶּתַח לו', אלא כבן החכם, השואל ודורש אצל אביו וזקניו, ומקבל מאוצרות דברי-ימייהם מלוא חופנים דעת ותבונה.

ובקונטרס ספר הזכרונות (לרצ"ה מלובלין מצוה ג בסופו) כתב: "ויראה, שמאמר 'זכור ימות עולם' וגו' שבא בלשון ציווי, **יהיה מצוה מיוחדת על הענין הזה, להתבונן בחסדי השם יתברך עמנו בימות עולם, ובכל דור ודור.**"

ובסוף דבריו כתב: "ונראה, ששתי מצוות הללו, של זכירת חסדיו יתברך עמנו, ואמונה בלב לגאולה העתידה,־ אנו יוצאים במה שאנו מזכירים דברים הללו בברכת קריאת שמע שלאחריה ביום ובליילה, ובתפילת שמונה עשרה. ואנשי כנסת הגדולה, שתקנו לנו תפלות וברכות בחכמה ותבונה, סדרו מעשיהם להזכיר בכלל דבריהם כל עיקרי האמונה והידיעות שציוותה תורה על האדם לדעת ולהאמין ולזכרם, ובזה יצא ידי חובת הרבה מצוות דאורייתא, ובלבד שיהיו פיו ולבו שוין בכוננת מה שהוא אומר".

שפתי כהן ברור מללו, כי נצטוונו בפסוק מצוה מיוחדת להתבונן בימות עולם ולחקור ולדרוש את מעשה ה' לאבותינו שבכל דוד ודור, כיצד הנהיגו ועל במותינו העמידנו באהבתו ובחמלתו עלינו. ומצינו מקראות נוספים, המצוים את בני א-ח לי להעמיק ולהתבונן בהשגחת ה', וניווטו את מהלך אומתנו הנבחרת.

נאמר בתורה (דברים ח ב-ה): "**וְזָכַרְתָּ אֶת כָּל הַדְרֹךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכָה ה' אֶל-לְהִיךָ זֶה אֲרַבְעִים שָׁנָה בְּמִדְבָּר, לְמַעַן עֲנִתְךָ לְנִסְתְּךָ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְכֶם הִתְשַׁמֵּר מִצִּוְתָיו אִם לֹא. וַיַּעֲנֶךָ וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכַלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדַעְנוּ אֲבֹתֶיךָ, לְמַעַן הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לָבְדוּ יַחֲזִיקָ הָאֲדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יַחֲזִיקָ הָאֲדָם. שְׂמַלְתְּךָ לֹא בָלְתָה מֵעֲלֶיךָ**

1 על-פי מלכים ב ד לט.

2 ובאמת מצינו, כי הפרשה שם גופא מדברת על ההשגחה העליונה בהקשר של ארץ ישראל לעם ישראל, ככתוב שם 'בהנחל עליון גויים' וכו', וברר את ארץ ישראל לחלקם ולנחלתם של בניו. ראה בספרי (שם פ'סקא ש"א) – "דבר אחר בהנחל עליון גויים, כשהנחיל הקדוש ברוך הוא עולם לאומות, פירש תחומה של כל אומה ואומה כדי שלא יהו מעורבים, שילח בני גומר לגומר, בני מדי למדי, בני יון ליון, בני תובל לתובל, פירש תחומן של אומות כדי שלא יכנסו לארץ ישראל – יצב גבולות עמים". וראה בהרחבה יותר באדרת אליהו להגר"א זללה"ה שם.

3 אה. גם על מצוה זו דיבר הרצ"ה לעיל שם.

4 ומן הראוי להוסיף נופך למצוה ולהביא את פירושו של מרן בעל נועם אלימלך [האזינו] בפסוק זה: "זכור ימות עולם, פירוש, אך כן תתנהגו, שתזכרו ותחשובו תמיד רוממות א-ל וגדולתו, כל הניסים והנפלאות שמימות עולם, כדי שתכנסו רוממותו וגדולתו בלבכם".

שלא נמנו בתרי"ג, צא ולמד בספר החרדים להאזכרי, ובין טעמי דבר בשורשי ספר המצוות לרבינו המיימוני.

ב. השגחה כללית כשורש האמונה בה'

רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי, פותח את יסוד שיטתו באמונת ה', בדברים אלו (מאמר א אות י"א - תרגום ר"י אבן תיבון):

"אחר כן קרא [מלך כוזר] חכם מחכמי היהודים ושאל אותנו על אמונתו. אמר לו החבר: **אנחנו מאמינים בא-להי אברהם יצחק ויעקב, המוציא את בני ישראל ממצרים באותות ובמופתים ובמסות, והמכלכלם במדבר, והמנחילם את ארץ כנען, אחר אשר העבירים את הים והירדן במופתים גדולים**, ושלח משה בתורתו, ואחר כך כמה אלפי נביאים אחריו מזהירים על תורתו, מיעדים בגמול הטוב לשומרה, ועונש הקשה לממרה אותה. ואנחנו מאמינים בכל מה שכתוב בתורה, והדברים ארוכים."

ובהמשך הדברים ביאר החבר יותר (שם אות כה): "כן פתח משה לדבר עם פרעה כשאמר לו 'א-להי העברים שלחני אליך', רצה לומר, א-להי אברהם יצחק ויעקב, מפני שהיה אברהם מפורסם אצל האומות, וכי **התחבר אליהם דבר הא-להים והנהיג אותם ועשה להם נפלאות**, ולא אמר 'א-להי השמים והארץ שלחני אליך', ולא 'בוראי ובוראך'. וכן פתח א-להים דבריו אל המון ישראל: "אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", ולא אמר: 'אני בורא העולם ובוראכם'. וכן פתחתי לך מלך הכוזר, כאשר שאלתני על אמונת, השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל, אשר התברר אצלם המעמד ההוא בראות עיניהם, ואחר כן הקבלה הנמשכת שהיא כמראה העין."

ברוח דברים אלו, חתם הכוזרי את ספרו (מאמר ה אות כא):

"ונעזוב ראיית הקראים במצות דוד לבנו: 'זאתה שלמה בני דע את א-להי אביך ועבדהו' (דברי הימים א כח ט), וראיתם מזה, שצריך לדעת את הא-להים ידיעה ברורה ואחר כן התחייב עבודתו [אך לא כן פירוש הכתוב באמת], אבל הזהיר לסמוך על אביו וזקניו להאמין בא-להי אברהם יצחק ויעקב, **אשר דבקה בהם השגחתו וקיים להם יעודיו בהרבות זרעו, והנחילם ארץ כנען, וחנות שכינתו בתוכם**."

לשיטת רבנו יהודה הלוי בעל ספר הכוזרי, יסוד האמונה היהודית אינו נובע מחקירה שכלית ואינו מיוסד על פיה. אדרבה, זוהי דעה 'קראית', פסולה; ומה שדעה זו נשענת על הפסוק המוכר 'דע את א-להי אביך ועבדהו', אין פירושו שיש קודם לדעת את ה' באמצעות חקירה והוכחה, אלא יש לדעת את ה' **א-להי אביך** מכח הקבלה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, שהיתה השגחת ה' חופפת עליהם, וקיים להם ה' את מה שהבטיח לזרעם, להוציאם מארץ מצרים ולהביאם אל ארץ ישראל.

לפי דבריו הוא מתרץ קושיה גדולה⁵ על לשון הדיבר הראשון מעשרת הדברות (שמות כ א) - 'אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים'. לכאורה היה מתאים יותר לומר 'אנכי ה' אשר בראתי את העולם!' אולם כאמור, בפסוק זה מניח ה' את יסוד האמונה

ורגלך לא בצקה, זה ארבעים שנה. **וידעת עם לבבך**, כי פאָשר ייסר איש את בנו ה' א-להיך מִיִּסְרָךְ."

וכתב על כך רבנו יונה בספרו שערי תשובה (שער ג אות יז): "ודע, כי **המעלות העליונות נמסרו במצות עשה**, כמו מעלת הבחירה וכו', ומעלות זכרון חסדיו והתבונן בהם, שנאמר (דברים ח ב): 'זִכְרָתָּ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכָךָ ה' אֶל-לֵהִיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר וגו', ונאמר (שם ח ה): 'וְיָדַעְתָּ עִם לִבְבֶּךָ כִּי פֶאֶשֶׁר יִיסַר אִישׁ אֶת בְּנוֹ ה' אֶל-לֵהִיךָ מִיִּסְרָךְ'. וְעוֹד הוֹסִיף, כִּי מִצְאָנוּ כֵּן גַּם בְּדַבְרֵי דוֹד, שֵׁאִמַר (תהלים קז א): 'מִי חָכֵם וְיִשְׁמַר אֱלֹהֵי וְיִתְבַּוְּנֵנוּ חֶסְדֵי ה', וְעוֹד אָמַר (שם כו ג): 'כִּי חֶסְדְּךָ לְגַגְד עֵינַי'."

ובספר חרדים (מצוות עשה פרק א אות כג) הביא את דבריו אלו של רבנו יונה, והוסיף: "ומינה נלמוד מקל וחומר, אם נצטוינו לזכור לדורות החסדים שעשה עם אבותינו, כל שכן שכל אחד מישראל חייב לזכור החסדים שעושה עמנו תמיד לכלל ישראל, שמציל אותנו משיני אריות רשעים העומדים תמיד עלינו לכלותינו, ולזה אנו אומרים בכל יום מזמור 'לולי ה' שהיה לנו'; וכן חייב כל אחד מישראל לזכור החסדים שגמלו ה' יתברך מעת שיצרו בבטן אמו, ואז יכנע לפניו ויבוש וישוב בתשובה שלמה. וכן שמעתי מפי מורי הרב החסיד כמהור"ר יוסף סאגיש זצ"ל."

ועוד נאמר בתורתנו הקדושה (דברים ד לב-לט): **"כִּי שְׂאֵל נָא לְיָמִים ראשונים אשר היו לפניך, לִמֹּן הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּרָא אֶל-לֵהִים אָדָם עַל הָאָרֶץ, וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם, הִנֵּהיָה כְּדָבַר הַגְּדוֹל הַזֶּה אוּ הַנִּשְׁמָע כְּמַהוּ? הַשָּׁמַע עִם קוֹל אֶל-לֵהִים מִדְבַר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֹתָהּ וַיַּחֲזִי? אוּ הִנָּסָה אֶל-לֵהִים לְבוֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מְקָרָב גוֹי בְּמִסּוֹת בָּאֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמַלְחָמָה וַיְבִיד חֻזְקָה וּבְזָרוּעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדֻלִים, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לָכֵם ה' אֶל-לֵהִיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ? אֹתָהּ הִרְאֵתָ לְדַעַת - כִּי ה' הוּא הָאֵל-לֵהִים אֵין עוֹד מְלֻבְדוֹ מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׂמִיעָךְ אֶת קוֹל לְיִסְרָךְ, וְעַל הָאָרֶץ הִרְאֵךְ אֶת אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָה, וְדַבְרֵי שָׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. וְתַחַת כִּי אָהַב אֶת אֲבֹתֶיךָ וַיַּבְחַר בְּזָרְעוֹ אַחֲרָיו, וַיִּצְאָךְ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגְּדֹל מִמִּצְרַיִם. לְהוֹרִישׁ גּוֹיִם גְּדֻלִים וְנַעֲצְמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךְ, לְהִבְיָאךְ לְתַת לָךְ אֶת אֶרֶץ כְּנַחֲלָה כִּיֹּם הַזֶּה. וְיָדַעְתָּ הַיּוֹם וְהֵשַׁבְתָּ אֶל לְבַבְךָ - כִּי ה' הוּא הָאֵל-לֵהִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת, אֵין עוֹד"**.

וכתב על כך בפסיקתא זוטרתי - מדרש לקח טוב (דברים שם): "כי שאל נא מצוה על ישראל להבין ולהשכיל שהקב"ה יכול להושיעם ולקבצם מן האומות כשם שעשה לאבותינו במצרים, שנאמר 'או הנסה א-להים לבוא לקחת' וגו'."

לסיכום, ניתן לומר כי החיוב להתבונן ולהשכיל בהשגחה הכללית על עמנו - הוא חיוב גמור, **מדאורייתא**, אשר נצטוינו עליו פעמים רבות בתורה בכמה לשונות: בזכירה, בידיעה, בשאלה ובבינה, וכמצוה גמורה ייחשב, אלא שלא נמנתה מצוה זו בתרי"ג. אך רבות הן המצוות

5 דברים ברוח דומה לזו, מצינו בדברי הסמ"ק (מצוה א), שם פירש כי מכלל מצוות האמונה בה' היא האמונה בהשגחה, ובכללה גם האמונה בביאת המשיח. וזו לשון:

"לידע, שאותו שברא שמים וארץ - הוא לבדו מושל מעלה ומטה ובד' רוחות, כדכתיב (שמות כ א) 'אנכי ה' א-להיך וגו', וכתב (דברים ד לט) 'וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא הא-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד'. ודרשו חכמים - אפילו באויר, לידע, פירוש לאפוקי מן הפילוסופין שאמרו שהעולם נוהג מאליו במזלות. ואין לו מנהיג ולא דָּבָר, ואפילו קריעת ים סוף ויציאת מצרים וכל הנפלאות שנעשו במזל היו. ויש לנו להאמין, כי שך הם דוברים. אכן הקדוש ברוך הוא מנהיג את העולם כולו ברוח פיו. והוא הוציאנו ממצרים ועשה לנו כל הנפלאות, ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, שנאמר (תהילים לו) 'מה' מצעדי גבר כוננו'. ובוה תלוי מה שאמרו חכמים (שבת לא) ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו - 'צפית לישועה'. והיכן כתיב מצוה זו. אלא ש"מ בזה תלוי, ש**כשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים, דכתיב 'אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך' וגו', ועל כרחין מאחר שהוא דיבור, הכי קאמר - כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם, כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' א-להיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם**. וכן יושיענו ברחמי שנית, כדכתיב (דברים ג) 'ושב וקבצך מכל העמים' וגו'."

ועיון בספר הזכרונות (ג, כט), שחלק על דברי הפסיקתא זוטרתי בפירוש מקראות אלו והעשה שבהן. אולם כתב, כי ניתן ללמוד עשה זה מהפסוק הנאמר לאחר שירת האזינו (דברים לב מו): 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים, **שִׁמּוּ לְבַבְכֶם לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אָנֹכִי מַעֲיֵד בְּכֶם הַיּוֹם**', הוא ציווי על השימה בלב והתבוננות בענין השירה איך כל עניניה כבר נתקיימו. ובכלל המצוה גם כן האמונה בקיום כולה, ויהיה המצוה על דרך שימת לב וההבנה מתוך מה שכבר נתקיים ממנה, שכן עתידה להתקיים כולה, ושסוף הכל 'דַם עֲבָדֶי יָקוּם וְנָקַם יִשׁוּב לְצִרְיוֹ, וְהוּא עַל הַדֶּרֶךְ שִׁבְיָר בְּעַל הַפְּסִיקָתָא, לְהַאמִין בּוֹה עַל דְּרַךְ הַהַשְׁכָּל וְהַהֲבַנָּה."

6 קושיה זו הועלתה גם על-ידי מפרשי התורה, ראה אבן עזרא (שמות כ): "שאלני ר' יהודה הלוי מנחתו כבוד, למה הזכיר 'אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ולא אמר 'שעשיתני שמים וארץ ואני עשיתך'. וזאת היתה תשובתי אלי...".

לבני ישראל, וכאן מבחיר לנו ה' את שורש האמונה. שורש האמונה היהודית אינו נובע מראיות והוכחות על בריאת העולם, חשובות ככל שתהיינה. שורש אמונתנו הוא מכך, שה' הוא א-להיך, כלומר נגלה ומשגיח עליך ועל אבותיך, 'אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים' בכך שהראה לנו ה' את השגחתו עלינו בניסי יציאת מצרים וכל הנלוו להם. בכך הוראינו לדעת כי ה' - הוא הא-להים.⁷

אמור מעתה: ההכרה וההתבוננות בהשגחת ה' על עמו בראשית יצירתו, באירועים הגדולים והמכוננים של נסי יציאת מצרים, תהלוכות המדבר וההבאה לארץ ישראל, על כל פרטי הניסים וגילויי ההשגחה העליונה שנראו שם, היא היא זו המשרישה באיש היהודי את האמונה בה! הקב"ה, לדידו של היהודי, אינו מתואר אצלו כ'בורא העולם', לא ח"ו שאינו מאמין בזה, אבל לא משם מקור אמונתו! הקב"ה של היהודי הוא 'א-להי אבותינו', א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, הא-להים הרועה אותנו מעודנו עד היום הזה, ואשר גלויי השגחתו עלינו לא פסקו אף לרגע קט.⁸

והדברים ברורים, כי מימי צאתנו מארץ מצרים לא פסקה אמונה מאבותינו, ובכל דור ודור עלינו ללמוד, להבין ולהכיר את גודל השגחת ה' עלינו בני ישראל עם קרובו, ומכך להתעצם ולהתחזק באמונתנו הנצחית, נצח ישראל לא ישקר.

ג. מצות זכירת יציאת מצרים כשורש האמונה בהשגחה הכללית על עמו ישראל

נאמר בתורה (שמות יג א): **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם, זְכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאוּתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים.** ונאמר עוד (דברים טו א): **לִמְעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ.** ומכאן למדו חכמים את המצוה לזכור את יציאת מצרים בליל הפסח, ואף בכל יום ויום, כדרשתו הידועה של בן זומא (ברכות יב), המובאת אף בנוסח ההגדה.

ובביאור ענין המצוה, כתב רבנו משה המיימוני במורה הנבוכים שלו (חלק ג פרק ט - תרגום ר"ש אבן תיבון): **"וכבר ידעת גם כן חזוק התורה לזכור המכות שחלו על המצריים תמיד, 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים', ואמר 'למען תספר באזני בנך וכן בנך' וגו', ובדין היה לעשות כן בזה הענין, מפני שהם עניינים שמאמתים הנבואה והגמול והעונש, אם כן כל מצוה שמביאה לזכרון דבר מן הנפלאות או להתמיד האמונה היא - כבר נודע תועלתה."**

והרמב"ן הוסיף ובאר, ואף הרחיב גבולי המצוה בסוף פרשת בא (שמות יג טז), **וז"ל - 'ובעבור כי הקדוש ברוך הוא לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואתו לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם, ובניהם לדור אחרון. והחמיר מאד בענין הזה כמו שחייב כרת באכילת חמץ (לעיל יב טו) ובעזיבת הפסח (במדבר ט א), והצריך שנכתוב כל מה שנראה אלינו באותות ובמופתים על ידינו ועל בין עינינו, ולכתוב אותו עוד על פתחי הבתים במזוזות, ושנזכיר זה בפינו בבקר ובערב, כמו שאמרנו (ברכות כא) "אמת ויציב דאורייתא", ממה שכתוב (דברים טז א) "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך", ושנעשה סוכה בכל שנה. וכן כל כיוצא בהן מצוות רבות זכר ליציאת מצרים."**

והר"ן כתב בדרשותיו (דרוש ה): **"ועל זה נמשך יציאת מצרים כולו. כי רצה ה' יתברך שיתחדשו האותות בגאולה היא שהיא בלי ספק**

התחלת התורה, למען ידעו כל ישראל, שהנמנעות בחק הטבע אינם נמנעות בחק ה' יתברך, כי זאת הפינה היותר גדולה בדת, ומי שיכפור בה יכפור הדת בכללו ויבטל גמול ועונש לגמרי". וראה שם שביאר, כי מפני כן בחר ה' להראות אותותיו דווקא בארץ מצרים, היא ארץ החרטומים והמכשפים, להודיע כי אין כה' א-להינו, ונעלה הוא מכל כח, בין טבעי ובין כישופי.

ובספ"ה"ק יסוד העבודה (ח"ד פ"ג ד"ה והאמונה) האריך ביותר בענין יסוד זה של זכירת יציאת מצרים כיסוד האמונה, וכתב: **"האמונה זאת היא יסוד מוסד, ומצויות אנוח על דבר זה עם כמה מצות, בכדי שיע"י המצות נזכור ביציאת מצרים, כמו כל עניני פסח וסוכות ושבת ועומר ושבועות ושבועות ויובל בחירות עבדים, בכלום ניתן הטעם בשביל יציאת מצרים, וחמשים פעמים נזכר בתורה יציאת מצרים נגד נ' שערי בינה. והרי זה שכל התבוננות וכל השכליות גדולות והשגות נפלאות - כולם נצמחים ויוצאים ושורים ומועילים אם הם שורשן עולה ונגדל על היסוד המוסד של האמת יציאת מצרים, ואם אין יסוד אין בנין. וכי ענין האמת יציאת מצרים היא המצוה המסוגלת, שהיא מצוה ורצון השי"ת בה, מפני שסוגלתה היא סגולת א-להית אשר אי אפשר לאדם שיהיה איש אמונה כי אם ע"י אותה מצוה, וכמו סגולת הציצית שהיא מסוגלת לאדם לבלתי יסור אחרי לבבו ועיניו..."**

ולכך אפילו בשעת מתן תורה אמר 'אנכי וכו' אשר הוצאתיך מארץ מצרים, **כי ענינה היא גדולה לפני ה' כענין בריאת עולם, וגם הרבה יותר היא לבני ישראל שהוא יסוד העבודה, וכאשר אדם משים מחשבתו באמונה זו, היא מסוגלת להסיר ממנו כל המסכים המבדילים, וגם ע"י זה נשפע לו שפע אמונה והשגת הלב בהרגשת הדעת, ונפקחו עיני העורים, והיו עיניך רואות את מור"ך (ישעיה לט), איש ואיש לפי מעשיו ועבודתו הפנימיות. ומבלעדי האמונה זאת - כל השכליות וכל השגות שבעולם לא יועילו לו, וח"ו נפול יפול, כי כן ייסד המלך הקב"ה."**

האריכות כאן בדברים אך למותר, ודבריהם הקדושים כגחלי אש אינם צריכים פירוש, ורק נסכם את תורף הדברים העולה מכללם, אשר מצוות יציאת מצרים נקבעה ע"י בוראנו כיסוד האמונה והעבודה, וכשורש למצוות רבות הנשזרות מפקעתו, מפני היותו **יסוד האמונה בהשגחת ה' על אומנתו**, אשר נגלתה בזרוע עוזו בנוראות יציאת מצרים ואותותיו ומופתיו בארץ חם.

ומשם נקח לעבוד את בוראנו באמונת אומן עד עולם, להתבונן ולראות את השגחת ה' עלינו החופפת ומגנה עלינו, ואשר נגלית גם בדורות אחרונים, למי שאך פוקח עיניו ואינו מסמאם ברהבים ושטי כזב. ויהי רצון שנזכה להיות מכת המאמינים ובוטחים בהשגחתו עלינו, ולראות עין בעין עוצם זרועו ועוזו עלינו, ימין ה' רוממה, ימין ה' עושה חיל.

ד. ההשגחה הכללית בשרשרת הדורות - בנסים הגלויים והנסתרים

נודעים ומפורסמים דברי הרמב"ן בפירושו על התורה, בסוף פרשת בא (שמות יג טז) בענין כללות נסי יציאת מצרים.

נצטט להלן מעט מדבריו היסודיים, המאירים את העינים בהבנת סיפורי התורה וביסודות האמונה:

7 וראה עוד להלן [סימן ג] מה שביאר בזה מרן בעל 'יסוד העבודה'.

8 לאור הדברים נבין באורח פשוט ומאיר את דברי משה רבנו לעם ישראל, בצוותו להם את מצות האמונה בה' (דברים ד לב-לט) [ואשר הובאו גם בדברינו לעיל סימן א]: **"כי שאל נא לַיְמִים רִאשִׁימִים אֲשֶׁר הָיוּ לַפְּנִי, לְמֹן הָיוּ אֲשֶׁר בְּרָא אֱ-לֹהִים אֶדָם עַל הָאָרֶץ וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצְצֵה הַשָּׁמַיִם, הַנְּהִיחָה כְּדָבָר הַגְּדוֹל הַזֶּה או הַנְּשַׁמְעֵה כְּמֹהוּ הַשָּׁמַע עִם קוֹל אֱ-לֹהִים מִדָּבָר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אֶתְּהָ וַיִּחַי או הַנְּהַסֵּךְ אֱ-לֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גוֹי, בְּמִסְתֵּה, בְּאֶתֶר וּבְמִוִּפְתֵּי, וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבְזֶרֶע נְטִיחָה וּבְמִוִּמְרָאִים גְּדֹלִים, כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְכֹס ה' אֱ-לֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ? אֶתְּהָ הָרֵאתָ לְדַעַת, כִּי ה' הוּא הָאֱ-לֹהִים. אֵינִי עוֹד מְלַבְּדוּ!**

מֹן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמִיעַךְ אֶת קוֹל לִיְסֻרְךָ, וְעַל הָאָרֶץ הָרָפָה אֶת אֲשׁוֹ הַגְּדוֹלָה, וְדִבְרֵי שְׁמַעְתָּ מִתּוֹךְ הָאֵשׁ. וַתַּחַת כִּי אֶהָב אֶת אֲבֹתֶיךָ, וַיִּבְחַר בְּזֶרְעוֹ אֶתְּרֵי, וַיּוֹצֵאךְ בְּפִנּוֹי בְּכַחוֹ הַגְּדוֹל מִמִּצְרַיִם. לְהוֹרִישׁ גוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּךָ מִפְּנֵיךָ, לְהִבְיָאךָ לְתַת לָךְ אֶת אֶרֶץ נְחֻלָּה כַּיּוֹם הַזֶּה. וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לְבַבְךָ, כִּי ה' הוּא הָאֱ-לֹהִים, בְּשִׁמְיָם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת. אֵינִי עוֹד." משמעות הדברים, שמתוך 'הדבר הגדול הזה' - גילוי מעמד הר סיני וגילויי ההשגחה של יציאת מצרים 'לקחת לו גוי מקרב גוי ועד הניסים שבביאת הארץ' להוריש גוים גדולים ועצומים ממך, להביא לתת לך את ארצם נחלה - כל זה הוא בגודל 'אתה הראית לדעת' - 'ראית וידיעה ברורה שאין אחריה כלום, כי ה' הוא הא-להים. ומכאן באה ההוראה הישירה - 'ידיעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא הא-להים... אין עוד'.

"ועתה אומר לך כלל בטעם מצוות רבות. הנה מעת היות עובדי גילולים בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה, מהם כופרים בעיקר ואומרים כי העולם קדמון, כחשו בה' ויאמרו לא הוא, ומהם מכחישים בידיעתו הפרטית ואמרו 'איכה ידע אל ויש דעה בעליון' (תהלים עג יא), ומהם שיודו בידיעה ומכחישים בהשגחה, ויעשו אדם כדגי הים שלא ישגיח הא-ל בהם ואין עמהם עונש או שכר, יאמרו עזב ה' את הארץ. וכאשר ירצה הא-להים בעדה או ביחיד ויעשה עמהם מופת בשנוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כלם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם א-לוה מחדשו, ויודע ומשגיח ויכול... ולכן יאמר הכתוב במופתים 'למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ' (שמות ח יח), להורות על ההשגחה, כי לא עזב אותה למקרים כדעתם... אם כן האותות והמופתים הגדולים עדים נאמנים באמונת הבורא ובתורה כולה.

ומן הנסים הגדולים המפורסמים - אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצוות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו, הכל בגזרת עליון, כאשר הזכרתי כבר (בראשית יז א, ולעיל ו ב). ויתפרסמו הנסים הנסתרים בענין הרבים כאשר יבוא ביעודי התורה בענין הברכות והקללות, כמו שאמר הכתוב (דברים כט כג-כד) 'ואמרו כל הגוים על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת', ואמרו 'על אשר עזבו את ברית ה' א-להי אבותם', שיתפרסם הדבר לכל האומות שהוא מאת ה' בעונשם. ואמר בקיום 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'."

לאורו הבהיר של הרמב"ן - הניסים הנגלים והמפורסמים שעשה ה' ביציאת מצרים - לא ללמד על עצמם יצאו אלא על הכלל כולו - על הניסים הנסתרים ועל 'כל דברינו ומקרינו, שכולם אינם טבע ולא מנהג עולם, אלא הם נסים ממש בגזרת עליון. והוא יסוד התורה כולה!

ובענין 'הנסים הנסתרים' כתב הרמב"ן בבראשית (יז א), על מאמר ה' לאברהם אבינו 'אני א-ל ש-די התהלך לפני והיה תמים'; 'וטעם להזכיר עתה זה השם [ש-די], כי בו יעשו הנסים הנסתרים לצדיקים, להציל ממות נפשם, ולחיותם ברעב, ולפדותם במלחמה מיד חרב, ככל הנסים הנעשים לאברהם ולאבות, וככל הבאים בתורה בפרשת אם בחקותי ובפרשת והיה כי תבא, בברכות ובקללות **שכולם נסים הם**, כי אין מן הטבע שיבואו הגשמים בעתם בעבדנו הא-להים, ולא שיהיו השמים כברזל כאשר נזרע בשנה השביעית, וכן כל היעודים שבתורה, **אבל כולם נסים** ובכולם תנצח מערכת המזלות, אלא שאין בהם שינוי ממנהגו של עולם כנסים הנעשים על ידי משה רבינו בעשר המכות ובקריעת הים והמון והבאר וזולתם, שהם מופתים משנים הטבע בפרסום, והם שיעשו בשם המיוחד אשר הגיד לו. ולכן אמר עתה לאברהם אבינו, כי הוא התקיף המנצח שיגבר על מזלו ויוליד, ויהיה ברית בינו ובין זרעו לעולם, שיהיה חלק ה' עמו, וברצונו ינהיגם, לא יהיו תחת ממשלת כוכב ומזל!"

עולה מדבריו, כי הנהגת השי"ת עם האבות ועם כללות האומה לאורך הדורות, אף שאין בה שינוי מנהגו של עולם כנסי משה רבינו - מכל מקום כל מהותה של הנהגה זו היא בגדר 'נס', הנהגה מושגחת ומחושבת בגזרת עליון. מטר השמים ומשמני הארץ, וכל תהלוכותיו

של הקב"ה אתנו, אינם בדרך טבע ומקרה ח"ו, אלא הנהגה א-להית, הנרמזת בשם ש-די, בו נגלה הקב"ה לאבותינו הקדושים⁹.

ובהרחבה פירש הרמב"ן שיחתו בפרשת הברכות והקללות, 'אם בְּחֻקֵי תִלְכוּ' (ויקרא כו יא): "אבל אלו הברכות שבפרשה הזאת הן כלליות בעם, והן בהיות כל עמנו כלם צדיקים, ולכן יזכיר תמיד בכאן הארץ - 'ונתנה הארץ', 'לבטח בארצכם', 'שלוש בארץ', 'מן הארץ', 'לא תעבור בארצכם'. **וכבר בארנו כי כל אלה הברכות כולם נסים**, אין בטבע שיבואו הגשמים ויהיה השלום לנו מן האויבים ויבוא מורך בלבם לנוס מאה מפני חמשה בעשותנו החוקים והמצוות, ולא שיהיה הכל הפך מפני זרענו השנה השביעית.

ואף על פי שהם נסים נסתרים, שעולם כמנהגו נוהג עמהם, אבל הם מתפרסמים מצד היותם תמיד לעולם בכל הארץ. כי אם הצדיק האחד יחיה, ויסיר ה' מחלה מקרבנו, וימלא ימיו, יקרה גם זה בקצת רשעים. **אבל שתהיה ארץ אחת כולה, ועם אחד תמיד, ברדת הגשם בעתו, ושובע, ושלוה, ושלוש, ובריאות, וגבורה, ושברון האויבים, בענין שאין כמוהו בכל העולם, יודע לכל כי מאת ה' היתה זאת.** ועל כן אמר (דברים כח י) 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך'."

והיפך זה יהיה בקללות, בעונשי הארץ שאמר (פסוק יט) 'ונתתי את שמיכם כברזל', ועונשי החולי כמו שאמר (דברים כח נט) 'וחלאים רעים ונאמנים', שיקולל המאכל ויחליא, ויתפרסם הנס בהיותו תמיד קיים בכולם. על כן כתוב (שם כט כא) 'ואמר הדור האחרון בניכם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבוא מארץ רחוקה וראו את **מכות הארץ ההיא** ואת תחלואיה', שלא יתמהו באיש ההוא אשר רבצה בו כל האלה (שם פסוק יט), כי כן יהיה פעמים רבים כמנהגו של עולם בכל האומות שיבואו מקרים רעים באיש אחד, רק **בארץ ההיא** יתמהו וישאלו כל הגוים 'על מה עשה ה' ככה לארץ הזאת' (שם פסוק כג), כי כולם יראו וידעו כי יד ה' עשתה זאת, ויאמרו (שם פסוק כד) 'על אשר עזבו את ברית ה' א-להי אבותם'.

והכלל, כי בהיות ישראל שלמים והם רבים, לא יתנהג ענינם בטבע כלל, לא בגופם, ולא בארצם, לא בכללם, ולא ביחיד מהם, כי יברך ה' לחמם ומימם, ויסיר מחלה מקרבם, עד שלא יצטרכו לרפוא ולהשתמר בדרך מדרכי הרפואות כלל, כמו שאמר (שמות טו כו) 'כי אני ה' רופאך'."

סולל לנו רבנו הרמב"ן את הדרך ומאיר לנו נתיבות, לא רק לימי צאתנו מארץ מצרים, לא רק לעתות 'נפלאות בארץ חם, נוראות על ים סוף' (תהלים קו כב) - אלא לאורך כל מהלך ההסטוריה, מימי האבות אשר התהלכו לפניו יתברך ועד לימינו אנו. בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאילו יצא ממצרים, כי אכן, בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, והקב"ה עומד עלינו בחסדו, משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים, ומנהיג ומנווט, פודה ומציל ועונה ומרחם בכל עת צרה וצוקה. לא רק באופן של 'ונתתי מופתים בשמים ובארץ' (ויאל ג א), אלא אף גם בכל מהלך ומשעול של דור ודורשיו, הדורש ומבקש אמונה, יגלה את קרנו הודו ותפארתו בוקעים עלינו ברחמיו, משגיחים ומנהלים, וכדבר שנאמר על ידי ישעיהו נביאך (סג ט) - 'בְּכֹל צָרָתְךָ לֹא צָר, וּבְמִלְאָךְ פְּנֵי הַשָּׁמַיִם, בְּאַהֲבָתוֹ וּבְחַמְלָתוֹ הוּא גָאֵלְךָ, וַיִּנְטֵלְךָ וַיִּנְשָׂאֲךָ כָּל יְמֵי עוֹלָם'."

9 וכן הוסיף לבאר זאת על הכתוב 'אֵל אֱלֹהֵיךָ אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל-שֵׁי-דִי' (שמות ו ב). 'וענין הכתוב, כי נראה לאבות בשם הזה שהוא מנצח מערכות שמים ולעשות עמם נסים גדולים שלא נחבטל מהם מנהג העולם, ברעב פדה אותם ממות ובמלחמה מידי חרב, ולתת להם עושר וכבוד וכל טובה, והם ככל היעודים שבתורה בברכות ובקללות, כי לא תבוא על אדם טובה בשכר מצוה או רעה בעונש עבירה רק במעשה הנס, ואם יונח האדם לטבעו או למזלו, לא יוסיפו בו מעשיו דבר יגאיר וממנו. אבל שכר כל התורה וענשה בעולם הזה **הכל נסים והם נסתרים, יחשב בהם לרואים שהוא מנהגו של עולם, והם באדם עונש ושכר באמת.** ומפני זה תאריך התורה ביעודים שבעולם הזה, ולא תבאר יעודי הנפש בעולם הנשמות, כי אלה מופתים שכנגד התולדה, וקיום הנפש ודבקה בא-להים הוא דבר ראוי בתולדתה שהיא תשוב אל הא-להים אשר נתנה' [הערת המערכת - ביחס לשאלה נכבדה זו בה דנו הקדמונים, מדוע לא הזכירה תורתנו את יעודי העולם הבא, ראוי מאד לעיין בדבריו המאלפים של רבנו הגר"א בשיר השיירים א ג ד"ה לריח שמניך - עיי"ש]

10 וכעין דבריו כתב הנשר הגדול רבנו הרמב"ם באגרת תחית המתים (מהדורת שילת עמי שע), וז"ל - 'וזאת גם כן תועלת גדולה, רצוני לומר היות השמייעה [בקול ה'] מתקנת עיני עולמם והמרי מפסידם. וכבר זכר בתורה שהוא מופת מתמיד בדורות, רצוני לומר - תקון העיניים עם העבודה והפסד עם המרי. אמר - 'היוי בך לאות ולמופת ובורעך עד עולם' (דברים כח מז). ומפני זה אמרו - 'אין מזל לישראל' (שבת קנז), רצונם לומר, שתקונם והפסדם אינו לטבה טבעית ולא על מנהג המציאות, אלא נתלה בעבודה ובמרי, **והוא אות יותר גדול מכל אות**' - עיי"ש בהמשך כל דבריו המאלפים.

הרב בצלאל גזנז

בחירת עם ישראל - בחירת עם או בחירה של יחידים

"החדש הזה לכם ראש חדשים. ראשון הוא לכם לחדשי השנה".

בימים אלו, בהם מתחדשת שנתו של עם ישראל - בשונה ובמקביל לשנתם של שאר ברואי העולם, שהתחדשה בתשרי - ננסה לעמוד על החידוש בתפקידו ושליחותו של עם ישראל בשעת התהוותו לעם.

בשעת הבטחתו של הקב"ה לאבות על הקמתו של העם העתידי לצאת מהם, המטרה והתכלית הנרצית מהתהוותו של עם זה לא פורטה ביעוד המיועד להם. לאברהם נאמר: "ואעשך לגוי גדול". ליצחק נאמר "והרבותי את זרעך ככוכבי השמים". ליעקב נאמר "והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה".

אבל כל זה - לשם מה, ומה הבשורה כאן?

הפרט היחיד שגם הובטח לאבות ביחס לזרע היוצא מהם הוא כריתת ברית על נתינת ארץ ישראל לזרעם. אפילו נתינת התורה לא הוזכרה כהבטחה לאבות לתת לבניהם [עכ"פ לא במפורש].

במצרים, אנו מוצאים לראשונה, שהתורה כבר מדברת על מציאותו של עם. "הנה עם בני ישראל רב ועצום ממנו". "ירב העם ויעצמו מאד...". - ובסנה - "ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים".

אמנם רק במתן תורה אנו מוצאים שמושלמת הבחירה בעם ישראל מכל העמים, וכמו שמבואר במג"א (סי"ט ס"ק א), שבשעה שאומרים בברכת 'אהבה רבה' את המילים 'זבנו בחרת מכל עם ולשון', יתכוון לזכירת מתן תורה, שאז הושלמה הבחירה.

וכן מביא רש"י על הפסוק 'כיעם קדוש אתה לה' א-להיך וכן בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על-פני האדמה', וז"ל - "קדושת עצמך מאבותיך, ועוד - וכן בחר ה'". עולה מדבריו, כי ישנה קדושה עצמית מהאבות [מעצם זה שאנו בניהם יוצאי חלציהם], אבל הדבר בא לידי ביטוי גם כיחידים. אמנם, יש מעלה וקדושה נוספת של בחירתנו כעם.

שומה עלינו להבין, מה התוסף בהיותנו לעם, יותר מאשר לו כל התורה הייתה מחייבת אותנו כיחידים, כל אחד לעצמו? מה הנפקא מינה אם כל יוצאי חלציהם של האבות הקדושים מקיימים מצות מילה כל אחד בפני עצמו, או שמקיימים זאת כעם [התורה חייבה מחדש מצוות מילה לאחר מתן תורה ולא הסתפקה בחיוב שנמסר לאברהם] [ראה כעין זה לגבי גיד הנשה בחולין קא].

כבר הזכרנו, שההגדרה המעשית ה**יחידה** החוזרת על עצמה שוב ושוב אצל כל האבות שנחנה לאותו עם שהקב"ה מבטיח לאבות היא ההבטחה על נתינת ארץ-ישראל, שאותו עם יחיה דווקא יחידיו באותו מקום נבחר מסוים.

זו הבטחה שהיא כל-כך קריטית, כביכול, אצל הקב"ה, עד שהוא כורת עליה ברית ושבועה עם האבות, דבר שלא עשה עמם על נתינת התורה.

ואכן מצינו, שהיו כביכול שתי בחירות של הקב"ה - בחירה בעם ישראל ובחירה בארץ ישראל.

וז"ל החרדים [נונט]:

גם הקרובים והרחוקים אשר חוצה לה, ראוי שיהיו נכספים ותאבים אליה, **כי כשם שבחר בהם, כך בחר בארץ ישראל, ויחד אותה להם.** ואין נקראים גוי אחד אלא עמה. שכן פרש רשב"י (זהר ח"ג צג על מקרא שכתוב (שמואל ב ז כג) "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ").

גם בסנה הקב"ה מתגלה למשה רבנו, ושם הוא אומר לו, כי תכלית יציאת מצרים היא העליה לארץ-ישראל, וז"ל הפסוק - "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש אל מקום הכנעני והחתי והאמורי והפרזי והחוי והיבוי".

ושבו בהמשך: "לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם. ה' אלהי אבותיכם נראה אלי... פקוד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים. ואומר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני...".

מכאן רואים, כי הבשורה היא נתינת ארץ ישראל, בעוד שאת מתן תורה הוא אינו מזכיר להם כלל [ומה שאמר הקב"ה למשה - "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על הר הזה" - להבנת רש"י והרמב"ן על אתר, אין זה חלק מבשורת הגאולה ממצרים

שנאמרה לעם ישראל, אלא היא תשובת הקב"ה למשה באיזו זכות יצאו, או לרמב"ן זה סימן על כך שישמעו לקולו, אבל אין זו סיבת ותכלית היציאה].

גם בתשובת התורה לשאלת הבן החכם [דברים ו כ]: "מה העדות והחוקים והמשפטים אשר ציווה ה' א-להינו אתכם", עונה התורה: "ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה... ואותנו הוציא משם **למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו.**"

נמצאנו למדים שני יסודות גדולים, שהתורה קובעת -

היותנו אומה דווקא - ולא רק אוסף של יחידים רבים, החיים לאורו של הבורא ומקיימים את מצוותיו.

מקום חיינו המיועד לקיום אותן מצוות הוא דווקא בארץ ישראל.

והאמת תורה דרכה, ששני יסודות אלו כרוכים המה אחד בשני, ואינם שלמים האחד בלתי חברו.

אין עם [בשלמותו ויחודו] ללא ארץ, ואין ארץ [בשלמותה ויחודה] ללא עם, כפי שנסביר בהמשך.

מושכל ראשון הוא, שמאחר והבורא הוא תכלית השלמות, גם העולם הנברא מוכרח להיות כן [כמובן, לא בערך שלמותו של הבורא, אלא לפי ערך העולם הנברא וכוחותיו. עולם מקולקל הוא חיסרון בבריאה].

על צורת העולם מיסוד הבריאה כותבת התורה בשירת האזינו - "בהנחל עליון גויים, בהפרידו בני אדם, יצב גבולות עמים למספר בני ישראל".

שבעים האומות המוזכרות בסוף פרשת נח, אינן קיימות במקרה. הקב"ה ברא את העולם בצורה, שישנם שבעים אומות הנמצאות במקומן הראוי להן מעצם הבריאה, ושורשם בששת ימי הבריאה ובשרי מעלה. וכנגדן, עם ישראל - ששורשו בקב"ה עצמו. ישראל עלו במחשבה, ומחשבתו של ישראל קדמה לעולם ולששת ימי הבריאה - "כי חלק ה' עמו".

דומה הדבר למה שהקב"ה ברא מלאכים, שתפקידם מיוחד להם, אבל אין הם תכלית הבריאה, אלא עלה ברצונו דווקא נשמות בגופים גשמיים, הנמצאים למטה בעולם העשיה התחתון שאין למטה ממנו, וחיים בעולם המתנהל בהתאם למציאות הטבע וסדר הבריאה [הטבע - בגימטריה א-להים (רבינו בחיי בראשית ב,ד)]. ועוד רצה, שדווקא בארץ הגשמית תתגלה מלכותו, ושי"כל הנברא בשמי לכבודי בראתי יצרתי אף עשיתי" בצורה של עם וארץ לפי סדר העולם הזה [וכמו שאמר משה למלאכים שרצו למנוע את נתינת התורה למטה בעוה"ז - 'כלום אב ואם יש לכם...'].

כמובן, ישנם זמנים בהם העולם מקולקל וחסר מחמת מעשיהם הרעים של הברואים, אבל זמנים אלו הם בהכרח ארעיים, ולא יתכן להשאר במצב זה לתמיד, כי אז רצון הבורא אינו מושלם ולא תתקיים כוונתו.

וכן מבואר במהר"ל בנצח ישראל פ"א, שעצם הגלות היא ההוכחה על הגאולה. וז"ל:

"כי הגלות בעצמו היא ראייה והוכחה ברורה על הגאולה. וזה, כי אין ספק כי הגלות הוא שינוי ויציאה לגמרי. וכל הדברים כאשר הם יוצאים ממקום [אולי צ"ל ממקומם] הטבעי והם חוץ למקומם, אין להם עמידה במקום הבלתי טבעי להם, רק הם חוזרים למקום הטבעי".

"וכן ישראל בעצמם אם היו עומדים בגלות לעולם, שאין זה מקומם הראוי להם, כי מקומם הראוי להם לפי סדר המציאות, להיותם בארץ ישראל ברשות עצמם ולא ברשות אחר".

לאור הדברים הנ"ל, אנו באים לחקירה גדולה ועצומה -

מהי הצורה האידיאלית שבה באה לידי ביטוי מציאות חיי העם בארץ-ישראל?

האם כוונת יצירתו של עם ישראל - 'עם זו יצרתי לי תהילתי יספור' - היא שמלכתחילה מצופה שהעם כולו מגדול ועד קטן ישב בבית המדרש מבוקר ועד ליל ויעסוק בתורה שבכתב ובתורה שבעל-פה [כמו שהיה במדבר] ולא יתעסק בישונו הגשמי של העולם, או שינהל את חייו בארץ ישראל בעבודת האדמה [וכל עסק של פרנסה] כנאמר ב'והיה אם שמוע' - 'ואספת דגן

ותירושך ויצהרך" [שזו, כמובן יסוד מחלוקתם הידועה של רבי שמעון בר-יוחאי ורבי ישמעאל].

וז"ל רבותינו במדרש רבה על הפסוק "כי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל" (ויקרא כה ה):

"כך כשהיו ישראל במדבר ארבעים שנה, היה המן יורד והבאר עולה להן והשליש מצוי להן וענני כבוד מקיפות אותן ועמוד ענן מסיע לפניהן.

כיון שנכנסו ישראל לארץ, אמר להם משה - כל אחד ואחד מכם יטעון מכושיה ויפוק ויצב לו נציבין".

הרי לפנינו במדרש, שכל אחד עובד את אדמתו מתוך אמונה ומתפרנס מיגיע כפיו לכדי חייו הנצרכים, וכמאמר חז"ל - "אמונות - זה סדר זרעים. שמאמין בחי העולמים וזו"ע" (ראה במדבר רבה יג טו ומקבילות), ושאר הזמן עוסק בתורה.

יהודי כזה מקיים בפועל [לא רק בבחינת 'זושלמה פרים שפתינו'] את דיני כלאיים, תרומות ומעשרות [מי שרק לוקח פירות מהשוק כבר אינו מחויב מדאורייתא], שביעית, מתנות עניים, מעשר שני, ביכורים, וכל הלכות חושן משפט הנוגעות לשכירות פועלים וכו', ובשאר זמנו יעסוק בתורה כדברי רבי ישמעאל [וברור, שטענת רשב"י - 'תורה מה תהא עליה' - היא בפועל תוצאה המתבקשת בהכרח גם לדעת רבי ישמעאל, שהרי ודאי שאינה דומה גדלותו בתורה של זה היושב ועוסק רק בתורה בלבד לזה העובד לפרנסתו ולמדו רק בזמנו הנשאר].

וברקע, כשאני שומע עכשיו את התקוממות הקוראים, אני ממרה להבהיר: אין הדיון כאן על זמן הגלות בו העולם מקולקל ומבלבל, שבו משתנים סדרי עולם האידיאליים, וסדר החיים העכשווי נמצא במצב של 'אני ישנה', בו רוב מצוות התורה כלל אינן יכולות להתקיים בפועל, והעולם שקוע ב'שערי טומאה ורוח סועה וסער מנשבת בפראות, אשר כל החשפות אליו היא סכנה רוחנית.

אנו דנים על הזמן ה'נורמלי', בו עם ישראל יושב בארצו ובית המקדש עומד על מכונו.

אם נעייין היטב בברכות משה רבינו לעם ישראל לפני מותו, אותן ברכות שהיו בבחינת צוואתו [בדבר ה' להמשך דרכם של עם ישראל בארצם, נמצא שעיקר הברכות היו על סידור החיים הגשמיים בארץ-ישראל בפרנסה, בריאות ובטחון (עייני היטב ברש"י וברמב"ן על פרטי הברכות אצל כל שבת ושבת), ורק לשבת לוי נאמר [על כל פנים במפורש] - "ורו משפטך ליעקב ותורתך לישראל".

[אמנם כבר ידועים דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל, "שלא שבט לוי בלבד..."], אבל הכוונה שם היא על מי שיוצא מהסדר הרגיל, שמשליך מעצמו את כל עיסוקי העולם וכיוצא בכך, וברור שאין זו הוראת הדרך וצורתו של כלל הציבור].

לאחר שסיים את הברכות, אמר ה' למשה - "זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליצחק וליעקב לאמר לזרעך אתנהא, ופרש רש"י: "כדי שתלך ותאמר לאברהם ליצחק וליעקב - שבעה ששבע הקב"ה לכם, קיימה". הרי למדנו, ששלמות הברכות לסידור החיים הגשמיים בארץ-ישראל - היא היא קיום השבעה לאבות.

ידועים ומפורסמים דברי החת"ם בסוכה לו. ד"ה אתרוג הכושי על ההבדל בין צורת החיים בארץ-ישראל לחוץ לארץ, וז"ל:

"ור' ישמעאל נמי לא אמר [הנהג בהם מידת דרך ארץ] מקרא 'אספת דגן, אלא בארץ-ישראל ורוב ישראל שרייני, שהעבודה בקרקע גופא מצווה משום ישוב ארץ-ישראל, ולהוציא פירותיה הקדושים. ועל זה צווה התורה 'אספת דגן', 'ובעז זורה גורן השעורים הלילה' משום מצווה. וכאלו תאמר: לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה. הכא נמי לא יאמר: לא אאסוף דגני מפני עסק התורה.

ואפשר אפילו שאר אומניות שיש בהם ישוב העולם, הכל בכלל מצווה.

אבל כשאנו מפורחים בעונותינו הרבים בין אומות העולם, וכל שמרבה העולם ישוב, מוסיף עבודת ה' חורבן - בזה מודה רבי ישמעאל לרשב"י.

ועל זה אנו סומכין [בחז"ל דווקא] על רבי נהוראי בסוף קידושין - "מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה - היינו בחז"ל".

וכבר מצאנו ברמב"ן (השמשות לספר המצוות מצווה ד), שבמצות ישוב ארץ-ישראל ישנם כמה חלקים, וז"ל:

"שנצטוונו לרשת את הארץ אשר נתן הא-ל ית' לאבותינו לאברהם ליצחק וליעקב, ולא נעזבנה ביד זולתנו מן האומות [שלטון ישראל, בג.] או לשממה [בג.] ומגורים בכל מקום, בג.".

[וכן נראה ברש"י גיטין ט: ד"ה משום ישוב א"י, וז"ל: "לגרש עכו"ם ולישב ישראל בה"]

נסכם במילים פשוטות:

שלמותו של עם ישראל הוא בהיותו שוכן בארצו, ועל-ידי קיום מצות ישוב א"י בשלימותה, בהיות שלטון יהודי [כדברי הרמב"ן] - "ולא נעזבנה ביד זולתנו מהאומות" [והתפרסות כלל העם בכל שטחי הארץ [כדברי הרמב"ן] - "לא נעזבנה לשממה"] והפעלת כל המערכות הנצרכות ע"פ חוקי התורה לקיום עם השולט בארצו [כדברי החת"ם] - צבא על-פי התורה, משטרה על-פי התורה, מערכת בריאות על-פי התורה, מערכת כלכלית על-פי התורה וכו'.

מצוות ישוב א"י כשלעצמה, אינה קשורה כלל לביאת המשיח, כמו שכל תרי"ג המצוות אינן מותנות בביאת המשיח, וכמו שכבר היו תקופות בעבר, בהן נתקיימה המצווה גם ללא משיח. [גם לו יצויר שיש בידינו מסורת, ולפיה תהייה מצוות שלא נזכה לקיים עד ביאת המשיח, כמו בניין בית המקדש, שהרמב"ם כתב שמישיח יבנהו, דלא כראיה אינו כשיטת הירושלמי שהובא בתו"ט מע"ש פ"ה מ"ב, שביהמ"ק יבנה קודם ביאת ב"ד - לענ"ד זה אינו תנאי במצוה לדעת הרמב"ם, שהרי לא הזכיר תנאי זה כשהוא כותב על מצוות עשה של בנין בית המקדש בספר המצוות או בהלכות בית הבחירה, אלא שהרמב"ם בכותבו על סימני הזיהוי של המשיח כותב, שאם עדיין לא יהיה בית המקדש, המשיח יבנהו, בדיוק כמו שכתוב שם, שסימן של משיח הוא שיכף כל העם לילך בדרך התורה, ואין מי שיטעו, שאסור לכולם לחזור לדרך התורה עד שיבוא משיח, אלא ודאי הכוונה, שבאם יהיה חלק מהעם שעדיין לא יחזור לדרך התורה - המשיח הוא שיחזירו, ופשוט].

רבים תוהים ושואלים, שהרי כל זה אינו מציאותי כלל [ודאי אינו מציאותי ללא משיח] ויש לנו בעיות רבות אחרות שעלינו לפתור מיידית, ואם כן לא מובן מה התועלת בעיסוק בסוגיה זו.

ניתן להשיב, שהרי ישנם חלקים רבים בתורה שאינם שייכים כלל למעשה במציאות העכשווית, ובכל אנו עוסקים בבירור כל חלקי התורה.

אבל כאן יש הרבה יותר.

מאחר וסוגיה זו קשורה ליסוד תכלית הכוונה של הבריאה ובחירת ה' בעמו, כיצד יתכן שאנו לא נדע אותה, ולא נדע אפילו למה לשאוף, כאותו בן מלך שהוגלה מארץ אביו ושכח כל סדרי המלוכה של אביו, ומה שמטרידו זה רק בעיותיו הפרטיות [הגשמיות והרוחניות!], וכבר אינו שואף כלל לחזרה לתפקידו ויעודו האמתי. או כאותו חייל המצוי בשדה הקרב ואינו חי חיים רגילים כאדם מהשורה, ואינו יודע כלל למען איזו צורת חיים הוא מוסר את נפשו ומהי תכלית מלחמתו.

בנוסף, במשך הגלות, שבה הצטמצם תפקידנו בהשרדות רוחנית וגשמית [כאשר בפועל אכן לא הייתה שום אפשרות אחרת] והענין העיקרי שנשאר היה רק לימוד התורה, וכלשון חז"ל: "מיום שחרב ביהמ"ק אין לו לקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" [כלומר לפני כן היו להקב"ה, כביכול, ענינים נוספים]. וידועים לשון פיוט של רבינו גרשום מאור הגולה - "וכל מחמדיה טבועות וגנחות ואין לנו שיור רק התורה הזאת".

ישנם כאלו, שהבינו בטעות, כי מציאות זו בגלות, היא עיקר ענינו של עם ישראל מלכתחילה, עד שנוצר מצב, בו מונח כמושכל יסוד שאין לערער אחריו בקרב רבים, שמוכרח שכל צעיר מקומו רק בבית המדרש, ואם מאיזו סיבה זה לא מסתדר לו, בדיעבד נמצא לו סידור אחר בחיים, אבל כמעט ואין מצב שיקיים חיים יהודיים לכתחילה [עכ"פ בעיני הקהילה].

הנחה זו גורמת משבר גדול אצל צעירים רבים, החשים שאינם יכולים להרגיש שהם מוציאים לפועל את כוחותיהם ואת אשר הם נמשכים אליו מטבעם. פעמים רבות זה מוביל לכך שהם נאלצים לרעות בשדות זרים [באקדמיה או במסגרות חילוניות וכו'], והחורבן גדול, ה"י, ודי למבין.

המציאות שבה אנו חיים הולכת ומאירה לנו פנים על העתיד לקרות בקרוב בארץ-ישראל. אנו רואים, שהתגברות כוחם של אלו הרוצים בחיים יהודיים במדינה היהודית הולך וגובר [כל אחד לפי ערכו, כפי שבא לידי ביטוי בבחירות האחרונות, ובדיוק על כך היא ההתקוממות האדירה של המרסנים מפרי הברית, ואכמ"ל].

כבר היום, הרוב בקרב תלמידי הכיתות הצעירות בכלל מוסדות החינוך בארה"ק מגיע מבתי שומרי שבת. השמאל המתכחש לשורשו היהודי גזר על עצמו כמעט כרת בצמצמו את מספר צאצאיו לכמעט אפס, בעוד שביהודים שומרי תורה בלעה"ר מתקיימת הברכה "צאנו מאליפות מרובות בחוצותינו". כדי להבין את עומק התהליך, די להשוות בין צאצאיהם של אנשי שמאל בני 75, אשר לרוב, צאצאיהם מסתכמים באצבעות יד אחת, לכאלו ההולכים בדרך התורה, שיש להם כבר בלעה"ר מאות צאצאים! אנו רואים בחוש כיצד מתקיימת נבואת יחזקאל [לו לז]: "כה אמר ה' א-להים עוד זאת אדרש לבית ישראל לעשות להם, ארבה אותם כצאן אדם. כצאן קדשים כצאן ירושלים במועדיה, כן תהייה הערים החרבות מלאות צאן אדם וידוע כי אני ה'".

בין אם נרצה או - בני היהדות החרדית - ובין אם לאו, במהרה - בעוד מערכות בחירות ספורות - נצטרך אנו, שומרי התורה והמצוה, להתמודד עם הפעלת כל מערכות המדינה על-פי דיני התורה, ויפה שעה אחת קודם שנערוך לכך.

יעזרנו ה' על דבר כבוד שמו, להבין את המוטל עלינו ולהגדיל תורה ולהאדירה בשלמותה בהתאם לכוונתה המקורית.

צדקת צדיקו של עולם

הרב מנשה בן יוסף

ועוד אמרו על רבי חנינא בן תרדיון (עבודה זרה יז) – "מיד גזרו עליו לשריפה, ועל אשתו להריגה, ועל בתו לישב בקובה של זונות. עליו לשריפה, שהיה הוגה את השם באותיותיו... ועל אשתו להריגה, דלא מיחתה ביה... ועל בתו לישב בקובה של זונות, דאמר ר' יוחנן: פעם אחת היתה בתו מהלכת לפני גדולי רומי, אמרו: כמה נאות פסיעותיה של ריבה זו, מיד דקדקה בפסיעותיה. והיינו דאמר ר' שמעון בן לקיש, מאי דכתיב: 'עון עקבי יסובני' – עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה, מסובבין לו ליום הדין".

וכל הרואה מאמרים אלו עומד ואומר – אם בארזים נפלה שלהבת, מה יענו אזובי הקיר. ואם על חטאים קלים כאלו נגזרה מיתה על חכמי ישראל, מה תקוה יש עוד לאדם פשוט, שבעשותו טוב יהיה לו טוב.

ואמנם מאידך, דברי הכתובים ברור מללו – "בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה והתענג על ה' ויתן לך משאלות ליבך". ונאמר "לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמדכם מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו". וכתובים אלו לכל אדם נאמרו, ונראה מהם שאין זה דבר קשה מאוד ללכת בדרך הטוב באופן שייטב לו לאדם.

וביאור הדבר תלוי בהבנת עומק סדרי ההנהגה. והוא, שעיקר סדר ההנהגה אם לחסד ואם לשבט, תלוי בהנהגת הכלל כולו, שכשעם ישראל כולו עושה את הטוב והישר בעיני ה', ה' מאיר לו את פניו, וכשהעם בכללו סר מדרך הישר, ה' מסתיר ממנו את פניו והיה לאכול.

ודבר זה מפורש הוא בתורה ובנביאים ובכתובים פעמים אין מספר, שה' כרת ברית עם עמו, שכשהעם הולך בדרךיו, טוב להם, ואם לאו – רע להם, לצדיקים שבהם ולרשעים שבהם, ככתוב (יחזקאל כא, ח) – "ואמרת לאדמת ישראל כה אמר ה', הנני אליך והוצאתי חרבי מתערה והכרתי ממך צדיק ורשע". והעניין בזה, שהעם כולו נידון כאיש אחד, וכשהעם חוטא, העם נענש.

והנה הריגתם של עשרת הרוגי מלכות הייתה בזמן חרון אף גדול על כל ישראל [והיה זה בתחילת מפלתו של בן כוזיבא¹¹], וכמו שנאמר שם במכילתא. וכשנהרגו רבי שמעון ורבי ישמעאל, אמר להם רבי עקיבא לתלמידיו – "התקינו עצמכם לפורענות, שאלו טובה עתידה לבא בדורנו, מתחלה לא היו מקבלין אותה אלא רבי שמעון ורבי ישמעאל, אלא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שפורענות גדולה עתידה לבא בדורינו וסילק אלו מבינותינו".

הרי מבואר, שהריגתם של חכמי ישראל אלו הייתה בזמן חורבן כללי של ישראל, והייתה תחילת הפורענות הכללית לישראל, שנגזר על עם ה' שימותו ראשי חכמיו וגדולי צדיקיו. וכך הוא סדר הפורענות, שתחילה נאספים הצדיקים, ואח"כ שאר העם. וכן שאר כל עשרת הרוגי מלוכה, כולם נהרגו באותה פורענות כללית שנגזרה אז על כל העם כולו.

הבטחון בה' – אין צורך להאריך כמה הוא חשוב ומרכזי ועיקרי בכל הקשר שבין האדם לא-להיו, עד כדי שכתב הגר"א, שהביטחון הוא עיקר התורה, והוא תכלית כל התורה.

והבטחון הוא שיבטח האדם בה' שיטיב עמו, כי הוא א-ל רחום וחנון, טוב ומטיב.

והנה גם לאדם רשע, יש מקום מסוים לבטוח בה', והיינו לבטוח במדת רחמיו העליונה, שאינה תלויה במעשים, שמכוחה יטיב ה' לו, אף כשאינו ראוי. וכמו שדרשו חז"ל (ילקוט שמעוני תהלים רמז תשיט) את הפסוק בתהילים (לב) – "רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו" – רבי אליעזר ורבי תנחום בשם רבי ירמיה – אפילו רשע ובוטח בה' – חסד יסובבנו".

אמנם ודאי, בטחון הרשע אינו עיקר הבטחון, שאע"פ שגם לרשע יש צד מסוים לבטוח במידת הרחמים העליונה, מאידך הרבה יש לו להתירא, פן תפגע בו מדת הדין המשמשת יותר בעולם, ותענישנו על חטאיו [ואכמ"ל בעניין עמוק זה]. ועיקר הבטחון הוא, שהאדם יודע שה' מטיב לטובים וישרים, ועל כן הוא בוחר בדרך הטוב למען ייטב לו. וכן נאמר בתהילים (לז ג-ה) – "בטח בה' ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה. והתענג על ה', ויתן לך משאלות ליבך". וכל אותו פרק בתהילים זה ענינו, שיש לבטוח בה', ולבחור בדרך הטוב ולא בדרך הרשע, כי רק כך ייטב לו לאדם באמת. וכן הוא במקומות רבים בכתבי הקודש.

ואמנם יש דבר שמקשה מאד על הבטחון הזה, והוא מה שמצאנו בדברי חז"ל פעמים רבות, שגדולי הצדיקים נענשו בעונשים חמורים על חטאים קלים ודקים שהיו להם. ובראות האדם כן, אומר הוא לעצמו, הרי גם אם אהיה צדיק ככל יכולתי, הרי לא אמלט מחטאים דקים כאלו, כמו אותם שנענשו עליהם אותם הצדיקים, בעונשים חמורים כל-כך, וממילא עולה הספק, איך אוכל לבטוח שבהליכתי בדרך הטוב ייטב לי, כאשר אפילו על חטא קל או מעידה קלה, אני כבר נעשה עלול לעונש חמור.

והנה המאמרים הידועים בחז"ל על עונש מיתה לגדולי הצדיקים בעבור עוונות קלים, נאמרו על עשרת הרוגי מלכות, כמו שאמרו במכילתא משפטים: "אם ענה תענה. אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט... כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג, אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל, רבי, ליבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג, אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון, מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו עד שתהא גומע כוסך או עד שתהא נועל סנדלך או עד שתהא עוטף טליתך, ואמרה תורה 'אם ענה תענה' – אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט. ובדבר הזה אמר לו – 'ניחמתני רבי'".

וכן מצאנו על רבי עקיבא שאמר לו רבי אליעזר (פסחים טז) – "עקיבא, בשחיטה השבתני – בשחיטה תהא מיתתו" – הרי שנענש באופן כה קשה על דיבור באיזה חסרון כבוד כלפי רבו.

11 מוכח במכילתא זו, שרבי שמעון הנהרג היה בזמן רבי עקיבא, ואינו רבן שמעון בן גמליאל הזקן, שהיה בזמן החורבן, בזמן שהיו רבותיו של רבי עקיבא תלמידים יושבים לפני רבן יוחנן בן זכאי, ואינו רבן שמעון בן גמליאל אביו של רבי, שחי הרבה לאחר מות רבי עקיבא, אלא רבי שמעון אחר הוא, שהיה בזמן רבי עקיבא, והרבה ראיות יש לזה. והאריך בזה ר"א הלוי בספר 'זוהרות הראשונים'.

מטרות עוזו, והחולה צריך זכות ותפלה שירפאהו השם יותר מן הבריא שלא בא עליו החולי, וכך המדה בעניי ובעשיר, ומאיר עיני שניהם ה"י". ועל פי זה מבואר טעם נוסף לכך שבזמן של חורבן כללי, נידונים היחידים בדין חמור יותר, שבזמן של חורבן כללי, אין צריך לחטא מיוחד כדי להעניש, כי אם אדרבה - צריך זכות מיוחדת כדי להינצל. וממילא, כשחורבן כללי מתרחש על האומה, שבא על ידי הרב או דבר או רעב, אין אנו צריכים לבקש טעם מדוע נעניש בה צדיק כזה או אחר, שכל שלא היה בידו זכות כדי להנצל - נספה באותה הרעה ע"פ דרכי הטבע.

משל למה הדבר דומה, למה שאמרו בירושלמי: (דמאי פ"א ה"ג), שרבי פינחס בן יאיר חלק את מימיו של נהר גינאי ועבר בו, אמרו לו תלמידיו - יכולים אנו לעבור, אמר להם - מי שיודע בעצמו שלא זלזל בן ישראל מעולם יכול לעבור. ומעתה נתבונן אם היה עובר שם איזה תלמיד שאכן זלזל בן ישראל פעם אחת, והיה הנהר שוטפו, האם היה הביאור בזה, שזהו העונש המגיע על זלזול יחיד בן ישראל? ודאי שלא, אלא שהמצב הטבעי בנהר הוא שהוא זורם, ומי שאין זכותו רבה כל-כך שיעמדו מימי הנהר מפניו, הרי הוא נשטף לפי דרך הטבע.

ועל פי האמור, הנה בזמן הזה יותר יש לו לאדם לקוות לה, שבלכתו בדרך הטוב, ייטיב עמו ויאיר לו את פניו. וזאת, משום שלא כימים הראשונים, הימים האלה לבית ישראל. כי אם בעבר הסתיר ה' פניו מבית ישראל, והיו לבו ולמשיסה, וכל חטא קטן, יכול היה להיות סיבה לרעה גדולה. אבל היום, שאנו בזמן בו ליכא ריתחא כל כך, יותר יש לקוות שבהליכה כללית בדרך הטוב ייטיב ה' להולך בתמים. [ופשיטא, שאין כל חטא קטן נמלט מעונש, וכמו שהארץ החסיד במסילת ישרים פרק ד, אלא שבזמן הארת פנים, העונש על חטא פרטי הוא פרטי, ועיקר ההנהגה עם האדם היא לפי הנהגתו בכללות].

ויתכן שיש בדברים נפקא מינה למעשה,¹² שהנה אמרו בגמרא (ב"ב ז' א), שתלמידי חכמים אין צריכים להשתתף בהוצאות שמירת העיר, מפני שהם אינם צריכים שמירה. ועל-פי האמור יש לדון, שזה לא נאמר אלא בשמירה מפני לסטים וכיוצא בכך, שהיזקם הוא היזק לכל יחיד ויחיד, שמזה שמורים הם תלמידי החכמים. אבל בשמירה מפני מלחמה כללית על כל הארץ, גם תלמידי חכמים צריכים להשתתף, שאם חלילה ינוצחו ישראל במלחמה, ויכבוש האויב את הארץ, גם תלמידי החכמים אינם מובטחים מרעה, שכן במצב של רעה כללית - רע ממילא גם לצדיקים. וסברה גדולה היא.

ומלבד זאת, ישנה סברה נוספת לחייב תלמידי חכמים בהוצאות שמירה על כל הארץ, שאם הארץ כולה בסכנה, הרי יש כאן צורך של כל יחיד ויחיד, שתהיה הארץ ביד ישראל - הן מצד מצות ישוב ארץ ישראל והן מצד מצבו הכללי של העם, וצריך כל אשר נגע א-להים בלבו, לתת עצמו לשמור על הארץ מצד התועלת שיש בזה לכלל, גם אם הוא עצמו אינו צריך לשמירה. ותלמיד חכם שאין גורל הכלל נוגע ללבו - הרי הוא כקל שבקלים.

ונפקא מינה בכל זה ליום המקווה, בו תתנהל מדינת ישראל על-פי התורה והמצוה, ובכלל זה יתנהל צבא ישראל כצבא ה' כראוי לו, שאין סברה במצב זה לפטור את החכמים ותלמידיהם משמירה על ארץ הקודש, מצד מה שרבנו לא בעו נטירותא. ואמנם לדאבוננו כיום, אין זה נוגע כלל למצבנו העגום, בו מתנהל הצבא באופן שאינו מותר מקום לרגל יהודי לדרוך בו. ומחסדי ה' העצומים הוא, שלא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, ולמרות המצב הנורא הזה - הוא מנחיל נצחונות לבניו.

ומבואר בזה, שלא בשל חטאם האישי נהרגו, אלא עיקר הריגתם הייתה כחלק מפורענות העם. ומה שתלו את עונש הצדיקים האלו בחטאים פרטיים שלהם, אין זה עיקר טעם הגזרה, אלא צד כלשהו של מידת הדין להתלות בו. וזה כעין מש"כ הרמח"ל (דע"ת סי' קט) על יסוריו של רבי, שאע"פ שאמרו בגמ' (ב"מ פ"ה) שע"י מעשה באו וע"י מעשה הלכו, בודאי לא היו יסורים אלו אלא מיסורי הצדיקים שבאים לכפר על עוון הדור, אלא שכך היא המדה, שגם יסורי הצדיקים שאינם באים בעוונותיהם - צריכים הם לאיזה דבר קטן להתלות בו ע"פ מידת שכר ועונש, כדי שיוכלו לחול.

וכדי לקרב את הדברים אל השכל נאמר [אע"פ שאין זה בהכרח עומק צורת הדברים], שכשגזרה גזרה כללית על העם, שיהרגו גדולי חכמיו בחרב, הרי גזרה זו בהכרח צריכה להתקיים. וכל חכמי ישראל עומדים לפני דייני האמת, כשמקצתם צריכים ליהרג בעוון הדור, ואז רק מי שהוא נקי לגמרי מכל סרך של איזה חטא שנאמר בו עונש מיתה - הוא נמלט מאותה הגזרה הכללית, ומי שיש בו אפילו נגיעה דקה של חטא, של עוון מיתה - נתפס בעוון הדור.

וזה מוכרח מכך שמצינו שרק באותו דור, נהרגו החכמים בחרון אף כזה, וכי תעלה על דעתך שהחכמים שבדורות שלפניהם ולאחריהם, נקיים היו מכל סרך של חטא. ורק באותו דור פגמו החכמים במה שפגמו? חלילה לומר כן, אלא שבאותה שעה שהייתה מידת הדין מתוחה על הכלל, אף בעוון קטן, מצא בעל חוב מקום לגבות את חובו, אבל בדורות אחרים שאין מידת הדין מתוחה כ"כ - אין נענשים בעוונות כאלו.

ודבר זה תלמוד ערוך הוא בדינו, שאמרו בגמ', (מנחות מא) - "מלאכא אשכחיה לרב קטינא דמיכסי סדינא, אמר ליה: קטינא, קטינא, סדינא בקייטא וסרבלא בסיתוא, ציצית של תכלת מה תהא עליה. אמר ליה: ענשיתו אעשה? אמר ליה: בזמן דאיכא ריתחא ענשיתו". ומבואר בהדיא, שיש זמן של ריתחא, שבו מענישים גם על דברים קלים יותר, שאין מענישים עליהם בזמנים אחרים.

עד עתה נתבאר, שהדינים הקשים שמצאנו שנידונו בהם קדושי עליון על עבירות קלות, עיקרם לא היה בעוונם, אלא בעוון הדור, וכחלק מפורענות הדור, וחטאייהם לא היו אלא צד להתלות בו.

עוד בחינה אחרת יש בזה, והיא שהנה ה' מנהיג את עולמו בדרך הטבע. וכל טובה שיש בעולם באופן פשוט בסדרי הטבע - אין צריך לזכות גדולה כדי לזכות לה, ורק בחטא חמור האדם מפסיד אותה, ואילו טובה שאינה נמצאת באופן פשוט בסדרי הטבע - צריך זכות מיוחדת כדי לזכות בה.

וכן לעניין הרעה, שרעה הנמצאת באופן כללי בעיר או במדינה, צריך זכות מיוחדת כדי להנצל ממנה, ומי שאין לו בידו אותה הזכות, ילקה באותה הרעה, ואילו בשעת שלום, אדרבה - צריך חובה מיוחדת כדי להעניש באותה הרעה.

ודבר זה מפורש בתורה, שנאמר על אשר ארש אשה ולא לקחה וחבריו, שישוב לביתו, פן ימות במלחמה ואיש אחר יקחנה. ולכאורה היה מקום לשואל לשואל, אם נגזר על אותו האדם לחיות, הרי יחיה גם במלחמה, ואם נגזר עליו למות, ימות אף בחדרי חדרים, ואיך תהא מיתתו תלויה במלחמה. ומבואר, שבמלחמה - כיון שהיא מצב סכנה באופן טבעי - כל מי שאינו בעל זכות מיוחדת, הרי הוא בסכנת מיתה, ואילו כשהאדם בביתו, אדרבה - צריך עוון מיוחד כדי למות.

וכ"כ הרמב"ן בפירושו לתורה (דברים י"א) על מה שאמרה תורה, כי הארץ אשר יצאתם משם לא כארץ מצרים היא. וכתב שם ז"ל: "הנה הפרשה הזו תזהיר במנהגו של עולם, וממנה נלמד כי אף על פי שהכל ברשותו ונקל בעיני ה' יתברך להאביד יושבי ארץ מצרים ולהוביש נהרותם ויאוריהם, אבל ארץ כנען תאבד יותר מהרה, שלא יתן בה

הרב דוד מלינובסקי

מגיד מראשית אחרית

תהליכי הגאולה ענ"י חז"ל כפי שהם נראים מציאות ימינו

החלקים האלו אינם שני שלבים שהאחד מביא את השני, אלא שניהם נעשים יחד, כי באמת התהליך של הוצאת המשפט מידי מרשיעי ברית, שאנחנו זוכים לראות את תחילתו, ואשר יביא בעז"ה בסופו של תהליך להשבת המשפט לתיקונו, הוא הוא גופא הדין שנעשה ברשעים, כאשר רואים אותם רשעים כי מעשה ידיהם - להחטיא את עם ישראל ולתמוך באויבים, מסתגנים וכיוצא בכך - טובעים בים, וכפי שאנו רואים בעינינו את הצער הגדול שיש להם על כך, עד שמסכימים להחריב עבור כך את כל הארץ, שהם רואים את עצמם כמי שבנו אותה.

בספר 'אוצר הכבוד' (לאחד מגדולי הראשונים המקובלים, רבי טודרוס הלוי, שהיה תלמידו של הרשב"א ואביו של רבינו הרמ"ה) מבאר המחבר את דברי הגמרא, וזו לשונו: 'זכיון שכלו המינין מתרוממת קרן צדיקים... ומיד ירושלים של מטה וירושלים של מעלה מתיישבת, לפי שהרשעים והמינים היו מעכבים... וכיון שבאתה ירושלים, שהיא כלילת יופי, בא דוד, שהוא דודי צח ואדום, שכן הוא אומר (שמואל ב' ה'): 'ציון... עיר דוד'. עד כאן לשונו.

לפי פשוטו אפשר לבאר, שהמינים מעכבים את בנין ירושלים משום שאין לישראל זכות עדיין שתבנה ירושלים כל זמן שנמצאים בתוכם הרשעים והמינים. אך בימינו אנו רואים זאת גם במובן הפשוט, כאשר אותם רשעים, שכעת קרנם מתחילה להגדע, מפריעים בפועל לכל דבר שיכול לקדם את התהליך של קיבוץ גלויות בפרט ושל בנין ירושלים בפרט.

באור הקשר בין השלבים של הגאולה

ננסה לבאר את הקשר והסדר בין השלבים השונים שמבוארים בגמרא. כפי שמובא בגמרא, לפני קיבוץ גלויות, הארץ מוציאה פירות. ענין זה מבואר גם בגמרא בסנהדרין (צ"ח), שם אמרו: 'אין לך קץ מגולה מזה, שנאמר (יחזקאל לו ח): 'זאתם הרי ישראל ענפכם תתנו ופריכם תשאור לעמי ישראל כי קרבו לבוא'. ופרש רש"י: 'כשתתן ארץ ישראל פריה בעין יפה - אז יקרבו הקץ'. כלומר, נתינת הפירות היא סימן שעם ישראל קרובים לבוא אל הארץ.

בפשוטו, ענין זה מובן על-פי מה שנאמר בתורה (ויקרא כו לב): 'וְשָׂמְמוּ עֲלֶיךָ אֲיִיכָם הַיְשָׁבִים בָּהּ, ופרש הרמב"ן, וזה לשונו: 'זכן מה שאמר בכאן: 'זשממו עליה אויביכם', היא בשורה טובה מנשרת בכל הגלויות, שאין ארצנו מקבלת את אויבינו, וגם זו ראייה גדולה והבטחה לנו, כי לא תמצא בכל הישוב ארץ אשר היא טובה ורחבה ואשר היתה נושבת מעולם והיא חרבה כמוה, כי מאז יצאנו ממנה לא קבלה אומה ולשון, וכולם משתדלים להושיבה ואין לאל ידם'. זהו מה שנאמר בפסוק, שכיון שעם ישראל קרבו לבוא, הארץ תתן פירותיה, כי לא נגזר עליה גזירת השממה אלא כאשר עם ישראל אינם נמצאים בה, שכן השממה אינה אלא כלפי האומות היושבים בה. ולכן, כאשר קרבים עם ישראל לבוא, הארץ מתחילה לתת פירות, ולכן ברכת השנים קודמת לקיבוץ גלויות.

ואכן, במשך כל זמן הגלות היתה הארץ שוממה באופן לא טבעי, וכפי שאומר הרמב"ן, שאין בכל הישוב ארץ כזו, שהיתה טובה ורחבה, שמאז ומעולם היתה מיושבת כמוה, והיא חרבה כמוה.

כאשר עלה רבנו הרמב"ן לארץ, הוא כתב באגרת לבנו: 'ומה אגיד לכם בענין הארץ, כי רבה העזובה וגדל השממו, וכללו של דבר - כל המקודש מחברו חרב יותר מחברו, ירושלים יותר חרבה מן הכל וארץ יהודה יותר מן הגליל, ועם כל חורבה היא טובה מאד'.

גם הנוסעים הנכריים, להבדיל, שבקרו בארץ, מעידים על ארץ שוממה באופן קיצוני. מארק טווין, הסופר האמריקאי המפורסם, ביקר בארץ לפני כמהה וחמישים שנה [1867 למנינם], ועבר בה בחברת צליינים נוספים לארכה ולרחבה, ואת התרשמותו חקק בספרו 'מסע תענוגות לארץ הקודש'. הנה קטעים מדבריו - 'ארץ שממה שאדמתה עשייה למד, אלא שכולה עולה שמיר ושיטה, מרחב דומם ואבל. יש כאן עזובה שאפילו הדמיון אינו יכול להעניק לה

הרמב"ן (דברים לב מ) כותב על שירת האזינו: 'ואילו היתה השירה הזאת מכתב אחד מן החוזים בכוכבים, שהגיד מראשית אחרית כן, היה ראוי להאמין בה, מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה, לא נפל דבר אחד, ואף כי [וכל שכן] אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי הא-להים מפי נביאו הנאמן בכל ביתו, אשר לא היה לפניו ואחריו כמהו, עליו השלום'.

כדבריו אפשר לומר בדורנו, בו אנו זוכים לראות בעינינו את קיום דברי חז"ל, אשר ידעו עוד שנים רבות מראש כיצד יתרחשו התהליכים של קיבוץ גלויות והגאולה. שנים רבות חלפו, תהפוכות עולם קרו, ודברים שאף אחד לא היה יכול לצפות ולהגלות בעתו שיקרו וכיצד יקרו - כבר הצביעו עליהם חז"ל מראש וידעו לומר בבטחה שכך יקרה, ולא עוד, אלא שהם ידעו לומר כיצד יהיה סדר ההתרחשויות, שלב אחרי שלב, ודבר אחד מדבריהם לא נפל, וכפי שיתבאר.

נתבונן בדברי הגמרא במגילה (ע"ג). הגמרא מסבירה, שסדר הברכות בתפילת שמונה עשרה מברכת השנים [ברך עלינו], מסודר על-פי סדר הגאולה. וכך הם שלבי הגאולה כפי שמבוארים בגמרא: א. הארץ תתן פריה [ברכת השנים]. ב. יתקבצו הגלויות [תקע בשופר]. ג. וכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים [ברכת המינים]. שנאמר (ישעיה א, כח): 'אֲשִׁיבָה יְדֵי עֲלִיךָ וְאֶצְרֹף כָּבֶד סִיגֶיךָ וְכִתִּיב (שם, כז): 'אֲשִׁיבָה שִׁפְטֶיךָ כְּבָרְאשְׁנָה' [השיבה שופטיו]. ד. כיון שכלו המינים מתרוממת קרן צדיקים [על הצדיקים]. ה. והיכן מתרוממת קרנם, בירושלים - בנין ירושלים [ומבואר בדברי רש"י שם, שהכוונה לבנין בית המקדש]. ו. וכיון שנבנית ירושלים בא דוד [את צמח דוד].

החידוש הראשון שמבואר בדברי הגמרא הוא שהגאולה אינה בבת אחת, אלא בשלבים. היא לא מופיעה כפי התיאורים על אור גדול שיופיע פתאום ותשוקה פתאומית לחזרה בתשובה המונית, בד בבד עם עננים המביאים את עם ישראל מכל הארצות אל בית המקדש שירד זה עתה מן השמים. בגמרא מבואר, שישנם תהליכים וסדר התרחשויות, כל שלב מופיע בפני עצמו ובנפרד משאר השלבים, ותיקון אחד מתחיל כאשר דברים אחרים עדיין מקולקלים.

הדבר השני שמבואר בגמרא הוא סדר ההתרחשויות עצמו, שעליו ידעו חז"ל להצביע כיצד יהיה. השלב הראשון הוא פריחת הארץ, ולאחריה קיבוץ גלויות, וכל זה כאשר קרן הצדיקים עדיין מושפלת, והרשעים שולטים, ובית המקדש עדיין לא בנוי, וגם משיח בן דוד עדיין לא הגיע.

והדברים מופלאים, כיצד ידעו חז"ל לחזות את הדברים שאנו רואים אותם בעינינו מתקיימים ככתבם וכלשונם, כאשר הארץ - שהיתה שוממה באופן לא טבעי במשך שנות הגלות, ולמרות היותה מאז ומעולם ארץ דשנה המוציאה יבול רב ומשובח, וגם אומות רבות ניסו להפריח אותה וליהנות מהטוב שלה - הדבר לא עלה בידם [וכפי שנרחיב עוד להלן], ורק קודם שהתחילו למלאות את עריה יהודים מכל קצוות תבל, היא התחילה להוציא פירות, ובד בבד התחילו להתקבץ לכאן יהודים מכל קצוות תבל, ומלאו והפריחו את הארץ שהיתה שוממה כמעט אלפיים שנה. וכל זה אירע כאשר עדיין קרן הצדיקים היתה שפלה ביותר. ואף בימינו, למרות שקרן הצדיקים אינה מושפלת באותה מידה שהיא היתה מושפלת בתחילת התהליך, מכל מקום לדאבונו עדיין לא התרוממה קרן הצדיקים כפי הצורך, ועדיין השולטים הם אנשים שעושים את מעשיהם בניגוד לתורה, ובד בבד אנחנו רואים התפתחות שגדלה והולכת בכל שלבי הגאולה.

בלשון הגמרא יש להתבונן, שבכל השלבים הגמרא אומרת: 'זכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים'; 'זכיון שכלו המינים מתרוממת קרן צדיקים' וכו', כלומר ששלב אחד הוא הכנה לשלב הבא. ולכאורה על אותו משקל היה לגמרא לומר: 'זכיון שנעשה דין ברשעים חזרו שופטים', אך בפועל, מעמדיה הגמרא את שני השלבים הללו כדבר אחד, וזה לשונו: 'זכיון שנתקבצו גלויות נעשה דין ברשעים, שנאמר: 'אֲשִׁיבָה יְדֵי עֲלִיךָ וְאֶצְרֹף כָּבֶד סִיגֶיךָ וְכִתִּיב: 'אֲשִׁיבָה שִׁפְטֶיךָ כְּבָרְאשְׁנָה'. מכאן עולה, ששני הפסוקים, המדברים על שני עניינים - הדין ברשעים והשבת המשפט - הם ההכחה לכך שנעשה דין ברשעים. לפי ההתרחשויות בימים אלו ממש ניתן להבין את הדברים היטב, שבאמת שני

תפארת חיים ומעש: הגענו בשלום להר תבור. כל הדרך לא ראינו נפש חיה. **בשום מקום כמעט לא היה עץ ולא שיח. אפילו הזית והצבר, אותם ידידים נאמנים של אדמת זיבורית, כמעט אין בארץ.** ארץ ישראל יושבת בשק ואפר, מרחף עליה כישופה של קללה ששרפה את שדותיה, ואסרה את תעצומות כוחה באזיקים. ארץ ישראל שוממה וחשוכת חמדה. ארץ ישראל שוב אינה שייכת לעולם המעשה הזה.

הסופר אגו. שולץ שביקר בארץ כעשרים שנה לפניו [1851 למנינים] כותב: "ומה היום מצבה של ארץ הקודש? היא נהפכה כמעט למדבר בהשוואה לפוריותה המסורתית הקודמת. הריה, שהיו בחלקם מיוערים - תפארתם הירוקה נשדדה. הגבעות הרמות שעובדו עד לפינה האחרונה באמצעות המדרגות - נשארו שוממות. עד היום הזה ניתן למצוא את השרידים של קירות המגן העתיקים אשר שמרו בעבר על הקרקע.

אדמות השלחין, המטעים במישורים הפוריים והעשירים בימי קדם, נהפכו לשטחי בור המצמיחים רק דודרים ועשבים רעים למיניהם. שדות המזרע הם מלאי אבנים ואינם מעובדים כהלכה. הקמה דלה ומלאת עשבים, שיבולי התבואה קטנים, שטחי המרעה התיבשו, היערות הושמדו, ואפילו העצים הבודדים נכרתו ברובם. במסענו נאלצנו לא פעם לחפש במשך שעות עד שמצאנו מקום מוצל למנוחה תחת עץ. מעינות רבים הפסיקו לפעול, מפעלי המים והברכות העתיקות התמוטטו, היום נשארו רק חורבותיהם."

רק עם שיבת ישראל לארץ, היא התחילה לתת פירות ויבול משובח, וכפי שמתאר הנביא (עמוס ט יג-יד), שפריחת הפרות תבוא בד בבד עם בנין הארץ: "הֲיֵהָ יָמִים בָּאִיִּם נְאֻם ה' וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בְּקֶצֶר וְדָרְךְ עֲבָיִים בְּמִשְׁךְ הַזֶּרַע וְהִטִּיפוּ הַהָרִים עֲסִיס וְכָל הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגְגֶנָה. וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְבָנוּ עָרִים וְשִׁמּוֹת וְיִשְׁבוּ וְנָטְעוּ כַרְמִים וְשָׂתוּ אֶת יַיִן וְעָשׂוּ גִבּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיהֶם."

כפי שהבאנו מדברי הרמב"ן, קיומו של תהליך זה הוא הבטחה לעם ישראל, שהאיבים שלהם לא יצליחו לשבת בארץ שממנה הם גורשו. אמנם את עומק העניין באר רמ"ד וואלי על הפסוק (יחזקאל לו ט): "כִּי הִנְנִי אֲלִיכֶם וּפְנִיתִי אֲלֵיכֶם וְנִעַבְדְתֶם וְנִזְרַעְתֶם", וזה לשונו: "הנה כבר ידוע, שהכל תלוי בהארת הפנים העליונים [ז"א], ולכן **בזמן הגלות, שהפנים העליונים היו מאירים אל המקומות של החיצונים**, מפני ישראל שהיו גולים באותן המקומות, לתת להם כח לעמוד, וגם להשלים את הברירה, לפיכך אותם המקומות היו מצליחין, והיו מושפעים ברוב הטובה. אבל לעתיד לבא, **בזמן הגאולה, שכבר נשלם הברירה, וישראל חוזרים על אדמתם, אז הפנים העליונים יסתלקו מן המקומות הטמאים, ויאירו כדרכם אל המקומות הקדושים, ויהיו כלולים בריבוי הטובה**."

על פי זה מבאר רמ"ד וואלי שני פסוקים בשיר השירים. בפסוק אחד נאמר (שיר השירים ב יז): "סֹב דְמָה לָךְ דּוֹדִי לְצִבִּי אוּ לְעֶפֶר הָאֲגִילִים **על הרי בתר**", ואילו אחר כך נאמר (שם פ ח יד): "בְּרוּחַ דּוֹדִי וְדָמָה לָךְ לְצִבִּי אוּ לְעֶפֶר הָאֲגִילִים **על הרי בשמים**". ומבאר רמ"ד וואלי, שהפסוק הראשון מדבר על זמן הגלות, שבו הפנים העליונים מאירים על 'הרי בתר', שהם הרים טמאים של הסטרא אחרא, אבל על זמן הגאולה נאמר 'על הרי בשמים', כלומר שאז יחזרו הפנים העליונות להאיר על המקומות הקדושים.

ועל פי זה מבאר רמ"ד וואלי מדוע ארץ ישראל היתה שוממה בזמן הגלות ולא נתנה פירות, משום שהכל תלוי בהארת הפנים העליונים. לכן, בזמן הגלות, כאשר אין הארת פנים לארץ ישראל, אלא למקומות הטמאים, ארץ ישראל נותרת שוממה וחרבה. וממילא, כאשר רואים שישנה הארת פנים לארץ ישראל, והיא מוציאה פירות, אפשר לדעת מזה, שגם עם ישראל נפקדו, והם ישובו לארץ ישראל.

עשיית דין ברשעים לאחר קיבוץ גלויות

השלב שאחרי קיבוץ גלויות הוא עשיית דין ברשעים. והנה כבר נאמרו ביאורים רבים מדוע סיבבה ההשגחה העליונה, שקיבוץ גלויות נעשה בחלקו הגדול על ידי רשעים, ואחד הטעמים הידועים הוא על-פי מה שכתבו לבאר, שמצאנו בכמה עניינים שמלכות בית דוד באה על-ידי דרכים עקלקלות כדי להטעות את הסטרא אחרא, שלא תראה שיש כאן תהליך שמימי גדול. ומאותו טעם, היה צריך להגשים את קיבוץ הגלויות דווקא בדרך זו, שתגיע על ידי מרשיעי ברית, כדי שלא תעכב הסטרא אחרא את המהלך בראותה כיצד נעשה כאן הכל בקדושה. וממילא, לאחר שכבר נעשה קיבוץ גלויות והדבר כבר התבסס, זהו הזמן לעשות דין ברשעים.

השלב שאחרי עשיית דין ברשעים הם התרוממות קרן הצדיקים ובנין ירושלים. והנה התרוממות קרן הצדיקים תלוי בעשיית דין ברשעים, כי כשזה נופל, זה קם, וכן משום שהרמת קרן הצדיקים תלויה בבנין ירושלים, וכשיון הגמרא:

ז'היכן מתרוממת קרנם - בירושלים, ובנין ירושלים תלוי בעשיית דין ברשעים, כפי שהבאנו מדברי בעל 'אוצר הכבוד', שהם מעבכים את בנין ירושלים.

ביאת משיח בן דוד תלויה בבנין בית המקדש

לאחר בנין ירושלים דוד בא, ולמדו זאת בגמרא ממה שנאמר (הושע ג ה): 'אַחַר יִשְׁבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְקִשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מֶלֶכָם. וּפְרַשׁ רש"י: **אחר ישובו לבית המקדש**, ובקשו הקדוש ברוך הוא ואת דוד מלכם'. ומבואר מדברי רש"י, שבבנין ירושלים הכוונה לבנין בית המקדש, שהיא תהיה קודם ביאת משיח בן דוד, וברכת 'בונה ירושלים' מתייחסת לבנין בית המקדש, ורק לאחריה יבוא משיח בן דוד.

ישנו כמה הוכחות לכך, שברכת 'בונה ירושלים' מתייחסת לבנין בית המקדש, וכדברי רש"י: א. ממה שנאמר (ברכות כט) בתפילת הבינונו: 'זישמחו צדיקים בבנין עירך, ובתקון היכלך, ובצמיחת קרן לדוד עבדך' - ומבואר ש'**תיקון היכלך**', שהוא בנין בית המקדש - כלול בברכת ירושלים, וקודם לצמיחת קרן לדוד. ב. במדרש (הובא בב"י אור"ח קיב), נאמר שמלאכי השרת אמרו כל ברכה מתפילת שמונה עשרה כאשר אירע מאורע השייך לאותה הברכה. ולגבי ברכת 'בונה ירושלים' כתוב: '**כשבנה שלמה את בית המקדש**, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו: ברוך אתה ה' בונה ירושלים'. ג. במדרש שוחר טוב (תהלים יז, וכן בסוף שמואל) מובא - 'כל אותן אלפים שנפלו בימי דוד, לא נפלו אלא שלא תבעו בנין בית המקדש... לפיכך התקינו חסידים הראשונים שיהו ישראל מתפללין שלש תפלות בכל יום ויום - אנא השב שכירתך לציון וסדר עבודה לירושלים, **ותקנו בונה ירושלים ה' ברכה בפני עצמה**' - הרי מבואר, שברכת 'בונה ירושלים' נתקנה לתבוע את בנין בית המקדש.

וכך אמרו בירושלמי (מעשר שני ה ב): "אמר רבי אחא זאת אומרת שבית המקדש עתיד להיבנות קודם למלכות בית דוד". [וכן ישנו הוכחות נוספות לענין הנ"ל ממכמה מקומות, ואכמ"ל].

מלכות בית דוד תלויה במלכות שמים ומלכות שמים תלויה בבית המקדש

הטעם לכך שמלכות בית דוד באה רק לאחר בנין בית המקדש, הוא משום שמלכות בית דוד תלויה במלכות שמים, וכשיון רמ"ד וואלי (בראשית ח"ב ע"ג תשל"ו): 'מלכות בית דוד קשורה במלכות שמים [השכינה], ולכן המאורע שלהם שוה בכל הזמנים'.

וממילא, מלכות בית דוד תלויה בכך שהשכינה תעמוד בממשלתה ובמילואה, וכמו שאמרו חז"ל (שמות רבה טו כו): "...הִלְבְּנָה [שהיא משל לשכינה] בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל נִסְךְ מִתְחַלֵּת לְהֵאִיר, וְכָל שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת מֵאִירָה עַד חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי יָמִים, וְדִסְקוֹס [עיגול] שְׁלֵה מִתְמַלֵּא, כִּי יִשְׂרָאֵל, חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי דוֹר מִן אֲבָרָהָם וְעַד שְׁלֹמֹה... כִּיֹּן שֶׁבֵּא שְׁלֹמֹה נִתְמַלֵּא דִסְקוֹס שֶׁל לְבָנָה, שְׁנֵאמַר (דה"י א כט כג): 'וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא ה' לְמֶלְכָּה'. מָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ - כֵּן שֹׁלֵט שְׁלֹמֹה מִסּוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ, שְׁנֵאמַר (דה"י ב ט כג): 'כָּל מַלְכֵי הָאָרֶץ מִבְּקִשְׁשֵׁם אֶת פְּנֵי שְׁלֹמֹה'."

וכן עולה מפרש"י למסכת סוטה, שאמרו שם (מ): "אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד". ופירש רש"י: '**שחלק להם המקום כבוד, להראות שמלכותו שלמה**'. הרי משמע, שכאשר רואים שמלכותם שלמה - מראה הדבר, שמלכותו של הקב"ה שלמה.

ומצאנו, שהיות השכינה בשלמותה ובמילואה - תלוי בבנין בית המקדש, וכמו שאמרו בזוהר חדש (חקת פה): "... עַד דְּאִתָּא שְׁלֹמֹה מֶלֶכָא, וּבָנָא לֵה **בֵּיתָא, וְאִשְׁתַּלְמַת סִיְהָרָא** בְּרַבּוּ יְתִיר עַל כּוֹלָא". ועוד אמרו בזוהר (תרומה כג): 'כִּי אֲתַבְּנֵי בֵּי מִקְדְּשָׁא, וְעַלְמִין כְּלָהוּ אִשְׁתַּלְמִי... סִיְהָרָא אֲתַמְלֵיא בְּשִׁלְמוֹה'. וכן בתיקוני זוהר (כד): 'וְיִבְהֵא זְמַנָּא דִּיתְבְּנֵי בְּנֵינָא עַל יְדֵא דְקוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא לְעִילָא וְתַתָּא, אֲתַמְר בְּשִׁכְיַתָּא עֲלָאָה וְתַתָּאָה (ישעיה ל כו): 'וְהָיָה אֹר הַלְּבָנָה כְּאֹר הַחֲמָה'."

וכן מובא בבאור הגר"א על הגדה של פסח, ביכמה מעלות טובות: 'הן ט"ז מעלות נגד ט"ז דורות מאברהם עד שלמה, שאז נעשית סיהרא באשלמותא - בבנין בית הבחירה [ורומז לט"ז ימים, בהם מתמלאת הלבנה, עד שבאמצע החודש היא עומדת במילואה].

ומבואר מכל זה, שבנין השכינה בשלמות תלוי בבנין בית המקדש. ומעתה מבואר מדוע מוכרח, שבנין בית המקדש יקדים למלכות בית דוד, משום שמלכות בית דוד תלויה בכך שהשכינה תהיה בשלמותה ובמילואה, וכנ"ל, ושלמות השכינה - תלויה בבנין בית המקדש.

ממזרח אביא זרעך

הרב חיים אינהורן

שבצות ה' שישלחם מאתם עד שילכו לארץ ישראל, וזו היא ענין האמירה שזכר בראשית.
"כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתי יצאתי אף עשיתי" - וביאר האברבנאל, שזה
אומר שהיותו וזה ברא אותנו, אז כל הצרות של הגלות לא באו משום שהוא עזב אותנו, אלא
זה היה ממנו, ולכן "וכמו שהצירותי אותו בצרות הגלות, ככה אקבץ ואסוף אותו". ממשיך
הנביא - "הוציא עם עור ועינים יש וחרשים ואוזנים למור", מסביר המלבי"ם - "שתכלית
כל הבריאה הוא לכבודי, וכבודי לא יתגלה רק ע"י קיבוץ הגליות והתגלות מלכות שמים
ואחדות, ואם כן בהכרח שהכניתי כל המציאות ותקנתיו וגמרתיו רק על אופן זה, שכל
המציאות כולו יעזור לזה שיצאו עם העור הזה וישבו ביום יזרעאל, כי זה תכלית הבריאה
בכללה, וכל המציאות הוכן שיהיו אמצעיים עוזרים אל התכלית הזו". [נראה גם, שבכאן
רמז הנביא למצב בו מצד אחד ראינו בעינינו שהעיר ה' את רוח מלכי ארצות המערב לגרש
מארצותם כל היהודים השוכנים בארצותם, ומצד שני יש שבכלל לא שמים לב שקורה
כאן משהו מיוחד, שנאמר 'הוציא עם עור ועינים יש'] כעת מבאר הנביא את גודל התיקון
והלימוד שיש מכך ששבנו לארצנו בדיוק כמו שנבא לנו מראש השי"ת, ובצורה שהמציאות
כולה תעזור לזה שיצאו עם העיור הזה וישבו ביום יזרעאל" - "כל הגוים נקבצו יחדו
ויאספו לאמים מי בהם יגידי זאת וראשונת ישמיענו יתנו עדיהם ויצדקו וישמענו
ויאמרו אמת" אף אחד מהגוים לא יכל לצפות דבר כזה! רק מי שאמר והיה העולם,
אשר הוא ממשיך ומנהיג אותו בכל פרט ופרט. כעת מסביר הנביא לפי זה, כמה חשובים
עם ישראל, שהרי גופם הוא העדות על זה שהשי"ת הוא הא-ל, על ידי שהם ישובו לארץ
בקיבוץ גליות מפליא כזה ממזרח, ממערב, מצפון ומים. על-ידי כך הם מוכיחים ומעידים,
כי יש בורא ומנהיג שהגיד זאת מראש - "אתם עדי נאם ה' ועבדי אשר בחרתי למען
תדעו ותאמינו לי ותבינו כי אני הוא לפני לא נוצר א-ל ואחרי לא יהיה אנכי אנכי
ה' ואין מבלעדי מושיע אנכי הגדתי והושעתי והשמעתי ואין בכס זר ואתם עדי
נאם ה' ואני א-ל". כעת מוסיף ומלמדנו לימוד נורא, אחרי שהבנו כי הוא א-ל בורא ומנהיג,
שהרי הטבע עשה בדיוק את מה שהוא הורה לו מראש, וזו הוכחה שהוא זה שמניע את כל
הטבע. ממילא יש כאן נחמה גדולה, שגם בגלות ה' לא עזב אותנו כלל, כי הרי קיבוץ הגליות
הגיע ממש מתוך התהליכים של הגלות, כך שגם שם הוא היה אתנו. "כה אמר ה' גאלכם
קדוש ישראל למענכם שלחתי בבלה" - כעת מדגיש הנביא עד כמה גדולה שליטתו
של השי"ת בתוך הטבע - "כה אמר ה' הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה", וממילא
עולה המסקנה של הנביא, שבגאולה אחרונה אין לזכור את יציאת מצרים שלמדה על כך
שה' חזק יותר מהטבע בכך ששבר אותו, כי כעת הלימוד הוא גבוה יותר - שהשי"ת הוא לא
רק חזק יותר מהטבע, אלא אין טבע כלל מבלעדי רצונו, כי הרי הטבע עושה אך את רצונו,
ולכן מזהיר "אל תזכרו ראשונת וקדמניות אל תתבנו הנני עשה חדשה עתה תצמח
הלוא תדעוהו אף אשים במדבר דרך בישמון נהרות". "ז"ל הבני יששכר (דרושי אדר)
- "בניסן נתגלו נסים גללים לבאי עולם, ונתגלה לכל כי השי"ת משדד המערכה. אבל הנהגת
הטבע, אך השי"ת מנהיגם בחפצו ורצונו בהשגחתו על כל פרט ופרט, הכל בהשגחה נפלאה,
לא נתאמת עדיין לכל באי עולם... אזי אז נתודע לכל, שגם הנהגת הטבע הוא הכל בהשגחה
נפלאה מאת המשגיח ב"ה וברוך שמו".

ואם כן מובן הפלא ופלא הטעם שאמרנו "ז"ל מדוע גאולתנו האחרונה באה קמעה
קמעה, לקיים מה שנאמר "גם כי אשב בחושך ה' אור לי", היות יש חשש שעם ישראל
יחשוב שה' עזבנו וה' שחננו בגלות, ועל תחושת העזוב של הגלות לא תעזור גאולה נסית
כלל, כי זה יתן תחושה, שבגלות עזב ושכח, ואילו עכשיו חזר, נזכר והשיב. לכן גאולתו של
ישראל קמעה קמעה בדרך הטבע מתוך תוכנם של תהליכי הגלות, וזו יודעים ישראל בצורה
ברורה, שגם כי אשב בחושך הגלות - שכינה עמנו, ולמענו שולחנו בבלה.

יהודי יקר ממזרח או ממערב מצפון או מתימן - כשתתן עיניך במראה, אל תראה
את דמותך כסתם גוף ודמות של בני ישראל נאים, דע לך, כי מה שאתה רואה הרי
זוהי עדות מהלכת ומבשרך אתה מחזה לעולם כולו, כי ואני א-ל, ואין מבלעדי.
ואם הנך מן המברכים בכל בוקר להשי"ת שלא עשני אשה וחושש שיש
בהסתכלות במראה מה שהוהירנו יתברך שמו 'לא ילבש גבר שמלת אשה', אזי
אל תרא מהמלעיגים עליך בעבודת הבורא - עמוד בו במקום שגלגל חמה של ארץ
הקודש מזריח על הארץ ותתבונן בהערצה בדמות הצל שלך המשתקפת על אבני
הקודש של נחלת ה' ותאמר - "עד הצל הזה ועדים האבנים הללו, לכל באי עולם
עדות היא, כי השכינה שורה בישראל".

כיין שבא לו חודש האביב, נתמלא חללו של עולם המצוות הכנות, נקינות, תורה ומצוות,
ואף אברכים ובני תורה שתורתן אומנתן בכל השנה כולה עוסקין במצוות 'זהגדת לבנך'.
ואם תאמר "יכול מבעוד יום ת"ל... דע לך אחי, שאין הדברים כפשטן, אלא כיוון שגלגל
הבורא יתברך ענין גדול זה, כי דווקא בערבי פסחים יהיו בני התורה לוקחים בניהם וטפם
לגינת המשחקים, הלא דברים בגו, אלא מפני שגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, כי
האב האחראי על מצוה נדירה זו של 'זהגדת לבנך' אינו משער בדעתו, שיוסי שלו מבין רק
בפעם השלישית, ואם כן כיצד יקיים את המצוה? וכיצד ידע האב מה שידעת אם הבנים
שמחה, שמוישי החמוד לא מבין מבלעדי קומניקציה דינית? ומה נעשה למה שאמרה
תורה 'זהגדת לבנך'? אל תדאג אחי, לכל זמן ועת, כיון שבאה השעה לבער החמץ, ונשות
ישראל צדקניות ואדוקות במצוות ביעור חמץ גרוש יגרשו כלה מן הבית את האב ואת
בנו, עד שמוצאים עצמם אברכי המשי, ראשי כוללים חשובים ומרביצי תורה מפורסמים,
מסובבים הקרוסלה העמוסה עם דמדומי ערב של יום 'בניסן, ולומדים להכיר שפה שלא
הורגלו בה בבית המדרש, עד שיתקיים דבר א-להינו - 'זהגדת לבנך ביום ההוא לאמו...'
ומה היא שפה זו, שלמדים האברכים ומרביצי התורה? שפה זו אין מתוקה ממנה בעולם
כלו, שפתם המתוקה וממלאת הלב של ילדי ישראל הטוהרים, אשר כבר נתבלבלה דעתם
מרוב חגים ולימודים, עד נתרעב להם מרדכי הצדיק במשה רבנו, מזה של לחם עוני באוזני
המן ממולאים, ואף הם מביעים את חותמת הטוהר בצדק למצת מצוה העשויה ממים וחול,
מה שאמא לא מרשה לעשות, ואבא לא יודע, כי אף שאבא אינו חמץ, מכל מקום מחוקי
הטבע שברא א-להינו, שכאשר מערבין אותו במים שלנו או שלא לנו, הרי הוא מלכלך עד
מאוד... אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' א-להיו.

ואף אמנם כן הוא, שאין מתיקות בעולם כאותה של ילדי ישראל נאים ושמחים המבלבלים
בין חג למועד ודילוגו עלי אהבה, וכל העולם כולו כדאי הוא לאותה שעה שמתערבין להם
החגים כולם, מכל מקום כבר אמרו חכמינו נ"ע 'כנגד ארבעה בנים דברה תורה, והמטרה היא
להתקדם משלב התם והאינו יודע, ולהסביר לבן - 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, ואין
דין לשמר את הבלבל.

נכון, החגים מבלבלים, ובאמת צריך להסביר על כל חג מה היחודיות שלו, אבל עכשיו
הרי ערב פסח, ולאנשים אין זמן, הם צריכים לשמור על הילדים בגינה, אז בינתיים דק' ננסה
להבין מה ההבדל בין חציו הראשון של ליל הסדר, שהוא החג של גאולה ראשונה, לבין החצי
השני, המשומר ובא לגאולה אחרונה. וחזון מזוה, זה הרי באמת מבלבל ביותר, אפילו השם
שלהם דומה, פסח לעתיד ופסח לשעבר. זה כל כך דומה, עד שהנביא מזהיר אותנו שלא
נתבלבל, וכך אמר ישעיה (נב) - 'כי לא בחפזון תצאו' והוא ממש מתירע (מג) 'אל תזכרו
ראשונת וקדמניות אל תתבנו, וכן אמר ירמיהו 'לא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני
ישראל מארץ מצרים. כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא (טז). ורבותינו ז"ל פירשו - 'אל
תזכרו ראשונת וקדמניות, וזהו שעבוד מלכות, וקדמניות - זהו יציאת מצרים' (ברכות ג').

למה? מה כל כך נורא אם נתבלבל ביניהם? נעשה חג פסח אחד על שניהם וגמרונו? ובאמת,
גם ביחס לנסים עצמם, למה שה' לא יעשה חזרה על פסח - אותם ניסים, אותו דבר, וחסל
סידור פסח? למה צריך רעיונות וביצועים חדשים? מה רע במה שנעשה לאבותינו? התשובה
על כך היא פשוטה - הקב"ה לא יעשה אותו דבר פעמיים! לכל דבר יש לימוד. את הלימוד
של פסח כבר למדנו - 'לא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים'.
עכשיו אנחנו מחכים בכל יום ללימוד של 'חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ צפון
ומכל הארצות אשר הדיחם שמה והשבתים על-אדמתם אשר נתתי לאבותם'.
את היחודיות של גאולה אחרונה, ואת מה שמיוחד בלא בחפזון תצאו' גילו לנו ד"ל ז"ל
במדרש תהלים. "כך היא גאולתו של ישראל... בתחלה היא באה קימעה קימעה ואחר
כך היא מנפצת ובאה, ואחר כך היא פרה ורבה ואחר כך היא משבחת והולכת".¹³ טוב, זה
היחודיות אבל מה מיוחד בה? נאמר על כך על ידי רבותינו דברים גדולים,¹⁴ אבל כעת
נתמקד בלשונם של חז"ל בירושלמי (בברכות פ"א ה"א וביומא פ"א ה"א) ובמדרשים רבים,
שם חז"ל שואלים "מאי קעמא קמעה קמעה?". ומשיבים מהפסוק במיכה - "גם כי אשב
בחושך ה' אור לי". מה הקשר? מה התשובה, למה הגאולה באה לאט ובדרך הטבע?
הוביאו הוא נפלא, תורת ה' תמימה משיבת נפש, על פי דברי הנביא עצמם, שמבהירים
את ההבדל בין יציאת מצרים לגאולה אחרונה, שם בישעיה (מג).

הנביא מתנבא שהיהודים ישובו לארץ ישראל - "אל תירא כי אתך אני ממזרח אביא
זרעך וממערב אקבצך אמר לצפון תני ולתימן אל תכלאי הביאי בני מרחוק ובנותי
מקצה הארץ". וביאר באברבנאל - "עוד ראינו בעינינו, שהעיר ה' את רוח מלכי ארצות
המערב לגרש מארצותם כל היהודים השוכנים בארצותם... כלומר שנתן בלב המלכים

13 ועין גם על גאולה בדרך הטבע ברמב"ם הלכות מלכים ומלחמות יא, ג, ד; יבא, ובהלכות תשובה טב.
14 עין בסה"ק בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ח - מצות תאכל, ובעירין קדישין ח"א קס"א קס"ב.

לחדש או לשמר מה עדיף?

הרב יהודה אפשטיין

של אותה תורה נצחית מותאמת לכל דור ולכל מצב על-פי כלי הקיבול של המציאות המשתנה.

זהו ההבדל המהותי שבין 'דת' - רליגיה בלע"ז - לבין תורת חיים. זהו ההבדל שבין תורתנו הקדושה לדתות הנפסדות שישנן בעולם. דווקא עובדה זו, שהתורה נכונה ואקטואלית לכל מצב, לכל תרבות, לכל מציאות היסטורית, ויש לה פתרונות רלוונטיים לכל שאלה שעולה - דווקא עובדה זו מעצימה את החיוב להצמד למקור, לשמר, לא לשנות, לא לסטות, להעמיד את התורה המקורית בטהרתה כמצע, שעל בסיסו מצע זה גדלים העצים, הענפים והפירות המפוארים שנובטים בדמות החיים המופלאים על-אדמות, כאשר הם מנוהלים על-ידי אותה תורה.

חיים אלו - נגדעו לאסוננו אחר שחטאנו וגלינו מארצנו, ונטל כבוד מבית חיינו. השכינה שירדה לשכון במקדש, שבה אל מדורה בעליונים, ועם ישראל התפזר לארבע רוחות הארץ. את תורתנו נטל עמו, ומתוך מסירות שאין דומה לה בהיסטוריה האנושית, שימר את אותה תורה, ואף ידע לחדש בה, להמשיך את הנביעה ממקור החיים אף כשהחיים עצמם לא היו אלא בבואה דבבואה. ישב לו היהודי בבירסק וביולנה, בוורשה ובפרשבורג, בקובלנקה ובצנעא ופלפל בהיות דאבבי ורבא. כיצד קומצים את המנחה, כיצד זורקים את דם הזבח, כיצד זורעים ערוגה מבלי לעבור על איסור כלאיים ומי משלם שלושים של עבד, איזה משקה מכשיר את הזרע לקבל טומאה ומתי מחללים שבת כדי לקדש את החודש - ישב לו היהודי ויגע בהתמדה אינסופית, חוברו חיבורים ותשובות, הכל כאילו זה קורה כאן במציאות - אך בלילה מאוחר, כשכולם נמו את שנתם, כל מי שהייתה לו עין לראות, אחז לשמוע ולב להבין, הוזיל דמעה בשעה שבת-קול הייתה מנהמת כיונה ואומרת - "אוי להם לבנים, שגלו מעל שולחן אביהם". או אז ישב היהודי על הרצפה לקונן, וייחל ליום בו התורה תשוב להתחבר לחיים, למציאות הממשית.

היו קבוצות באומה, שהמציאות המרה ואורך הגלות הביאה אותם לידי יאוש. הם נפלו בדרך. "ברלין היא ירושלים" הכריזו הרפורמים, וכששאלה זו התנפצה, באה התנועה הציונית ונסתה להפוך את ירושלים לברלין. אך שלומי אמוני ישראל לא ותר על החזון, ותורתם נשמרה בטהרתה. רועי ישראל המנהיגים את האומה ידעו, כי רק באופן זה תשוב תורתנו ביום מן הימים להנהיג אותנו גם בחיים המעשיים, כשנשוב לארצנו, נכון בה את בית חיינו ונקים ממלכה כרצון ה', אשר חוקיה חקוקים כבר בהר חורב. פוגרומים, אינקוויזיציות ואף תאי-הגזים של היטלר ומחנות הכפייה של סטלין לא הזיזו את היהודים הנאמנים כמלוא נימה משאיפה זו, גם בתקופות הקשות ביותר. לא רק גדולי התורה, אלא אף פשוטי-העם ובתוכם נשים וקטנים, היו מוכנים בחפץ לב למסור את חייהם, ובלבד שתשאר התורה כפי שנתנה, בלא כל שינוי.

התהליך האדיר שהולך ומתקדם מול עינינו במאתיים השנים האחרונות יצר מציאות, בו אותה תורה - אשר במשך קרוב לאלפיים שנה נותקה מהחיים הממשיים - יכולה שוב להתחבר אליהם, להנהיג אותם, למשול בחיי האומה. מדובר בשינוי מהותי מהמצב הקודם, אשר זורש התיחסות מקיפה. ההנהגה של 'חדש אסור מן התורה' נועדה לעמוד מול הרוחות הרעות שנתפשו בעודנו יושבים בגלות בין העמים, נתונים לחסדיהם, ויותר מכך - לאכזריותם, חשופים לתרבותם ולתועבותיהם, כאשר כל מהלך החיים נקבע בלעדית על-ידיהם. בידינו נותרה רק התורה הקדושה, היא הייתה משוש חיינו, בה התנחמנו ומכחה חלמנו וקיוונו ויחלנו ליום הגדול, בו נשוב לארצנו ונכל שוב לחבר את אותה תורה אל החיים. באותם ימים נאחזנו ככל יכולתנו בשמרנות, היא היא לבדה הבטיחה את קיום האומה ואת שמירת התורה בטהרתה.

גם כיום, אחר ששבנו למכורתנו בחסדי הבורא, השמרנות עדיין נצרכת. התורה ממשיכה לעבור מאב לבן, וכל דור הוא המשך בשלשלת המפוארת שמתחילה באבות הקדושים. אך כיום זכינו לדבר, אשר דורות רבים רק חלמו עליו - להתחבר מחדש לחיים המלאים של אומה בארצה ולצקת את תורתנו הקדושה אל תוך אותם חיים כפי שהם מתגלמים כאן ועכשיו. זהו האתגר הרעיוני העומד על הפרק כיום, ואם תרצו - מדובר בסיגול הלך נפש, שאינו פשוט כלל ועיקר, אך הוא מתחייב מהמציאות בה אנו חיים. מחובתנו לשנן לעצמנו ולבנינו, כי דווקא ההחלה של תורתנו על המציאות המשתנית בכל דור - היא הביטוי המובהק לקיום יעודה ולהיותה המצפן הנצחי, שלאורו מתנהל העולם עד הגאולה הסופית והשלמה. זהו אתגר, ללא ספק, והוא קשה מבחינות רבות יותר מאשר אתגר השימור וההתבדלות שעמדו בו אבותינו בשנות הגלות. אך מחובתנו לעמוד באתגר הזה ולצלוח אותו, כי רק כך נזכה לראות ששוב ה' לציון, ונחדש מימנו כקדם.

"רבי אליעזר אומר... האומר דבר שלא שמע מפי רבו - גורם לשכינה שתסתלק מישראל" (ברכות כז:).

"תנו רבנן: מעשה ברבי יוחנן בן ברוקה ורבי אלעזר חסמא שהלכו להקביל פני רבי יהושע בפקיעין, אמר להם: מה חידוש היה בבית המדרש היום? אמרו לו: תלמידיך אנו, ומימיך אנו שותין. אמר להם: אף על פי כן, אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש" (תגיגה ג).

הגליון הזה עומד בסימן מסירת התורה מדור לדור, מסירה שמורה על יציבות, קביעות, קרקע מוצקה. כזו היא תורתנו, וכדרכה של אגודת 'קדושת ציון', המדגישה את היותה של תורתנו תורת האומה, כך גם בנושא הזה, רואים כיצד מסירת הרעיונות, המושגים והערכים היא נדבך מרכזי בבנין עליו עומד כלל ישראל. הדברים הועברו מדור לדור, מאב לבנו, מזקן לנכדו, ואנו מעבירים אותה בתורנו לדורות הבאים, ועושים כל שביכולתנו על-מנת שהמסורת אכן תועבר ללא כל שינוי, ללא כל סטיה.

תופעה יחודית היא בתולדות האנושות, שאין לה אח ורע, כאשר תורת חיים המקיפה את כלל רבדי ההווה, מועברת בזכו שלמות, בזכו דיוק, כאשר בכל מהלך ההיסטוריה האנושית במשך אלפי השנים שחלפו ממתן תורה ועד היום, כל קבוצה שנסתה להסיט את הרכבת ממסלולה - מצאה את עצמה מושלכת הצדה ומתבוססת בבוץ, כאשר רכבת היהדות המסורה מסיני ממשכה בבטחה את מסעה. זהו מסע עם תחנת יציאה מוגדרת - הקמתו של עם ה' שנמשכה מבחירת אברהם ועד מתן תורתנו - ועם יעד סיום מוגדר - תיקון עולם במלכות ש-ד, כשה' מולך בציון. המטען שנושאת הרכבת היא התורה המסורה שבכתב ושבעל-פה, ונוסעי הרכבת הם עם ה' - אלו שרואים את עצמם חלק מהיעוד ומצפים ליום הגדול, בו נשגב יהיה ה' לבדו.

הדברים ברורים ואינם מחודשים, ועם זאת לא ניתן להתעלם מכל התמורות, החידושים והנדבכים שנוספו למסע במהלך השנים, אשר אמנם אינם משנים את המהות הנתונה מסיני, אך הם מעלים את השאלה המתבקשת, מה רוצה מאתנו התורה - שרק נשמר את הקיים, או שנחדש, ניצור, נבנה בעצמנו נדבכים נוספים לחיזוק הבנין.

שתי הגמרות שהובאו בתחילת מאמרנו ממחישות את שני הצדדים כאן, ולמרות הפיתוי להעמיד את הסתירה לכאורה כמחלוקת ה' אליעזר ור' יהושע, אשר נחלקו רבות הן בהלכה והן באגדה - וללא ספק אין מדובר בהבדלים מקריים בנושאים כה רבים, אלא ודאי כל אחד החזיק בצורת הסתכלות מסוימת על כלל המציאות - מכל מקום ראוי לנסות לעמוד על הסבר שמיישב בין השיטות, הסבר שיתקבל על דעת הכל. [ואם בכל זאת תרצו להעמיד זאת על-פי דרכי הלימוד השונות של רבותינו התנאים - מכל מקום נשאב לענייננו את הדרך בה נלך מתוך מגמה ליישב את השיטות, לראות כיצד דבריו של האחד נכונים מבחינה מסוימת, ודבריו של השני מבחינה אחרת].

כשמתבוננים בדמותם של רבים מגדולי האומה המובהקים ביותר, אשר הטביעו את חותמם על התורה ועל האומה למשך דורות - הרמב"ם, הגר"א, הרש"י הירש, החזון איש ועוד רבים - תתגלה תופעה מעניינת ביותר, והיא שאת כל אחד מאותם חכמים ניתן לתאר כשמן קנאי, אשר הקדיש את כל מפעלו לשימור הקיים, להעמדת חומה בצורה כנגד רוחות זרות ולהעברת המסורת המדויקת ביותר לדורות הבאים, ומאידך - ניתן לתאר כל אחד מהם כמהפכן, בעל חידושים עצומים, אשר הטביע חותם משמעותי ביותר על התורה לדורות הבאים, חותם שלא היה קיים עד ימיו.

הדואליות הזו מלווה אותנו כל העת, ושומה עלינו להבין כיצד שני המהלכים הללו לא רק שאינם סותרים זה את זה, אלא אדרבה - הם משתלבים ויוצרים מארג אחד מופלא, מסכת מפוארת של תורת חיים מפכה ונובעת. מסכת זו יונקת ממקור התורה בסיני, שם נגלה ה' מבעד לערפילי טוהר וקבע את רצונו בעולמו החומרי, והיא הולכת ומתגשמת בפועל בחיי האומה בארצה בכל הפרטים המתחדשים לבקרים אצל הפרט והכלל, וכפי שהם מתגלמים בהלכה המסורה בתורה שבעל-פה.

נמשיל זאת באמצעות דוגמא מהטבע. כפי שבכל יום השמש זורחת מחדש והיא אותה שמש שנתלתה ברקיע ביום הרביעי לבריאה, אך בכל יום היא מעניקה חום ואור מחדש ונעשים תחתיה מעשים שונים ומתחדשים, כך היא גם תורתנו - היא נצחית ולא ניתן לגעת בה, אך העולם בו היא פועלת הולך ומתחדש, הולך ומתקדם, וממילא השפעתה

והגדת לפנינו

פרויקט מיוחד

אבות ובנים מדברים על ארץ ישראל

לקראת חג הפסח, בו נצטוונו על מצות 'והגדת לבנך', יצאנו לשוחח עם כמה זוגות של אבות ובנים, אשר מעבירים מדור לדור את הקשר המיוחד לארץ ישראל ולדרישת ציון על טהרת הקודש. במסגרת הפרויקט, ערכנו שיחות חג מיוחדות וראיונות מרתקים עם מגוון יהודים שנקבצו ובאו מארבע כנפות הארץ, מליטא ועד מרוקו, מפולין ועד הונגריה, ילידי חו"ל וילידי ארץ הקודש, תושבי ירושלים, בני ברק והפריפריה, אשר יחדיו מהווים פסיפס מדהים של אהבת ארץ ישראל, מסירות למענה, וחינוך של דורות על ברכי ההתרפקות על ארץ חמדה.

במסגרת הפרויקט, ערכנו ראיון מרתק עם הרה"ג **בנימין שוורץ שליט"א**, בנו של **מורנו הגאון רבי יואל שוורץ זצ"ל**, שעדיין עומדים אנו בתוך השנה לפטירתו. ישבנו לשיחת חג מיוחדת עם **הגאון רבי יעקב פרץ שליט"א** שעלה ממרוקו ישר לישיבת פוניבז', וחווה על בשרו את המאבק העיקש בשליחי הסוכנות, ביחד עם נכדו **הרב משה חיים פרץ**. יריעה מרתקת על חיבת ארץ ישראל של מרן בעל ה'נתיבות שלום' מסלונים זיע"א בפרט וחסידות סלונים בכלל, פורס בפנינו הרה"צ **רבי שמואל מלוביצקי שליט"א**, המתגורר במושב חזון יחזקאל, כשאליו מצטרף בנו **הרב משה מלוביצקי שליט"א**, ואילו הצצה לחיבת הקודש של אדמורי"י בית גור אנחנו שומעים מהרה"ח **אברהם גוטליב שליט"א** ובנו **הרב יהודה גוטליב**. להשלמת היריעה ערכנו ראיון מקיף עם חבר הכנסת הרה"ח **משה שמעון רוט שליט"א**, יחד עם בנו **הרב שמואל יעקב רוט**, שסיפרו לנו בין השאר על יחסו המיוחד של מרן בעל השפע חיים מצאנז זיע"א לארץ ישראל, לתורתה ואפילו לפירותיה.

כתוספת לשיחות אלו, הבאנו גם הצצה מיוחדת ליחסו המורכב של **מרן הגאון רבי יעקב קמנצקי זצוק"ל** לעלית יהודי ארה"ב לארץ ישראל, וחששותיו מפני הסכנות הרוחניות שעלולות לצוץ בפני העולים. זאת, למרות הרצון הטבעי של יהודי ליטא ואף רצונו של הגר"י קמנצקי בעצמו לעלות לארץ. על זאת ועל יחסו של הגר"י לנסי מלחמת ששת הימים, שמענו מפי נכדו **הגאון רבי יוסף קמנצקי שליט"א**, שבעצמו עלה לארץ בצעירותו ביחד עם אביו **הגאון רבי נתן קמנצקי זצ"ל**, צעד שבעקבות ההצלחה המוכחת שלו, התפוגגו החששות של רבי יעקב מהסכנה החינוכית שכרוכה בעליה לארץ.

כאשר רואים כיצד אהבת ארץ-ישראל בוערת בקרב כל אותם חכמים, צדיקים ויראי ה' הבאים מכל קצוות תבל ומכל גווני היהדות החרדית, מרגישים בחוש את הקשר החי, המפכה והנובע של עם ישראל לארצו ואת האהבה הגדולה של ה' לעמו והיעוד הגדול שהועיד לנו להיות אומה על אדמתה, הדבוקה בשכינה.

רבי יואל

ראיון עם הרה"ג רבי בנימין שוורץ שליט"א

בתוך השנה להסתלקותו של מורנו הגאון הגדול רבי יואל שוורץ זצוק"ל לגנזי מרומים, ביקשנו לשמוע מבנו להבחל"ח הרה"ג רבי בנימין שוורץ שליט"א - ר"מ בישיבת 'יודעי בינה' בנס ציונה, מעט מהרשמים שחוו בניו של אחד מגדולי דורשי ציון בדור האחרון.

לירושלים, הוא אמר שזו הכנה לקראת הכינוס של כל הגויים לעמק יהושפט...

גדלנו גם על הסיפור על רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, שבעיצומן של פרעות תרפ"ט, יצא למאה שערים לברית מילה, וחזר באותו יום לעיר העתיקה,

בוחן גידולים בחממה בגוש קטיף עם בנו ר' בנימין

כיון שהוא לא ישן מחוץ לירושלים, והוא קרא לעצמו 'ירושלימער איד'.

לא אחת שמענו משתתפי הועידה השנתית של "קדושת ציון" את זעקתו של רבי יואל זצ"ל על האיסור לצאת לחו"ל, ואת כאבו הגדול על כך שעיתונים של שומרי מצוות מפרסמים נופשים במקומות שונים בחו"ל. לראשונה שמענו זאת ממנו בעצרת התפילה והזעקה שקיימנו בעת פינוי עמונה, כשהאגודה הייתה ממש בתחילת פעילותה ועדיין לא הייתה מוכרת, והרב יואל זצ"ל כבר אז התייצב למערכה וזעק את זעקתו. בנו הרב בנימין מספר לנו איך זה השפיע גם על התנהלותו האישית של רבי יואל ומשפחתו.

<<<

ורבותינו שדנו בנושא, וכך גם בענייני ארץ ישראל, צריך לעיין בדברי חז"ל.

גם כאשר יצאנו לטיולים, אבא לא ראה בזה רק צורה של נופש, אלא גם בטיולים הכל היה מתוך התורה. כך כשהיינו ילדים רכים, אבא היה לוקח אותנו בשבת בבוקר ל'טיולי שכונות', לקיים מה שכתוב 'סובו ציון והקיפוה'. הוא הבין, שיש בפסוק הוראה והנחיה להקיף ולהכיר את ציון וירושלים, והיינו הולכים אתו פעם לימין משה ולשכונת נחלאות, ופעם לשכונת כנסת, ותוך כדי הטיולים אבא היה מספר לנו סיפורים על מייסדי השכונות, ועל הרבנים שגרו במקומות השונים.

אבא אמר, שהיום אף אחד לא גר בתוך הפירמידות, אבל בירושלים יש אנשים שגרים בבתים ישנים שנבנו לפני שבע מאות שנה בתקופה הצלבנית, וזה התממשות של הפסוק "כי רצו עבדיך את אבניה".

אבא היה מציין, שבתיקן אין מסגדים, ובעיר מכה אין כנסיות, ולעומת זאת בירושלים יש אחיזה לכל הדתות. ישנו רחוב החבשים, המושבה הגרמנית, המושבה האמריקאית, הכפר השוודי, המושבה ההולנדית, מגרש הרוסים ועוד. זאת, משום שלפני מאה שנה, כל מדינה שלא הייתה לה אחיזה בירושלים, הרגישה שחסר לה משהו, וכולם שלחו לכאן נציגות. ורואים בחוש, איך כל הגויים רוצים אחיזה בירושלים. לפני כמה שנים, כשהגיעו בשנה אחת שמונה מליון תיירים

נחנו מבקשים מרבי בנימין לפתוח בסיפורים על חיבת ארץ ישראל של האבא רבי יואל זצ"ל, והאופן שהוא הנחיל זאת לבניו.

הגישה של אבא זללה"ה הייתה, שבכל נושא צריך לפתוח את השו"ע, וללמוד את דברי חז"ל, ומשם לראות מה ההנהגה הראויה. כאשר באים לבדוק אתרוג אם הוא כשר או פסול, בודקים מה כתוב במשנה ברורה, וכך בכל המצוות צריכים לעיין בדברי חז"ל

הרב בנימין שוורץ לצד אביו בשמחה משפחתית

בהזדמנות זו אנחנו מפרסמים לראשונה קטעים משיחה שהעניק מורנו הגאון רבי יואל זצ"ל לקדושת ציון לפני מספר שנים. מסיבות שונות, שיחה זו לא התפרסמה עד כה, וכעת - בתוך השנה לפטירתו, וכהשלמה לראיון המיוחד עם בנו - אנחנו מביאים את דבריו המרגשים של רבי יואל זצ"ל, על מהות התקופה וחובתנו לפעול ולא לעמוד מהצד.

בספר מדבר קדמות של החיד"א מובאים דברי רבינו אפרים, שהגימטריה של 'ארץ ישראל' היא כמנין 'תת לב'. והמשמעות העולה, היא כי בכל מה שנוגע לארץ ישראל צריך לתת את הלב להתבונן בדברים. נדבר כמה מילים על הנושא של ארץ ישראל.

ארץ ישראל בימינו נמצאת במצב של הכנה גדולה לגאולת ישראל. כתוב בפסוקים ביחזקאל (פרק לו), שבזמן הגאולה יהיו שלושה דברים שיקרו בבת אחת. ארץ ישראל השוממת תהפך לגן עדן, היהודים יתכנסו מהגולה, והקב"ה יחזיר אותנו בתשובה. היום אנחנו רואים את שלושת הדברים מתרחשים בבת אחת.

אני נולדתי בארץ לפני יותר משמונים שנה. אני זוכר, שבילדותי לא היה כאן מה לאכול. ירקות הבאנו ממצרים, וביצים מטורקיה, כי לא היה כאן כלום. והיום הקב"ה חנן אותנו בניסים ונפלאות. אנחנו רואים גם את מה שאמרו חז"ל, שכאשר ארץ ישראל תתן פריה בעין יפה, 'אין לך קץ מגולה מזה'. לפני מספר שנים עמד חבר פרלמנט רוסי עם גזר בידו, ואמר - 'תראו מה הישראלים מצליחים לגדל'. רוסייה הגדולה קונה פירות מארץ ישראל. גם הדבר השני מתקיים. הקב"ה אוסף אותנו לכאן, ומגיעים לכאן גם כל מיני חילונים שמתנגדים ליהדות. אבל גם הדבר השלישי מתקיים, ומספר שומרי המצוות גדל כל הזמן, כמו שהקב"ה הבטיח, שהוא יסיר מלבנו את לב האבן ויתן לנו לב בשר.

כתוב בזכריה - 'עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים... יולדים וילדות משחקים ברחובותיה'. וגם זה מתקיים. רק בארץ ישראל אנחנו רואים דבר כזה. מצד אחד, יש זקנים וזקנות בכל מקום. לפני מספר שנים עשו בירושלים חגיגה לכל היהודים שעברו את גיל מאה ובאו ארבע מאות איש! מצד שני, יש כאן דבר יחיד במינו, שילדים וילדות יכולים להסתובב ברחובות גם מאוחר בלילה ללא פחד.

הגמרא אומרת, שמלחמות הם 'אתחלתא דגאולה'. צריך להבין, מה הקשר בין מלחמות ל'אתחלתא דגאולה'? יש לזה כמה הסברים. ראשית כל, המשנ"ב בהלכות ברכת הטוב והמטיב (או"ח קפט), מביא את דברי המדרש, שברכה זו נתקנה על הרוגי ביתר. ולכאורה זה לא מובן, כי אמנם זה דבר חשוב, והיה נס גדול, שהגויות שכבו שלוש שנים ולא נרקבו. אבל מדוע זה חשוב עד כדי כך, שזה נכנס לתוך ברכת המזון לדורות? אבל באמת צריך לדעת, שיש כאן דבר גדול מאוד. מי ששם לב להיסטוריה, יודע שנפילת ביתר היה האסון הגדול ביותר בהיסטוריה. רבי עקיבא ודורו חשבו שזה ימות המשיח, ואין אסון יותר גדול מזה שהמשיח נהרג. ברכת הטוב והמטיב מלמדת אותנו, שלא הייתה כאן סתימת הגולל על תקוות הגאולה, אלא להיפך - שם הייתה זריעת התקווה החדשה.

המשנה ברורה מביא את דברי המדרש - 'שכשנחרבה ביתר נגדעה קרן ישראל, ואינה עתידה לחזור עד שיבוא בן דוד'. המדרש אומר, שרק בימות המשיח עם ישראל יקבל כח צבאי, ולא יהיה נדרף כמו שהיה קודם. הווי אומר, שאם יש מלחמות שעם ישראל מנהל אותן - זהו סימן

לימות המשיח, כמו שכתוב בפרשת בלק - 'ומחץ פאתי מואב וקרקר כל בני שת'. ה'ו' ד'י' ס' בסביבות ימות המשיח ינהלו קרבות נגד כל

העמים מסביב. גם זה אחד הסימנים לכך, שרואים את הגאולה. זה היה במלחמת הקוממיות. וזה היה מאוד נחוץ, כי אחרי השואה הנוראה באו המסיונרים ואמרו, שהא-להים זרק אתכם ח"ו, אבל כשקמה מדינת ישראל - זה עזר לסתום את פיהם.

וזאת הייתה רק ההתחלה. אבל עיקר המלחמה הייתה מלחמת ששת הימים, כי אז הנסים הגדולים עוררו את יהודי רוסיה ואת יהודי ארצות הברית. אני עצמי לימדתי מיד אחרי המלחמה בשתי ישיבות - ישיבת איתרו וכרם ביבנה. וגם הישיבה שלנו - דבר ירושלים - היתה מהישיבות הראשונות שקמו אחרי ששת הימים. הם אספו את הנוער האמריקאי וחזקו אותם. והיו בחורים, שנשארו כאן במשך שנה ושנתיים, ויש הרבה שנשארו לחמש ועשר שנים, ואחרי זה הם חזרו לאמריקה ובנו את היהדות של אמריקה וחזקו אותה. אפשר להגיד, ששני דברים בנו את אמריקה - החיזוק שבא מארץ ישראל והחיזוק של רבי אהרן קוטלר, שהקים את הישיבות בלייקווד. מלחמת ששת הימים עוררה את יהודי הגולה.

מלבד זאת, מלחמת ששת הימים היתה נס עצום גם ליהודי רוסיה. כי עד אז יהודי רוסיה היו מושפלים. הם פשוט התביישו ולא רצו להיות יהודים. וכשקרה הנס הגדול, הגוי הרוסי היה טופח על שכם היהודי, ואומר להם - 'אתם גיבורים'. לכן מהבחינה הזאת, אנחנו רואים פה כפשוטו, איך המלחמות הם 'אתחלתא דגאולה' מבחינה רוחנית.

גם מלחמת יום הכפורים היה תפקיד גדול מאוד. המלחמה הזו החזירה בתשובה את הישראלים. כמו שהישיבות הראשונות של בעלי תשובה אמריקאים קמו בעקבות מלחמת ששת הימים, כך הישיבות הראשונות לבעלי תשובה מיהודי ארץ ישראל - כמו אור שמח וכדומה - קמו בעקבות מלחמת יום הכיפורים. במלחמת יום הכפורים, היהודים התחילו לשאול את עצמם למה אנחנו סובלים, והתחילו הרבה מאוד להתעניין ביהדות. תנועת התשובה הישראלית התחילה בעקבות מלחמת יום הכפורים.

אנחנו רואים כאן מה הפשט, שמלחמות הן 'אתחלתא דגאולה'. וזאת מלבד מה שזה מראה, שהקב"ה החזיר לעם ישראל את הכח שהיה לו פעם להלחם נגד אויביו, ולא להיות כצאן לטבח יובל. אבל בעיקר רואים כאן את החלק הרוחני של הדבר. גם הנסים הגדולים שהיו במלחמת המפרץ - היה להם תפקיד גדול. היה אחר כך סקר, ומצאו 17% מתושבי מדינת ישראל נהיו יותר דתיים בעקבות האינתיפאדה, ביחד עם הנסים של מלחמת המפרץ. הם היו די בסמיכות אחד לשני, וזה עורר 17% ממדינת ישראל להיות יותר קרובים לתורה ולמצוות.

חוץ מזה, ישנם עוד סימנים רבים של קרבת הגאולה. כיום, מצליחים לגדל בארץ את סמני הקטורת שחשבו שהם יכולים לגדול רק בחו"ל, ומצאו את התכלת שנגנזה, ועוד ועוד. רואים איך הדברים מתקדמים שלב אחרי שלב. כמו שאומרים בתפילה - 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח'. כמו צמח שגדל לאט לאט, כך גאולת ישראל צומחת לאט לאט. המדרש אומר, וכן הירושלמי בברכות,

שהגאולה היא כמו אילת השחר. בהתחלה יש אור ראשון, והאור הולך ומתחזק. אנחנו זוכים לראות דברים גדולים בארץ ישראל. אני יכול להראות עוד ועוד דברים שמראים שאנחנו קרובים לגאולה. בברכת חתנים אנחנו אומרים - 'עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה'. אומרים 'עוד ישמע', כאילו זה 'אז', בעתיד. היום תסתכלו איפה ישנו המספר הרב ביותר של חתונות של עם ישראל. בשלושה מקומות - ירושלים, בני ברק וניו יורק, ובירושלים - יותר מכולם. שאלתי פעם למה אומרים 'עוד ישמע', הרי זה קורה כבר עכשיו. הסבירו לי, שהכוונה ב'עוד' ישמע, שיהיה עוד יותר... גם מה שכתוב על לעתיד לבוא - 'כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים'. היום, ברוך ה', הישיבות בארץ ישראל הן מרכז התורה העולמי, ובעיקר בירושלים.

אבל צריך לדעת דבר אחד. כתוב 'בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים'. למרות הכל, אנחנו חולמים. צריך לפקוח את העיניים ולראות את נפלאות הבורא יתברך. ולכן 'ארץ ישראל' בגימטריה - 'תת לב', כי אחרת אנחנו לא יודעים את גדלות השעה. לכן יש תפילה מיוחדת - 'ותחזינה עינינו בשוכך לציון'. אין הכוונה רק שנחיה באותה שעה, אלא שהקב"ה יפקח את עינינו, ונזכה לראות את הדברים קורים ולהודות להקב"ה. אבל אם אנחנו לא מכירים ולא מודים לקב"ה על כל החסדים, אם אנחנו נדרמים וממילא לא עושים מספיק מה שצריך לעשות, אז מי יודע כמה זמן אנחנו נעכב את הגאולה...

אנחנו צריכים לדעת, שאחת הבעיות הקשות שלנו היא שלא הבנו את הדברים האלה, וממילא לא עשינו. כשהוכרזה הצהרת בלפור, כולם יכלו לבוא. אז הבריטים עוד הלכו אתנו. אבל כשהם ראו שהיהודים לא באים, הם סגרו את השערים והלכו עם הערבים. ובגלל זה היה הספר הלבן. מן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד היה צועק תמיד - 'בואו לארץ, תבנו אותה'. תלמידי הגר"א באו לבנות את הארץ לא רק מבחינה רוחנית, אלא גם בצורה גשמית. ארץ ישראל - יש ענין לבנות אותה, כמו שאומר החתם סופר חידוש גדול, שאם אדם יאמר בארץ ישראל 'אין לי זמן לבנות את הארץ כי אני צריך ללמוד', זה כאילו הוא יאמר 'אין לי זמן להניח תפילין כי אני צריך ללמוד' (חדושי חתם סופר על סוכה לו.). כי בארץ ישראל, הגשמיות היא רוחניות. כל מה שבונים, מתקדש בסופו של דבר, והופך להיות מכשיר לתורה ולמצוות.

לכן חשוב לנו מאוד שהיהודים יעזבו את הגולה. האנטישמיות בארה"ב גואה, ואומרת ליהודים - 'לכו כבר הביתה'. היו שחשבו, שאפשר להשאיר שם עד ימות המשיח, אבל הקב"ה אומר להם - לא! ואולי מה שקורה שם, זה בא לומר לנו - 'רבותי, הגיע הזמן, תסגרו את כל העסקים שלכם ותבואו לארץ!'

כתוב, ששואלים את האדם ליום הדין - 'צפית לישועה?' הכוונה היא לא רק שצריך לעמוד בחלון ולראות את פעמי המשיח, אלא צריך לפעול. הרב מפוניבז' היה אומר לנו - 'קינדערלאך, תפתחו את החלונות, תסתכלו ותראו את פעמי המשיח, כי קרובים הם לבוא'. אבל הוא עצמו עסק הרבה בבניית הארץ. שאלו אותו למה אתה כל כך טורח. הוא ענה להם - עד שלא תבנה ישיבה בקיבוץ עין חרוד - שהיה אז סמל החילוניות - אני לא יכול להרגע. אני זכיתי לראות בישיבת פוניבז' אחד מבני עין חרוד, שבא ללמוד בישיבה. היום זכינו לראות בקיבוצים חילונים רבים מאד, שיש כבר בתי כנסת, מה שאי אפשר היה לחלום. ולמה? בזכות פעילות.

טיול של כמה ימים, כשחלק מהטיול היה לאילת והחלק השני היה לרמת הגולן. אבא הלך לשאול את הגר"ש אלישיב מה לעשות. הרב אלישיב צדד להתיר את הנסיעה לרמת הגולן, אבל הוא אמר שלאילת אסור לצאת. ואמנם הגר"ש אמר לו שאם ע"י הצטרפותו לטיול האוירה תהיה יותר תורנית, וזה יגרום להם ללמוד במהלך הטיול וכדומה, הוא יכול להשתתף. אבל הגר"ש הצביע על אחי הקטן שהגיע לשאול אם גם הוא יכול להצטרף לטיול, ואמר שלגביו אין היתר. בסופו של דבר הקב"ה סידר, שהם מצאו מישהו אחר שיבוא איתם ואבא לא נאלץ לצאת מהארץ. באותה תקופה בקשו ממנו למסור בישיבה שיעור בהלכות יו"ט שני לקבוצה של בני חו"ל. אבא פתח את השיעור ב'מחאה' ואמר שאסור לגור בחו"ל, אלא צריך לגור בארץ אשר בחר ה'. רק אחר כך הוא פתח בשיעור הלכתי מקיף על הנושא. היה לו תלמיד שאחרי נישואיו חזר לארה"ב, ואבא תמיד היה אומר לו שהוא צריך לבוא לגור בארץ. כשהוא ראה שהוא לא משתכנע, אמר לו אבא שלפחות יקנה בית בארץ ישראל כדי שאם הוא ירצה לבוא, יהיה לו כבר מקום משלו. ואכן בסופו של דבר, אותו תלמיד עלה והתישב בארץ.

באחת הדרשות האחרונות שהוא דיבר בפני הציבור, כשכוחו עדיין עמד לו, הוא דיבר ב'חניכי הישיבות' במעלות דפנה, והביע מחאה על כך שעיתונים חרדיים שאמונים על השו"ע מפרסמים נופשים בחו"ל. הוא אמר שזה נגד משנה ברורה מפורש, שאסור לצאת לטייל בחו"ל, ומי שיצא לטייל נחשב שיצא שלא ברשות, ואסור לו להסתפר בחול המועד.

רבי בנימין שליט"א מספר לנו גם על היחס המיוחד של רבי יואל לצ"ל להרה"ק מסאטמר זצוק"ל ולספרו 'יואל משה'.

אבא היה רגיל לומר, שאחד הספרים הטובים שמלאים ב'חיבת ארץ ישראל' הוא הספר 'יואל משה'. אבא למד את הספר מכריכה לכריכה במשך שנתיים. הוא למד את כל המקורות שהספר מביא, וכתב יותר ממאתיים הערות על הספר. אבא העריך מאד את הרבי מסאטמר זצוק"ל. בשנת תשל"ט הוא נסע עם כל המשפחה לבני ברק בשביל לנפוש שם לכמה ימים. כשירדנו מהאוטובוס בבני ברק עם כל המזוודות, אחרי נסיעה ארוכה באוטובוסים של פעם, הוא ראה ברחוב מודעת אבל על פטירתו של הרבי מסאטמר, ואבא כל כך הזדעזע, עד שהוא מיד חזר בחזרה לירושלים עם כל המשפחה, ואמר שאי אפשר לצאת לנפוש כאשר כזה מנהיג חשוב נפטר.

כשהיידר של אחי הגדולים תכננו טיול שנתי לראש הנקרה, הוא שלח מכתב לרבי'ה, שאסור ללכת לשם כיון שזה מחוץ לגבולות שכבשו עולי בבל. אף פעם לא בקרנו לא בחרמון ולא באילת, כי אסור לצאת מגבולות הארץ. גם אבא עצמו הקפיד לא לצאת לחו"ל. כשארגון 'ערכים' ערכו סמינר בהונגריה, הם בקשו מאבא לבוא ולהשתתף, כיון שהוא היה מהרבנים היחידים בארץ ששלט בשפה ההונגרית ברמה של שפת אם, וגם ידע איך לדבר לציבור, אבל הוא מאד לא רצה לצאת מהארץ. הוא התייעץ עם מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, שהורה לו שכיון שמטרת הנסיעה היא בשביל ללמד תורה, הוא צריך ללכת לשם. פעם נוספת הוא נסע להולנד בשביל לבדוק האם אפשר לייבא קטניות ללא חרקים, כדי לזכות את הרבים. מהנסיעה הזאת נולדה כל התעשייה שיש היום בארץ, של קטניות שמשווקות בוואקום ללא חרקים.

היתה תקופה, שלמדו בישיבת איתרי קבוצה של תלמידים מחו"ל, וארגנו להם

בברית לנינו עם מרן הגר"ש וואזנר

עם רבי גדליה אייזמן

וַיִּדְרָשׁוּךָ עַמִּים לֹא יִדְעוּךָ

הוא צריך לדעת משניות? והוא התחיל לספר שלמד באוניברסיטה העברית לפני מלחמת השחרור והחליט לתרגם את המשניות לערבית. הרב הציע לו במקום ללמד את הערבים משניות יש לו רעיון טוב בשבילו, יש לו ספר שמלמד מה הגויים חייבים על פי היהדות, הוא מסכים לשלם לו כדי שיתרגם את הספר לערבית, הערבי הסכים ותרגם את הספר. הספר בערבית הצליח, קנו אותו מעסיקים שעבדו אצלם ערבים, וכן בית ספר ערבי החליט לחלק את הספר לתלמידים כמזכרת סיום שנות הלימודים.

הרב אהב תמיד לספר את הסיפור הבא: "האדם שמפיץ את הספרים בין הערבים אמר לי שפנו אליו הורים של שני נערים ערבים, ואמרו לו שהספר הציל את בנייהם מלהיות מחבלים מתאבדים, כיוון שהם הבינו שאפשר להגיע לאלוקים גם מבלי להתאבד".

הרב פנה לאמ"ן וביקש שינסו את הנשק החדש-ישן הזה כדי להילחם בפיוגעי ההתאבדות, אך בצה"ל לא היו מוכנים כלל לשמוע מהעניין.

"מהסיפור על הנערים הערבים אפשר ללמוד שהבנת השלום בעולם תלויה רק בנו. תפקידנו הוא להפיץ את האמונה בעולם, וזה מה שיביא את השלום".

שיטה זו של ר' יואל שעלינו לעשות מעשים בשביל שתתקיים התפילה "וַיִּדְרָשׁוּךָ עַמִּים לֹא יִדְעוּךָ. וַיְהִי־לְךָ כָּל אֶפְסֵי אֶרֶץ. וַיֹּאמְרוּ־תָמִיד יִגְדַּל ה'", נבעה כולה מתורתו של הגר"א האומרת: שכל נבואות הגאולה לא יהיו לבד ללא שום מעשה מצדנו רק על ידי משיח, אלא עלינו לפעול ולעשות, רק אז נזכה והקב"ה יסייע ויגמור בעדנו. תורת הגאולה של הגר"א היא זו שגרמה לתלמידיו לעלות במסירות נפש לארץ ישראל, לגאול את חורבת ר' יהודה החסיד ולבנות את ירושלים, עד למצב בו אנו ב"ה כיום.

ניתן להשיג את ספרי ר' יואל שורף בגירסת PDF במייל 8436092@gmail.com

מעגלי ההשפעה התורנית של ר' יואל התרחבו הלאה, מעבר לגבולות העם היהודי. הרב ראה צורך ללמד את העולם כולו את האמונה באלוקים ויחודו של עם ישראל. כשהיו שואלים אותו מה המקור לכך? היה אומר התפלות היום שחרית? ומה אמרת? "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו".

הוא לא הסתפק בללמד את הגויים שיש שבע מצוות, אלא חיפש לחבר אותם לבורא עולם במשך היום כולו ובמעגל השנה. לשם כך הוא חיבר סידור תפילה לבני נח ואף ספר יסודי שמברר בעבורם את תפקיד אומות העולם במהלך האלוקי הכללי של העולם ואת פרטי הדינים שהם חייבים בהם.

הספר, שנקרא 'אור לעמים', הגיע לידי של וונדל ג'ונס - כומר בפטיסטי מארצות הברית, תאולוג וארכיאולוג, שהחל להתוודע ליהדות בשנות התשעים של המאה שעברה, ועבר מהפך רוחני שתוצאתו הקמת אגודת 'כרם בני נח'. הספר העניק לג'ונס, שגישש את דרכו כבן נח, מענה ראשוני בתקופה שבה הסוגיה הייתה עדיין תיאורטית לחלוטין. הוא הגיע לרב הביתה, דפק לו על הדלת והתחיל לשוחח איתו, לאחר מכן הם המשיכו בקשר של התכתבות. הרב נתן לבני נח כלים ליצור הווי דתי, קשר עם בורא עולם.

הספר 'אור לעמים' תורגם ל-12 שפות, והגיע לגויים במדינות שונות ברחבי העולם. אל ביתו של הרב במאה שנים הגיעו במשך 13 שנה סטודנטים נוצרים גרמנים והתעמתו איתו בכל השאלות התיאולוגיות שהטרידו אותם, ויצאו ממנו כשידם על התחוננה.

פעם ישב הרב על ספסל בתחנה ציבורית ולידו התיישב ערבי זקן. לפתע פנה אליו הערבי וביקש שיסביר לו משנה קשה. הרב שאל אותו לשם מה

הגר"י בצעירותו ליד ספריו הרבים

עמוד האש שלפני המחנה

כנגד אלו אשר הושיבו את השטן על כסאו של הקב"ה באמרם 'מעשה שטן' על הנסים האדירים של ששת הימים. וכולנו דמענו מהתרגשות, כאשר בשנה שעברה, מתוך יסורי גוף קשים, כשלא יכל עוד לדבר ובקושי נשם, הכריח את עצמו בכחות על-אנושיים לכבד את המעמד ולעלות לבמה ממש בשארית כוחותיו באולמי ירדן.

מורנו תמיד ידע להצביע על נקודות האור של תקופתנו ולראות כיצד מתקיימות הנבואות אחת לאחת. ועם זאת ידע תמיד לבחון מה ה' דורש מאתנו, שעוד לא עשינו. בכל העת היה מדבר אותנו לפעילות מעשית, לקחת את העניינים לידיים, לא לשקוט על השמרים, והאמת היא, שקשה מאד היה לעמוד בקצב שלו, גם אחר שהגיע לגבורות.

מורנו יחסר לנו מאד דווקא השנה, כאשר האגודה זוכה לקיים את הועידה השנתית בבניני האומה, דבר שלא חלמנו עליו בעבר, כאמור. ומאידך - בשבילו זה באמת לא היה משנה איפה נמצאים וכמה אנשים באים. אם זה אלפים רבים ואם זה בן-אדם אחד - בכל מקום בו יכול היה ללמד תורה - עשה זאת בחפץ לב.

זכה מורנו להנחיל את דרכו באהבת ישראל, תורתו וארצו, לבניו אחריו, ובנו הרב בנימין שוורץ ניאות להתראיין לגליון זה ולהעלות רשמים כבירים מהאדם הגדול בענקים, והאופן בו העביר את התורה המסורה לבניו אחריו.

לקראת מעמד קידוש ה' שיתקיים בבניני האומה השנה, כאשר המונים מסלחה ושמנה של היהדות החרדית יתכנסו לדרוש לציון על טהרת הקודש בראשות מרן ורבנן גדולי התורה, קשה להאמין, שאך לפני שנים ספורות, אגודת 'קדושת ציון' בקושי הייתה מוכרת לקהל הרחב, ואף אחד עוד לא חלם על ועידה שנתית בבית פרטי. מי שהיה מדבר על כינוס מרכזי בבניני האומה נחשב לחולם בהקיץ.

לא כן מורנו הגאון רבי יואל שוורץ. אצלו המספרים אף פעם לא היו חשובים. בכל פעולה שעשה למען היהדות, למען התורה בטהרתה, למען כלל ישראל - מעולם לא התחשב במספרים. פעמים רבות היה יחיד ובודד, ולעיתים נשאר כזה גם אחר שנים. בעולמם של ענקי הרוח, המדד היחיד העומד מול העיניים בבואם לעשות פעולה מסוימת הוא מהו רצון ה', ועד כמה מוטל עלי להרתם למשימה.

על-כן לא הופתענו, כאשר בכינוס התפילה והזעקה שערכנו על פיניו הישוב עמונה - הכינוס הפומבי הראשון של אגודת 'קדושת ציון', אשר התקיים בפורום מצומצם בבית כנסת במעלות דפנה אי-שם בשנות הינקות של האגודה - התייצב הרב שוורץ לצדנו ונאם נאום חוצב להבות כאילו הוא עומד כעת מול אלפי אנשים בבניני האומה... מאותו יום והלאה, ליווה אותנו מורנו בכל האירועים ובכל הועידות הוא השתתף והיה לנואם מרכזי. כולנו זוכרים את דבריו הנוקבים בוועידה הראשונה באולמי תמיר, שם יצא בקצף

למרות זאת, המסקנה הסופית שלו הייתה שונה מאד מהמסקנות של ה'יואל משה'. הוא ראה את הנושא של ארץ ישראל כמו כל סוגיה אחרת, שצריך ללמוד את המקורות, ובסוף כל אחד מגיע למסקנה אחרת. אבא לא השתכנע שהגלות היא גזרה שאין לנו שום דבר לעשות נגדה. הרי תלמידי הבעש"ט עלו לארץ ישראל בשביל לקרב את הגאולה, וגם תלמידי הגר"א עלו לירושלים השוממה בשביל להיות שותפים להחזרת השכינה לציון. אבא סבר, שחלק מהמוטל עלינו הוא לעשות מעשים שמקרבים את הגאולה, ולפעול בשביל לקדם את קיבוץ הגלויות. הרבה פעמים, כשהוא פגש יהודים מחו"ל, הוא היה שואל אותם מתי הם עולים לארץ, ולפעמים הוא היה שואל בחיוך - "עוד לא סגרת את העסק שלך בחו"ל?! גם כשהתלמידים שלו רצו לחזור לחו"ל, הוא היה מדבר על לבם שישארו כאן.

אבא גם העריך מאד את הרבי מסאטמר על המאבק שלו בציונות בשנים הראשונות של קום המדינה, מה שהציל את הנערים מלסגוד למדינה. באותה תקופה הסתכלו על כל מפקד בצבא כאילו הוא הסגן של אליהו הנביא, וכיתות שלמות מעץ חיים' הלכו לפלמ"ח, לאצ"ל וללח", והמאבק של הרבי מסאטמר הציל הרבה אנשים מלהסחף אחרי הציונות החילונית.

אבל היום, המלחמה נמצאת במקום אחר. היום התפקיד שלנו זה לקחת לידיים את ההנהגה של המדינה, וכמו שבן-גוריון הצליח

לשלוט בכולם ולהרוס את היידישקייט דרך השליטה שלו בכלכלה, ככה אנחנו צריכים להקים כאן מפעלים, לשלוט בכלכלה, לנווט את מדיניות הבריאות וכך בכל שטחי החיים, וזה מה שיוביל את המדינה מ'מדינת ישראל' ל'מדינת המשיח'. אמנם אבא לא זכה לראות את זה, אבל היום אנחנו מתחילים לראות את זה קורה. לכן השמאל משתולל ברחובות, כי אחרי שבעים שנה שהציבור הדתי התרגל שיש נהג שמחליט לאיזה כיוון נוסעים, ואנחנו יכולים רק לבקש שינמיכו את המוזיקה או שישמיעו לנו מוזיקה חסידית, עכשיו יש בשלטון בפעם הראשונה אנשים שאומרים

הרב מלווה את מרן הגר"ש אלישיב ביציאה מבית מדרשו

הרב בוועידות קדושת ציון

בתקופה של ממשלת אוסלו, הוא הלך לשאול את הגר"ש אלישיב אם מותר לו לצום בשני וחמישי כיון שהוא מלמד תורה, והרב אלישיב הורה לו שיצום רק בימי חמישי, וכך הוא נהג בכל אותה תקופה קשה. כך בעקיפין הוא קיבל הסכמה מהרב אלישיב, שיש מקום לצום על הגזרות של אוסלו. עד סוף ימיו הוא כאב את הכאב על כל היהודים שנהרגו בתקופת אוסלו, ועל שטחי ארץ ישראל שנמסרו לנכרים.

גם בחודשים האחרונים לחייו, הוא חזר ודיבר על כך שהקב"ה רומז לקהילות החרדים שצריכים לעלות לארץ. הוא הביא לדוגמא את גזרות החינוך של הפרוגרסיבים בארה"ב ובאנגליה, והוא אמר שכל מי שרוצה ללמוד בלי הפרעות יכול להגיע לארץ ישראל. אבא לא דאג לעצמו, אלא הוא תמיד דאג לכלל ישראל, מה יהיה עם הכשרות, מה יהיה עם הנישואין של עם ישראל, ומה יהיה עם היידישקייט במדינה. ♦

בקול לאיזה כיוון הם רוצים שמדינת ישראל תיסע, וזה שהשמאל משתולל זה מראה לנו כמה המהלך הזה הכרחי, ואמנם זה נעשה באיחור של מאתיים שנה.

כשהאמרי אמת הסתובב באירופה והתחנן שהחרדים יעלו לארץ, אם היו מגיעים לכאן עוד כמה אלפי יהודים חרדים מפולין וגליציה, יכול להיות שהתעשייה וכל עניני הציבור לא היו נופלים לידי הסוכנות, אלא החרדים היו מנהלים את הכל. עכשיו, באיחור של שמונים שנה, הגיע הזמן שכל הנהגת הציבור תהיה בידי אנשים שרוצים לנהל את הכלכלה ואת הרפואה ואת כל עניני הבטחון על פי התורה.

לסיום מספר לנו הרב בנימין על הרגשת האחריות של אביו לגורל כלל ישראל.

אבא הרגיש אחריות על כלל ישראל. כשהוא היה בחור בישיבת פוניבז', הוא הלך בבין הזמנים לרשום ילדים לחינוך תורני במסגרת 'הפעילים'. היתה 'תחרות' בינו לבין הגאון רבי שלום מאיר יונגרמן, מי ירשום יותר ילדים לחינוך תורני.

ממרוקו לישיבת פוניבז'

שיחה עם הגאון רבי יעקב פרץ שליט"א

לקראת הגליון המיוחד בו אנו עוסקים בהעברת המסורת של חיבת ארץ ישראל מדור לדור, זכינו לשבת לשיחה מרתקת עם הגאון רבי יעקב פרץ שליט"א - ראש ישיבה במדרש הספרדי להכשרת רבנים, רב בית הכנסת 'באר שבע' בירושלים, ומחבר סדרת הספרים 'אמת ליעקב', שזכו להסכמות נלהבות מגדולי ישראל. הגר"י פרץ כיהן במגוון משרות תורניות, תוך שהוא מכתת את רגליו עשרות בשנים להרבצת תורה, וזכה להעמיד תלמידים הרבה בארץ ובעולם.

גם כיום ממרום שנותיו ממשיך הרב למסור שיעורים תמידין כסדרן, ובזמן שבין שיעור לשיעור ניאות הרב לספר לנו לראשונה את סיפורו האישי, על מאבקו עם ראשי הסוכנות הציונית במחנה העולים בקזבלנקה, על שנותיו הראשונות בארץ ישראל כתלמיד בישיבת פוניבז', על התפילות במחיצת מרן החזון איש, ועל יחס המיוחד של יהודי מרוקו לארץ ישראל.

בשיחה השתתף גם נכדו - הרב משה חיים פרץ מהעיר העתיקה בירושלים, שסיפר לנו על חיבת ציון המיוחדת של סבו, שעוברת במשפחתם מדור לדור.

אני חששתי מהם, אבל בסופו של דבר המשכתי אתם לצרפת, ושם עברתי שבעה מדורי גיהנום. אני זוכר שפעם אחת בליל שבת, הם עשו סעודה דשנה לכל הנערים וגם אני ישבתי שם, ופתאום הם אמרו לי - "אתה לא תאכל כאן, צא החוצה". ואני הייתי נער צעיר, והם הוציאו אותי באמצע הלילה, וכולם ישבו לאכול, ואותי הם השאירו בחוץ בחושך בלי אוכל. אחר כך, אחד הנערים הבריה"ל לי קצת אוכל, כנראה אחת הנשים המרוקאיות שלחה לי את זה, וכך אכלתי סעודת ליל שבת לבד בחוץ ובחושך. כך במשך כל הזמן הייתה להם מטרה להציק לי, אבל אני רציתי את ארץ ישראל.

"אחרי תקופה שהיינו בצרפת, הגיעו לשם בערב אחד כמה מראשי הסוכנות. כל הנערים היו באולם גדול, שיחקו והשתוללו, והכו אחד את השני, ואני שכבתי באחת המיטות וקראתי 'מסילת ישרים'. אחד מראשי הסוכנות היה עם כיפה סרוגה, והוא ראה שאני לומד, אז הוא התחיל לדבר אתי בלימוד, וראה שאני יודע ללמוד גמרא, אז הוא אמר לי - "אתה עולה ישר לפוניבז'". וכך, אחרי שכולם נכנעו, וראו שהם לא מצליחים להשפיע עלי, נסעתי אתם באוניה מצרפת לארץ ישראל. אני זוכר איך שראיתי אורות מרחוק ושאלתי מה זה. אמרו לי "אתה לא יודע? זה ארץ ישראל". באותו רגע איבדתי את העשתונות.

"בישיבה היו בחורים שהיו מתווכחים איתי על ענייני ארץ ישראל, אבל דברתי עם ראש הישיבה הרב כהנמן, ויחסו לארץ ישראל היה משהו מיוחד. בזמן של הרב כהנמן, ביום העצמאות לא היו אומרים תחנון בישיבה, והיו תולים על בנין הישיבה את דגל המדינה.

אני זוכר מאותה תקופה גם את רבי גרשון אדלשטיין.

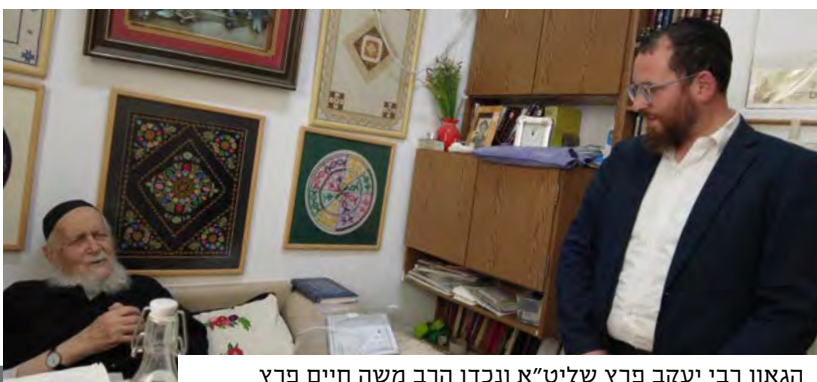
תחילה מספר לנו הרב פרץ על עלייתו לארץ ושנותיו הראשונות בישיבת פוניבז', תוך שהוא מקיים בעצמו את מאמר חז"ל - "ארץ ישראל נקנית בייסורים".

"היחס של יהודי מרוקו לארץ ישראל היה נורא נורא, זה היה למעלה מכל מושג. בילדותי, כשאדם מארץ ישראל היה מגיע למרוקו, היו מתרחקים אליו כמו אל מלאך המתהלך עלי אדמות. כשהיו מביאים תפוז מארץ ישראל, היו שומרים עליו. חיבת הארץ הייתה משהו נורא. ולבוא לארץ, היה כאילו הגענו לעולם הבא.

למדתי במרוקו אצל המלמד רבי דוד דהאן. הייתי מקשה לו הרבה קושיות, עד שהוא אמר לי - "יותר לא תבוא לכאן, אני לא יכול לך, אתה צריך ללכת לישיבת פוניבז'". ואכן, כשהייתי סביב גיל בר-מצוה, החלטתי לעלות לארץ ישראל. אחי הקטן רצה גם הוא לעלות לארץ באותה תקופה, והוא רשם את עצמו לעליה של הציונים. אני אמרתי לאבי, שהיה ירא שמים צדיק וחכם, שלא כדאי שאחי הקטן יסע אתם, כי הם יורידו אותו מהתורה, ואכן אבי שמע לי, ורק אני נסעתי אתם.

הגענו למחנה גדול בקזבלנקה, שם היו הרבה עולים, נערים וזקנים בכל מכל כל, וכולם היו אוכלים מאכלות אסורות, והיו עובדים גם בשבתות. אבל אני הקפדתי על שני הדברים האלו. לא הסכמתי

ביום אופן לעבוד בשבת, ואכלתי רק לחם עם ריבה. יום אחד באו ראשי הסוכנות ועמדו על בימה גבוהה, ודיברו את הפטפוטים שלהם. לפתע הם הכריזו את שמי וקראו לי לעלות לבמה. כשעליתי הם אמרו לי - "אתה לא תעלה לארץ". זה היה בגלל שלא אכלתי את המאכלים שלהם ולא עבדתי בשבת.

הגאון רבי יעקב פרץ שליט"א ונכדו הרב משה חיים פרץ

לא הכרתי אותו באופן אישי, אבל אני זוכר שכבר אז הוא בלט במידותיו הטובות, ובעדינות נפש מיוחדת. גם רבה של בני ברק הרב לנדא היה מתפלל בישיבה, והוא היה יושב בפינה ומתפלל ולומד בצעקות גדולות.

היתה תקופה שהייתי מתפלל ערבית באופן קבוע בביתו של החזון איש. היה שם ציבור גדול, ואני זוכר שהחזון איש היה קורא את קריאת שמע בקול וכולם היו בשקט. אני זוכר שהוא היה מאד נעים הליכות, והוא היה מתלבש באופן פשוט ביותר, עד שמי שהיה רואה אותו ברחוב היה יכול לחשוב שזהו העני שבכל ארץ ישראל. היה ניכר גם שהוא היה מאד שקול. פעם אחת שאלתי את החזון איש אם להמשיך ללמוד בישיבת פוניבז', והוא שתק לזמן ארוך ולא ענה לי. הייתי צעיר וחשבתי שהוא לא מתיחס אלי. אבל אחר כך הוא ענה לי, והבנתי שהוא שתק, כיון שהוא חשב ושקל את הדברים."

גם בארץ ישראל החיים לא היו קלים, והרב פרץ מספר לנו על הקושי והעניות שהיו מנת חלקו.

"מעט אחרי שהתחלתי ללמוד בפוניבז', ניגשה אלי אשה אחת - כנראה אחת העובדות, והתחילה לדבר איתי ביידיש. אמרתי לה שאני לא מבין יידיש, אז היא אמרה לי - "אתה לא יודע יידיש! אז אתה לא יהודי!"... גם השיעורים היו ביידיש, ובהתחלה חשבתי לעזוב בגלל זה את הישיבה, אבל בסוף הרב כהנמן שכנע אותי להשאר בישיבה. בכל התקופה שהייתי בישיבה, הייתי בעניות גדולה, והיו דברים שכל הבחורים יכלו להרשות לעצמם אבל לי לא היה כסף אפילו לקנות לעצמי עוגה. אפילו כשהתחנתי, החתונה לא היתה באולם, ולא היו מנות של אוכל, וספק אם היה שם מניין... היה לי כסף לקנות רק כמה עוגות שמרים, וזה מה שהאנשים אכלו. היה לי חבר שקראו לו מנחם רוט, והוא עשה לנו 'שבע ברכות' בבית שלו בבני ברק. אמרתי לו שאין לי כסף אפילו לנסיעה מהבית שלנו בהרצליה לבני ברק, אז הוא נתן לי

כסף לנסיעה באוטובוס לי ולאשתי. ב'שבע ברכות' השתתף גם הרב כהנמן, וכמו שנהוג אצל האשכנזים, בקשו ממני לדרוש. אחרי שהתחלתי לדבר, הם התחילו לשיר והפסיקו אותי, כי המנהג היה שהחתן מכין רק את ההתחלה של הדרשה, אבל הרב כהנמן אמר להם שיתנו לי להמשיך. דרשתי על המחלוקת של רבי ישמעאל ורבי שמעון אם צריך רק ללמוד תורה או גם להנהיג מנהג דרך ארץ, והכיוון של הדברים היה שצריך למצוא פרנסה. כשסיימתי לדבר, הרב כהנמן נעמד ודפק על השולחן, וצעק "אתה טועה! חייבים ללמוד בכלול!", ואחר כך הוא הכניס אותי לכולל פוניבז'."

אנחנו מבקשים מהרב פרץ לדבר קצת על מעלת ארץ ישראל.

"אני מתפלל למה אני צריך לדבר אתכם בעניין ארץ ישראל, וכי זה לא דבר פשוט?! יש הלכה, שאם הבעל רוצה לגור בירושלים והאשה רוצה לגור בבני ברק, הבעל יכול לגרש בלי לתת כתובה. אבל יש בעיה קשה בדורנו, אני גדלתי הרבה בין האשכנזים, למדתי בפוניבז' 12 שנים, ואני יודע שיש אצל האשכנזים נטיה חזקה לקיצוניות. או שאדם לא דתי בכלל, או שהוא נגד כל מה שקשור למדינה בצורה קשה ביותר. אצלי ברחוב קשקשו על הקירות 'עמלק' וכל מיני כינויים על המדינה וראשיה. אמרתי לתלמיד שלי שיטלפן לעירייה, וברוך ה' צבעו את זה.

דעתי היא, שאנחנו כבר בתהליכים של גאולה. אני לא יודע מתי יבוא המשיח, אבל הגאולה מגיעה בהדרגה אחר הדרגה. באיזה שפה אני מדבר אתכם? בלשון הקודש! כל אחד מאתנו הגיע ממדינה אחרת, ואשרינו שאנחנו יושבים בירושלים עיר הקודש, ומדברים בלשון הקודש. יש לי תרעומת גדולה על הקנאים שחולקים על כל מה שקורה כאן. זה הצורה של הגאולה, תסכים או לא תסכים, בורא עולם לא מתחשב בכם ולא מסתכל עליכם.

היו תלמידים שלי ב'מדרש הספרדי' שנסעו לחוץ לארץ בהסכמתי ללמד שם תורה, אבל אמרתי להם שהם צריכים גם ללמד תורה וגם להנחות את האנשים לבוא לארץ. צריך לדעת, שבכל הדורות יהודים היו עולים לארץ. ישנם בירושלים בני 'העדה המערבית', שהם יהודים שעלו לארץ ממרוקו. גם הגאון מוילנא אמר לתלמידיו לעלות לארץ, וגם רבי יהודה אלקלעי דיבר על זה. אני לא מבין למה אני צריך לדבר על ארץ ישראל, רבוננו של עולם, וכי זה לא מובן מאליו?"

אנחנו שואלים, איך מעבירים ילדים אהבת ארץ ישראל?

"זה כמו שתשאל איך מלמדים את הילדים 'אלף בי"ת'. אני יודע איזו מעלה יש לעם ישראל כמו ארץ ישראל. הרי ארץ ישראל זה יסוד היסודות של היהדות. זאת ארצנו! כשקוראים בתורה, רואים כל הזמן ארץ ישראל. יש חסרון גדול אצל הליטאים, שהם לא לומדים תנ"ך, זו בעיה קשה, ולכן חסרים להם יסודות ביהדות. במרוקו כולם למדו תנ"ך, והיו יודעים את הפסוקים בעל פה.

אני הייתי בחו"ל בכמה מקומות, ואני אומר לכם, שישראל היא מהמדינות המפותחות ביותר. יש פרנסה בשפע כהנה וכהנה. אם היו לי כוחות, הייתי הולך לחו"ל לכל מקום להביא לכאן את היהודים. אשריכם שאתם מתעסקים בדבר הזה. הדבר החשוב

כהשלמה לשיחה המיוחדת עם הגר"י פרץ שליט"א, שמענו גם על הזוית של נכדו הרב משה חיים פרץ, שמספר לנו איך סבו החדיד במשפחתם אהבת ארץ ישראל פשוטה וטבעית.

אני גר בהר ציון, סמוך לרובע היהודי בירושלים. הגעתי לרעיונות של 'קדושת ציון' עוד לפני שעלון 'קדושת ציון' יצא לאור, כיון שקיבלתי את זה מהבית. סבי הגיע ממרוקו לישיבת פוניבז', והערגה והתשווקה לארץ ישראל, היו אצלנו במשפחה דבר

טבעי ופשוט. לא היה צריך לפלפל ולהסביר את זה. תמיד סבא מדבר בכל מקום על ארץ ישראל. גם במקומות שלא כל כך מבינים מה הוא רוצה, הוא לא מתבייש בזה. כשיצא העלון של 'קדושת ציון' מאד התחברתי אליו, וזה היה אצלי דבר פשוט וטבעי. אני חושב שזה דבר שלא צריך להתבייש בו, וככל שהארגון ילך ויגדל, עוד ועוד אנשים יגלו את החיבור הטבעי שיש לכלל יהודי. בתורה שלנו, ירושלים ציון וארץ ישראל הם דברים מרכזיים, ולא צריך להתעלם מזה. אמנם בגלות קצת שכחנו מזה, ולפעמים עם המלחמה בחילוניות שפכנו את התינוק עם המים. אבל אנחנו צריכים לחזור לדבר המרכזי הזה, ובעז"ה זה ילך ויגדל, ולא יהיה "וכשלו איש באחיו" אלא כולם יאמרו "קומו ונעלה ציון".

ביותר הוא לבוא לארץ, וליישב את ארץ ישראל. אני אמרתי לקדוש ברוך הוא - רבון העולמים, אני לא מבקש שכר, רק דבר אחד אני מבקש, לגור בארץ ישראל. זה מה שמעניין אותי."

אנחנו מציינים שבעלוננו 'קדושת ציון' מדברים גם על הצורך לכוון מדינה שתתנהל על פי התורה.

"בענין הזה, אחד הדברים שבידינו לעשות, זה מה שעשו 'חבר הפעילים'. מעט אחרי שבאתי לארץ הגיעו לכאן שלוש מבנות משפחתי, שניים היו ב'מקוה ישראל', שזה מקום דתי ולא דתי... ועוד אחת היתה בחיפה. תחילה נסעתי לחיפה. ניגשתי למנהל ודיברתי איתו בתקיפות. אמרתי לו שבת דודתי נמצאת כאן, ואני דיברתי עם ההורים שלה ואני לוקח אותה איתי. הוא אמר לי "קח ולך". הכנסתי אותה למוסד 'בית אברהם' בפתח תקוה. אחר כך נסעתי ל'מקוה ישראל', ולקחתי משם את שתי קרובות משפחתי והכנסתי גם אותן לאותו מוסד בפתח תקוה. אחר כך שלושתן נישאו לתלמידי חכמים, וכל הילדים שלהם דתיים ויראי ה'. בסך הכל מה עשיתי, הוצאתי אותם ולקחתי אותם ל'בית יעקב', והיום יש להם בנים ונכדים שכולם יראי ה'. אם היה לי כוח גם היום הייתי פועל בזה הרבה, כי זה דבר גדול מאד, אבל היום, לצערי, אין לי כח לפעול."

לסיים, הרב עושה לנו 'מי שברך'!

"יהי רצון שתצליחו במשימה החשובה ביותר שבעולם, להביא יהודים לארץ ישראל. ירבו כמותכם בישראל. יש אצלי העלונים של 'קדושת ציון'. אשריכם שאתם מתעסקים בדבר שעומד ברומו של עולם. אני מודה לקדוש ברוך הוא, שאתם הואלתם לקיים את המצוה הגדולה ביותר. אני מקנא בכם, שאתם מתעסקים בדבר העומד ברומו של עולם. אל תפחדו, ותגידו מה שאתם חושבים".

כר מקובלני

שיחה עם הרה"צ רבי שמואל מלוביצקי שליט"א

לקראת חג הפסח הקרב ובא, וכחלק מהראיונות שקיימנו במסגרת הפרויקט המיוחד 'זהגדת לבנך', ישבנו לשיחת חג מרתקת, עם בנם של קדושים הרה"צ רבי שמואל מלוביצקי שליט"א, מזקני וחשובי חסידי סלונים, תלמידו של מרן הרה"ק בעל התיבות שלום זיע"א, וצאצא לגזע אדמור"י בית לעכוויטש וסלונים.

במסגרת השיחה המיוחדת שהוד קדומים מיוחד שרוי עליה, אנו זוכים לשמוע על יחס המיוחד של אדמור"י בית סלונים לארץ הקודש ועל ההחלטה שלא לצאת מגבולות הארץ בעקבות הקשר המיוחד עם מרן בעל התיבות שלום. הרב מלוביצקי מלמד אותנו גם מהי ההסתכלות הנכונה על מצבנו בתקופה זו, מהו התפקיד המיוחד של אגודת 'קדושת ציון', ועוד דיבורים מיוחדים שספוגים באהבת ארץ ישראל ואמונה פשוטה וטהורה בבורא עולם ובדרך שהקב"ה בחר להביא את הגאולה.

הנתיבות שלום, והוא אמר לי שאני חייב לצאת עד אחרי המלחמה, והייתי שם לכמה שבועות, אבל מיד אחרי המלחמה חזרתי ארצה, ומאז לא יצאתי עוד מארץ ישראל, וכפי שראיתי אצל הרבי זי"ע, שהוא לעולם לא יצא, אפילו לצרכים רפואיים דחופים מאד בעצת רופאיו, וגם לא עבור הצלת הישיבה שהיתה 'ציפור נפשו'. למרות שכמה מהאחים שלי התחתנו שם, והיו לי הרבה פיתויים לצאת לכל מיני דברים, אני לא יוצא מארץ ישראל. זה לא בא בחשבון. וב"ה הנחלתי את זה גם לילדים שלי בצורה מאד חזקה.

באותה תקופה כמעט לא היו מדברים בטלפון, כי זה היה מסוכן להתקשר דרך המרכזיה, והיו בעיקר כותבים מכתבים, ובכל שבוע אני ואבי היינו כותבים אחד לשני מכתבים. וכאשר התבגרתי והגעתי לגיל עשרים, אבא שלי כתב לי שהגיע הזמן לחזור הביתה כיון שצריך להתחתן. כתבתי לו בחזרה, שזה לא בא בחשבון, ואני לא חוזר לחו"ל, ואם צריך להתחתן - אני מתחתן כאן בארץ ישראל. הוא כתב לי, שאין לו כסף בשביל לקנות לי דירה בארץ ישראל. אז כתבתי לו, שאני מוכן לגור במרתף בארץ ישראל ולא לגור בארמון בחו"ל, ואין על מה לדבר. ואכן אמא שלי הגיעה לארץ למשך כמה שבועות בשביל למצוא לי שידוך, ואכן התברר בסופו של דבר שאשתי עלתה גם היא לארץ עם משפחתה באותה תקופה שאני עליתי, ואנחנו שמחים להיות כאן בארץ ישראל".

בראשות הישיבה עמד מורי ורבי בעל הנתיבות שלום זיע"א, ותחת הסינר שלו גדלתי במשך שלושים וחמש שנה עד ליום הסתלקותו.

כשבאנו לארץ, אני ואחי היינו ילדים קטנים, ולא חלמתי להישאר כאן, אלא באתי רק כדי ללמוד במשך שנה או שנתיים בישיבה, ולחזור אחר כך לאמריקה. אבל אחרי קצת זמן הכל השתנה, ואני נקשרתי בצורה לא רגילה לאדמור"ר זי"ע ולארץ ישראל. באותה תקופה היו בישיבת סלונים מעט בחורים מחוץ לארץ, ולפני כל יום טוב הם היו באים לשאול את ראש הישיבה הנתיבות שלום, אם לשמור יום טוב שני של גלויות, ולכל אחד הוא היה עונה לפי עניינו. לחלקם הוא הורה לשמור שני ימים, ולחלקם הוא אמר לעשות יו"ט שני רק לחומרא, ולא לעשות מלאכות. כשאני הייתי כבן חמש עשרה, באתי לשאול אותו איך לנהוג, והוא אמר לי - "דו ביסט שוין פון אונזערע", אתה כבר משלנו, והורה לי לא לעשות יו"ט שני כלל. אז זה היה נראה לי מאד תמוה, כי לא היה לי עדיין שום צד להשאר כאן, אבל 'חכם עדיף מנביא', וכנראה הוא הכיר אותי יותר טוב ממה שאני הכרתי את עצמי, ואכן מאז לא חזרתי מעולם לארצות הברית.

גם לביקור בחו"ל יצאתי מאז רק פעם אחת, כשפרצה מלחמת ששת הימים, ובאותה תקופה אבא שלי חלה בלבו והוא מאד פחד שאני אשאר כאן, והוא צווה עלי לחזור לחו"ל, ובלב קשה הסכמתי אחרי ששאלתי את הרבי

תחילה בקשנו מהרב מלוביצקי שליט"א לספר לנו מעט על ילדותו ועל בית הוריו.

"נולדתי בארצות הברית לפני 73 שנה, לאבי הרה"ח רבי יהושע מלוביצקי זצ"ל. לפני המלחמה התגוררה משפחתו בורשה, והוא למד בישיבה של סלונים בברנוביץ'. כשפרצה המלחמה הוא היה בן עשרים, והוא ברח יחידי מברנוביץ' והגיע לארץ ישראל בחוסר כל, וכמאמר הפתגם - "הוא בא לכאן רק עם המכנסיים, וגם המכנסיים לא היו שלמים". אמי היא בתו של הרה"צ רבי יעקב הלברשטאם זצוק"ל - האדמור"ר מטשאקווא, שהתגורר בסוף ימיו בירושלים, והיה מצאצאי הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זיע"א, והם גרו בגליציה לפני המלחמה. ההורים שלי התחתנו כאן בארץ מיד אחרי השואה, ונולדו להם כאן כמה ילדים קטנים. כיון שמצד אבי אנחנו צאצאים של אדמור"י סלונים, זה עמד לו כשהוא ברח מהשואה, שלפחות היתה לו משפחה בארץ, וכך הוא שיקם את עצמו כאן בארץ, אבל המצב כאן היה בלתי אפשרי מבחינה כלכלית, וכעבור תקופה הם הגרו לארה"ב, ושם אני נולדתי עם עוד כמה מאחי והתגוררנו בפלטבוש.

כשגדלתי, החינוך שם בפלטבוש לא היה טוב, כי גרנו באזור חילוני עם מעט מאד יהודים דתיים, וכמובן בלי שום קהילה חסידית, ובגיל ארבע עשרה עליתי יחד עם אחד מאחי הצעירים ללמוד כאן בישיבת סלונים בירושלים.

איך קרה השינוי הזה, שפתאום החלטתם שאתם לא עוזבים את ארץ ישראל?

"קודם כל אתה צריך לדעת, שבסלונים העניין של ארץ ישראל היה מאוד מרכזי. ונראה לי, שמבין כל החסידויות, לחסידות סלונים היה הקשר החזק ביותר לארץ ישראל. זה מתחיל עוד לפני כמאתיים וחמישים שנה, כשהאדמו"ר הראשון של חסידות סלונים - הרה"ק רבי מרדכי מלעכוויטש זצוק"ל - שאני מצאצאיו - קידש מאד את העניין של ארץ ישראל, וכל הדיבורים שלו היו על ארץ ישראל, למרות שהוא עצמו לא הגיע לכאן בגלל שזה לא היה שייך כל כך באותה תקופה. באותה תקופה התחילו ה'כוללים' שאספו כסף בחו"ל לטובת העולים לארץ ישראל, והוא עמד בראש 'כולל רייסיין', וכל ימיו הוא אסף כסף בשביל לשלוח לעולים הראשונים שעלו לארץ ישראל והתיישבו בטבריה. זה היה בעת העליה הראשונה של החסידים בראשות הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטבסק והרה"ק רבי אברהם מקאליסק זיע"א. האדמו"ר בעל ה'יסוד העבודה', שהיה האדמו"ר הראשון בסלונים, וכל אדמו"רי סלונים המשיכו מאד בדרך הזו - לדבר על ארץ ישראל ועל ההתקשרות לארץ ישראל, וכל ימיהם עסקו בגיוס 'מעות ארץ ישראל'.

ה'יסוד העבודה' לקח קבוצה של צעירים בגילאי 12 או 13, ובהם היו גם כמה מנכדיו, והוא שלח אותם לארץ ישראל, והם התיישבו בטבריה בתנאים של עוני, מחסור ומגפות, והוא אמר שהוא רוצה להקים חבורה בארץ ישראל כדי שכאשר המשיח יגיע, תהיה חבורה שלו בארץ ישראל. הנתיבות שלום הסביר, שהיה לו מבט רחוק, והוא הבין שהיהדות באירופה לא תתקיים, ולכן הוא שלח אותם לארץ ישראל.

באותה תקופה, הייתה זו ממש מסירות נפש לעלות לארץ, כי עדיין לא היה כאן שום דבר, והרבה מהאנשים שעלו לארץ באותן שנים חזרו אחר כך לחו"ל, כיון שהתנאים היו קשים, וילדים רבים מתו. אחד מהנכדים שה'יסוד העבודה' שלח לכאן היה הרה"צ רבי נח וינברג זצ"ל [אביו של בעל ה'ברכת אברהם' מסלונים]. הוא עצמו שיכל כאן כמה מילדיו, ורבים אמרו לו שהתנאים בארץ ישראל עוד לא בשלים למגורים. אבל הוא אמר להם, שכיון שהסבא שלח אותו, הוא נשאר כאן, וכך הוא הקים כאן משפחה, ולאט לאט הצטרפו עוד אנשים. כאשר פרצה השואה, כבר היו בארץ ישראל שלוש קהילות של חסידי סלונים, כאשר המרכז היה בטבריה, והיו קהילות נוספות בתל אביב ובירושלים.

גם הרבי ה'בית אברהם' זיע"ע, שהיה אדמו"ר בברנוביץ', הגיע פעמיים לבקר בארץ ישראל - בתר"ץ ובתרצ"ג. הוא מאד חיזק פה את החסידים, ועשה כאן גדולות ונצורות, וכל אלו שזכרו את הביקורים האלו לא הפסיקו לדבר על האש שהוא הדליק כאן. גם הנתיבות שלום עלה ארצה בתרצ"ה, והתחתן כאן עם הבת של ה'ברכת אברהם', ובהתחלה הוא גר בטבריה ליד חותנו, ואח"כ הוא היה ראש ישיבה בישיבת חב"ד בלוד, ובערך בשנת ת"ש - כשהתחילו להבין מה קורה באירופה, והבינו שלא ישאר מסלונים שום דבר שם - הוא לקח על עצמו להקים את הישיבה בארץ ישראל יש מאין מתוך מסירות נפש שלא תתואר, וכל עשרים השנים הראשונות של הישיבה היו רצף של מסירות נפש, להקים את הישיבה ואת החבורה.

לסיכום, הקשר בחסידות סלונים לארץ ישראל היה קשר מאד חזק, קשר חי ממש, למשך יום אחד לא הפסיקו לדבר ולכסוף, והיו כאלו שעלו למרות התנאים הקשים, והאנשים בחו"ל היו מתכתבים איתם ושולחים להם כסף. זו התשובה לשאלה שלך, איך פתאום החלטתם להשאר בארץ ישראל. כי למרות שהייתי ילד צעיר כבן חמש עשרה, וכל משפחתי

היו בארצות הברית, באופן טבעי נקשרתי לרעיון יותר ויותר, ולא רציתי לעזוב יותר את ארץ ישראל."

איך מעבירים הלאה את התחושות של חיבת ארץ ישראל, תוך הישמרות מהסכנות של מה שמכונה 'הציונות' ושאר ההשקפות הפסולות?

"אני חושב שבדיוק בשביל זה נוסד ארגון 'קדושת ציון', ולדעתי זה המסר המרכזי של 'קדושת ציון'."

הרב מלוביצקי מספר לנו איך הוא התוודע לאגודה.

"נתקלתי במקרה באחד הגליונות של 'קדושת ציון' באיזה בית כנסת, ובהתחלה לא חשבתי להסתכל בזה - וכי אני צריך לקרוא כל גליון שיוצא לאור? אבל הצצתי ונפגעת, ופשוט אורו עיני! כי הנושא הזה צורב לי בעצמות כבר ארבעים שנה. בחלקים מהציבור החרדי השתרש שיח מסולף, שיח אנטי ארץ ישראל, ואנטי כל מה שקשור לארץ ישראל. ואמנם היום זה כבר השתנה מאד לטובה, אבל פעם זה היה הס מלהזכיר, ומי שהיה אומר מילה טובה על ארץ ישראל היה חשוד באפיקורסות, כי כל כך הצליחו להחדיר את ההשקפה הלא נכונה על ארץ ישראל, ועל כל מה שקורה פה מאז השואה, ועל המהפך שקורה כאן, וקיבוץ הגלויות שיש כאן.

היום כבר מותר להגיד את המילים 'אתחלתא דגאולה', אבל לפני עשרים שנה אם הייתי אומר שיש כאן 'אתחלתא דגאולה' הייתי חייב סקילה... והיום ב"ה אומרים את זה יותר ויותר, ומתחילים להבין שזו האמת לאמיתה. ואמנם אנחנו עדיין רחוקים, ואף אחד לא חושב שהמצב שלנו היום זה מה שייחלנו לו במשך אלפיים שנה, אבל אנחנו נמצאים בתהליך, ואחרי שמונים שנה אנחנו רואים בצורה הכי ברורה, שלדאבוננו לא זכינו לגאולה של אותות ומופתים, אלא לגאולה בדרך הטבע.

בגליונות 'קדושת ציון' מדברים על זה הרבה, וגם בגליון האחרון דיברו על זה במאמר הנפלא שמלקט מספר 'אם הבנים שמחה' של הרה"ק רבי יששכר טייכטל הי"ד, ואני ממש יוצא מהכלים מהגדלות של בעל ה'אם הבנים שמחה', ומבהירות המחשבה שלו. הרי הוא כתב את הספר תוך כדי השואה, והוא עצמו הגיע מבית מדרש עם השקפות הפוכות, וזה מפליא לראות איך הוא התהפך, ואי אפשר להתווכח איתו, כי הוא בונה את כל דבריו על דברי חז"ל והראשונים, והוא היה מהראשונים שדפקו על השולחן, והוא ניבא בצורה הברורה ביותר שזה התהליך, ופה מתקיימת ה'אתחלתא דגאולה'. ולמרות שמאד לא מוצא חן בעינינו האופן שזה בא, והאנשים שזה בא על ידם, מכל מקום ה' רוצה שככה זה יהיה. גם בבית שני הגאולה היתה על ידי כורש שלא היה כזה צדיק גדול, ואעפ"כ הנביא קורא לו 'מישיחי', כי ה' בחר בו להביא על ידו את הגאולה בדרך הטבע, וזו בושה מאד גדולה לעם ישראל, כמו שמבואר בדברי חז"ל בכמה

הרב מלוביצקי ובנו ר' משה במעונו של כ"ק האדמו"ר מקרעטשניץ-קרית גת שליט"א, מעיינים בגליון קדושת ציון

מסורת אבות

/ הרב משה מלוביצקי

את חיבת ארץ הקודש לא הייתי מייחס לבית אבא, אלא לבית אבי אבא - זקני הקדושים, האדמו"רים מלעכוויטש ומסלונים, ששימשו בעצמם כגובי וגבאי מעות ארץ ישראל, והשגיבו מאוד את הצדקה הזו שבה הם ראו חבל המקשר את יהודי הגולה למצוות ישיבת ארץ ישראל.

זקני הס"ק מסלונים, בעל יסוד העבודה, אף שלח חלק מנכדיו לעלות במסירות נפש לארץ הקודש, והכוונה היא למסירות נפש כפשוטה [לא למאמץ שחורג קצת מהנורמה או לעקביות - כפי שהשתרש בהדרגה בלשונונו מותקפת האינפלציה הלשונית], כאשר ידוע שרבים מעולי ארץ הקודש בימים ההם לא האריכו ימים על האדמה.

לבית אבא אייחס את ההתבוננות הנכוחה בדרכי ה' וההכרה כי פקד ה' את עמו בקבצו את נדחי עמו כחלק מתהליך הגאולה [מה שלא ניתן לייחס לדורות הקדומים שלא זכו לראות בעיניהם את ישועת ה'].

לצד אהבת ארץ ישראל, שהיא עבורנו, כאמור, ירושה מדורי דורות, ההבנה והתודעה הזו כי אנו נמצאים בדרך הגאולה, היו הנחות ומשכלות יסוד בביתנו. למען האמת, אבי לא 'המציא' את הראיה הפשוטה הזו, הוא קיבל אותה ממורו ורבו מרן התיבות שלום מסלונים ז"ע, אשר מלבד אהבתו היוקדת לארץ ישראל וקדושתה, ראה בעיניים גאוליות את המתרחש.

אולי מה שמלמד על כך יותר מכל, אלו שיחותיו לחסידיו בתקופה שקדמה למלחמת המפרץ, בהן חזר שוב ושוב על נבואת 'ובהר ציון תהיה פליטה' (עובדיה א' ז'). ועודדם באומרו כי אין לו שום חשש ואף לא נקיפת לב מכל המתרחש, ובטחונו שלם כי נגד כל עמו יעשה ה' ניסים ונפלאות. אלו לא היו רעיונות בעלמא, אלא היו אלו קריאות הרגעה משיבות נפש של מי שברור לו בודאות, שהשיבה לארץ ישראל איננה עוד תחנה בגלות - 'גלות בין יהודים', כפי שיש מי שמכנה זאת - אלא זהו תחילת תהליך הגאולה, וזוהי שיבת ציון המובטחת על ידי הנביאים, שיבה שלא נעשתה כדי שיהיה קל יותר, חלילה, לחסל את כל היהודים בהיותם מכונסים יחדיו, אלא כדי להושיעם מיד צר לקראת הגאולה השלמה.

מספרים, כי פעם אחת, כאשר הלך ברחובות ירושלים [איני יודע אם היה זה בסמוך לנסי ששת הימים או לקראת יום ירושלים באחת מהשנים שלאחר מכן], ראה מודעות רחוב, שמייחסות את נסי המלחמה למעשה שטן, והוא זי"ע התקצף ואמר כי האמירה הזו גובלת בכפירה.

כמו כן, הוא חזר על קביעת מרן החזון איש, כי השכינה הקדושה שבה מנדודיה בארצות נכר ושבה לשכון כבוד בארצנו.

מתוך הדברים ניתן להבין כי רעיונות ועקרונות 'קדושת ציון' לא ממש המתינו להקמת האגודה כדי להגיע להכרתנו. יום אחד קבלתי מחבר את גליון 'קדושת ציון' לדואר האלקטרוני, וזה היה פשוט מדהים לגלות שההשתקה הרעיונית, מבית היוצר של קהילות מסוימות, מגיעה אל סופה. כפי ש מ מ ק ב ל ל

ש מ ק ב ל ל לומר, כל ה ש א ר היסטוריה.

מקומות. ולדאבוננו, כך היא גם כן צורת הגאולה שאנחנו מצפים לה בכל רגע, והדרך הזאת לא נעימה ולא נחמדה, ומאד היינו רוצים שזה יבוא בדרך אחרת, אבל הקב"ה מנהל את עולמו, ובוחר את הדרך שלו. ולדאבוננו, הרב טייכטאל לא זכה לראות את דבריו מתקיימים, כיון שהוא נהרג בשואה.

הרעיון היסודי בענין הזה בנוי על דברי האור החיים הקדוש בפרשת בלק, שיש גאולה 'בעתה' ויש גאולת 'אחישנה', וההבדל ביניהם הוא לא רק בזמן שבו תהיה הגאולה, אלא בעיקר באופן שזה מגיע. ועכשיו פתאום אנחנו מתחילים לגלות, שכל הראשונים אומרים את זה, וכשלומדים את דברי הנביאים ומדייקים בדבריהם, רואים שהעיניים שלנו פשוט היו עצומות, ולא ראינו איך הם מנבאים את הדברים בדיוק כמו שהם קורים עכשיו לנגד עינינו, לא בצורה שאנחנו חשבנו אלא בצורה אחרת."

אפשר להביא דוגמא לדברים שהם חלק מתהליך הגאולה בדרך הטבע?

"כל מה שמתפתח בארץ ישראל בשמונים השנים האחרונות, זה הכל חתיכת נס, אלא שזה מלובש בטבע. נתחיל בקיבוץ גלויות. מי חלם על זה? "מי ילד לי את כל אלה?" הרי לא היה כאן שום דבר. בשנת תרע"ח אחוז היהודים שהיו בארץ ישראל מכלל יהודי העולם היה 0.03 אחוז. והיום אנחנו מתקרבים לגבול של 'רוב יושביה עליה'.

כך גם ההתפתחות בגשמיות, ובעיקר ברוחניות. אני עדיין לא זקן, ובכל זאת כשאני הייתי צעיר מי חלם על ההתפתחות הרוחנית שיש היום. עולם התורה, עולם הישיבות, עולם החסידויות. אנשים בגיל שלי לא יכולים שלא להתרגש בכל יום מחדש, אם רק מסתכלים על זה בעיניים של ההשקפה האמיתית, ורואים בזה מהלך שמימי שאמנם מלובש בדרך הטבע, אבל הוא כולו מהלך שמימי, שאין לו הסבר בדרך הטבע.

הרי אחרי השואה לא האמינו שתהיה עוד תקומה ליהדות החרדית ולעולם החסידות, ול'ערליכקייט' אמיתי. לא היה אז שום דבר, ומאז הכל עולה ועולה, ובשלושת הדורות האחרונים ישנה עלית הדורות באופן שמעולם לא היה דבר כזה בעם ישראל. כ"כ הרבה לומדי תורה, כ"כ הרבה שוחרי מוסר וחסידות ומידות טובות. תכנס לכל חצר חסידית, לכל ישיבה, קודם כל תראה מבחינה גשמית איך כולם בונים כאלו היכלות יפים, תאווה לעיניים, ויש ארגונים ומוסדות, ואתה רואה חיידרים עם אלפי ילדים טהורים, זה לא יאומן, בתי ספר לבנות, כוללים, ובכל מקום שאתה הולך בארץ ישראל, במקומות הנידחים ביותר, יש בתי כנסת, ויושבים ילדים מכל העדות, ולומדים בלי שאף אחד כופה עליהם, ולצדם יש אנשים מבוגרים, ובעלי בתים שבאים ולומדים, ומתפללים שלוש פעמים ביום.

וכמה יראת שמים יש היום, ואני אומר לך באופן ברור שזה לא היה פעם, וכל הסיפורים על 'ירידת הדורות' בדורנו אינם נכונים גם פעם לא כולם היו צדיקים, ואמנם בעבר היו יחידים צדיקים שכיום אין כאלו, ואם תמצוי לומר גם כיום יש יהודים מאד גדולים, אלא שאנחנו נגלה את זה רק בעוד חמישים שנה כשנסתכל אחורה, וכמו שהיום אנחנו יודעים מי זה הגר"ח קניבסקי והגר"ש אלישיב והרבי הבית ישראל מגור, וברוך ה' גם היום יש אנשים גדולים. אבל כשמדברים על הכלל ודאי שיש עליית הדורות, וכי היה פעם דבר כזה בעם ישראל? כזה עולם התורה, כמה ארגוני חסד, שעושים חסד עם בריאים ועם חולים, עם יתומים ואלמנות, וכמה רעיונות ויוזמות וארגונים בכל תחומי החיים, עד שאי אפשר לספור אותם, ובכל תחום קם ארגון של אנשים שעושים לשם שמים, וממיתים את עצמם כדי להיטיב עם הזולת. רואים עלית הדורות, ורואים שהעולם מתקרב לתיקון לאט לאט, ואמנם זה לא הקצב שאנחנו היינו רוצים, אבל הקב"ה קובע גם את הקצב וגם את הצורה, ואנחנו צריכים רק לפקוח את העיניים.

וזאת מלבד ההתפתחות הבלתי מובנת בכל שטחי החיים. הרי כל אומות העולם משתוממים לראות היאך ישראל הקטנטונת הפכה

הרב מלוביצקי בחתונתו. נראים מימין לשמאל: ה"נתיבות שלום" מסלונים זצ"ל, החתן, ה"ברכת אברהם" מסלונים זצ"ל, והרבי מטשערנוביל זצ"ל

למעצמה עולמית כמעט בכל תחום, ומתחילים לכבד אותנו [כמובן יחד עם קנאה ושנאה]. לפי דברי כל הנביאים, גם זה חלק מנפלאות הגאולה.

ולדעתי, זה התפקיד העיקרי של ארגון 'קדושת ציון'. אני יודע, שיש אנשים שרוצים לראות דברים יותר מעשיים, להביא קבוצות של אנשים מחו"ל, או לעסוק בישוב ארץ ישראל, והדברים האלו הם דברים חשובים מאד, וחלילה אני לא מזלזל בהם, ובפרט עכשיו, שאפשר להתחיל לחלום על ליישב את שאר חלקי ארץ ישראל, ואת יהודה ושומרון שהם לב לבה של ארץ ישראל, והלוואי שהדברים יהיו בקרוב, ויש עוד דברים מעשיים שניתן לעשות. אבל לדעתי, התפקיד העיקרי של 'קדושת ציון' נמצא בפן הרעיוני, להחזיר את המסרים, ולשנות את השיח בציבור החרדי.

ברוך ה', אני רואה שיש בזה התקדמות, והדור הצעיר יותר מוכן לקבל את הדברים, ואם פעם החסידים היו אומרים "חבל שלא נולדתי חמישים שנה יותר מוקדם", היום אני אומר "חבל שלא נולדתי חמישים שנה יותר מאוחר", כי הדור הזה הוא כל-כך יפה, ואנחנו קרובים מאד מאד לגאולה, וצריך להמשיך ולהחזיר לאנשים שהגאולה היא לא הלכתא למשיחא, אלא זוהי הלכתא לדידן. ואני עובד על זה גם עם אנשים יותר מבוגרים, שיותר קשה להם לקבל את זה, אבל בסוף הדברים חודרים. אנשים צריכים לתת יד לדבר הזה, ויש הרבה מה לעשות, ובעיקר בלב ובמחשבה, כמו שכתוב בספרים, שהדבר העיקרי שמביא את המשיח זה הכיסופים לגאולה ולמשיח ולבנין בית המקדש ולחיי קדושה וטהרה כמו שיהיה לעתיד לבוא בקרוב".

האם בחסידות סלונים - ובפרט אצל הרבי הנתיבות שלום - היתה התייחסות גם לתהליך הגאולה ומצבנו כיום, מלבד עצם ההתייחסות לחיבת ארץ ישראל?

"אני לא שמעתי ממנו מפורש, שמה שקורה עכשיו זה חלק מהגאולה. אני אמנם יודע בגלל הרבה מקרים, שזו היתה דעתו, אבל הוא לא דיבר על זה. משהו התוכח פעם עם הנתיבות שלום, וטען שבארץ ישראל ישנם הציונים, ובחוף לארץ יש ישיבות וערליכע יידן, אז הוא ענה לו, שאם יש עץ שנטוע בארץ ישראל, אפילו בקיבוץ הכי חילוני - הוא חייב בתרומות ומעשרות עם ברכה, ויש בו קדושת פירות ארץ ישראל, אבל עץ שנטוע בברוקלין, ואפילו בחצר של האדמו"ר - שם אין לו קדושה כלל".

למה לדעתכם לא דיברו במפורש על כך שיש כאן תהליך של גאולה?

"אני חושב, שהיה אסור לדבר על זה. אנחנו צריכים להבין, שבזמן הקמת המדינה היה סחף גדול בציבור החרדי לכיוון האזורים החילוניים, והיה צריך לעצור את זה. וזכור אותו האיש לטוב הרה"ק מסאטמר זי"ע, שהוא אבי ההשקפה הנגדית, אבל אני חושב שהוא הציל את הדור הזה בזה שהוא שימש כקונטרה להתלהבות ולסחף של המדינה. ואם לא הוא ואלו שעמדו איתו בדבר הזה - אני בטוח שאנחנו היינו מאד נסחפים למחוזות אלו. אני לא הנביא של הדור, אבל נראה לי, שלא היה נשאר שום דבר מהציבור החרדי מלבד קבוצות שוליות. הרי רוב האדמורי"ם בתקופת

השואה טענו, שאנחנו בתהליך של אתחלתא דגאולה, והתייחסו להקמת המדינה כישועת ישראל. כך הרבי מבעלז, הרבי מגור ועוד רבים, והיתה סכנה גדולה שיהיה סחף, והרבי מסאטמר עמד בפרץ וטען, שעצם הקמת המדינה זה מרידה במלכות שמים אפילו אם כולם היו שומרי מצוות, ושאר הטענות שיש בספר 'יואל משה', והוא הצליח לעצור את הסחף לציונות החילונית יחד עם גדולים שעמדו איתו, ואנחנו אסירי תודה על הדבר זה.

הבעיה היא, שהם הצליחו יותר מדי. והיו כאלו, שעברו את הגבול והחדירו בכפיה לרוב החסידויות ולחלק גדול מהציבור הליטאי, השקפה שאומרת שהמדינה זה אסון גדול לעם ישראל, עד שאנשים חושבים שאחרי האסון של השואה, היה אסון עוד יותר גדול בהקמת מדינת ישראל, וכנגזר מכך התנגדו לבחירות ולכל קשר עם החילונים, ויש כאלו שפסלו אפילו את תנועות התשובה, ומי מדבר על ללכת לכותל או לבקר בהתנחלויות.

וברוך ה', הגיע הזמן לשנות את זה, ול'קדושת ציון' יש בזה תפקיד חשוב, למרות שיש לארגון עוד הרבה מה להתקדם מבחינה ניהולית. וכמובן, אחת מהבעיות זה שחסר כסף, וצריך לצרף עוד גדולי ישראל שיעמדו בראש הארגון, אבל ברור לי, שאת הארגון הזה צריך לרומם, ולתמוך בו, ולהיות חלק ממנו ופעיל בו ולצאת להסביר את הרעיון, וזו הסיבה שגם אני משתתף בזה. ברוך ה', יש בגליונות חומר הסברה רב, ובשבעים הגליונות שיצאו לאור עד היום יש המון חומר טוב. אגב, אני מציע לרכז את כל החומר כדי שיהיה חומר הסברה מסודר על הענינים האלו".

לסיום אנחנו שואלים, מה אנחנו יכולים לצפות שיהיה הלאה. כי בתש"ח הוקמה מדינת ישראל, ובתשכ"ז היתה מלחמת ששת הימים והקב"ה החזיר לנו חלקים נרחבים מארץ ישראל, אבל זה נראה שבמשך תקופה ארוכה הדברים קצת תקועים ולא מתקדמים.

"קודם כל, זה לא נכון. הדברים מאד מתקדמים, ובכל עשור מאז הקמת המדינה ועד היום אפשר לראות שיש התקדמות. כשמתבוננים, רואים שבהתחלה הדברים זזו לאט לאט, וככל שהשנים עוברות, הדברים זזים יותר ויותר מהר. אני חושב, שבעשור האחרון, ההתקרבות לקראת הגאולה היא כמו ההתקדמות של כל השבעים שנה שקדמו להם. וגם עצם הדבר, שלראשונה בתולדות מדינת ישראל העם נטה ימינה, צריך להסתכל על זה בעיניים יהודיות. הרי זה לא רק ענין פוליטי, אלא יש כאן רוב בעד היהדות, כי אלו שהם בצד השני רוצים מדינת ישראל גויית, וכל מי שהצביע לצד הימני - גם אלו שעדיין רחוקים מהדת, הם אמרו דבר אחד - אני רוצה מדינת ישראל יהודית ולא גויית. וכמה שהם רחוקים, אבל כל אחד מהם אומר "אני מאמין בא-להים", ואני רואה בזה חזרה בתשובה של רוב העם. וזה הולך ומתפתח בכל המובנים, פוליטית וחברתית, ולכן דווקא בתשובה לשאלתך 'מה יהיה הלאה', אני חושב שיש מקום גדול לאופטימיות.

ברור גם, שאני מאמין בכל יום שיבוא. בגרם אחד לא פחות מאחרים. וכולנו מקווים, שהיום הזה יגיע בבחינת 'אחישנה', וכפי שצפינו וקוינו בכל הדורות, אלא שאנחנו רואים שברוך ה' כבר החל התהליך של 'בעתה'. ואפילו אם זה ממשיך בצורה הזו, הרי אנחנו מתקרבים מאד ל'מלוך על כל הארץ בכבודך', וראו כל אפסי ארץ את ישועת א-להינו'. בתהליך הזה יש תפקיד גדול מאד ליהודים, ובפרט לאלו שזכו להיות שומרי תורה ומצוות, ולחיות בהשקפה של תורה ואמונה בוערת. הקב"ה מחכה לנו. תעוררו ותעירו את האהבה לעלות בחומה, כי חפץ בנו ה', ונזכה בע"ה בקרוב לגאולה השלמה". ♦

חיבת ציון יוקדת

הרה"ח הרב אברהם גוטליב ובנו הרב יהודה

כחלק מפרויקט 'הגדת לבנך', שוחחנו עם הרב אברהם גוטליב מירושלים ועם הרב יהודה גוטליב מפתח תקוה - אב ובנו, חסידי גור, שגם הם חיים בעולם של חיבת ציון על טהרת הקודש.

המשית, והדור שלנו הוא דור הגאולה, והגאולה ממש קרובה. ההוכחה הכי טובה לכך שהגאולה קרובה, זה התהליך של שיבת ציון, שאנחנו רואים מול העיניים.

הרב אברהם גוטליב: אני רוצה לצטט את רש"י בתהלים פרק ע. "ובמדרש תילים ראיתי: משל למלך שכעס על צאנו, וסתר את הדיר, והוציא את הצאן ואת הרועה. אחר זמן החזיר את הצאן ובנה את הדיר, ולא הזכיר את הרועה. אמר הרועה, הרי הצאן מוחזר והדיר בנוי, ואני איני נזכר. כך למעלה מן הענין נאמר 'כי א-להים יושיע ציון וגו' ואוהבי שמו ישכנו בה' - הרי הדיר בנוי והצאן כנוס והרועה לא נזכר. לכך נאמר, 'לדוד להזכיר א-להים להצילני'. דוד המלך לפני למעלה משלושת אלפים שנה אומר, שיגיע זמן שהדיר בנוי בכל כך הרבה פאר והדר, מחלפים וגשרים, והצאן כנוס - יש כאן קרוב לשבעה מליון יהודים - מה שלא היה כאן מימות בית שני. אבל הרועה אינו נזכר. אז עכשיו אנחנו שואלים - איפה המשיח?

לסיום מספר לנו הרב יהודה גוטליב גם על הקשר המיוחד שלו עם אגודת 'קדושת ציון' והתועלת שיש לו מהגליונות.

הרב יהודה גוטליב: עברו כבר כמה שנים מאז שנחשפתי לעלונים של 'קדושת ציון', ומאז אני קורא אותם בשקיקה באופן קבוע. כבר תקופה ארוכה שאני זוכה גם להפיץ את העלונים בשכונות החרדיות בפתח תקווה. הרעיונות האלו, עליהם גדלתי, לא מאפיינים כל כך את המיינסטרים של הציבור החרדי שבתוכו אני גדל. אפשר להגיד שזה לא הכי נעים להרגיש שונה בנושאי 'השקפה', כי אנחנו רגילים בציבור החרדי שבנושאים כאלו כולם חושבים פחות או יותר אותו דבר, ובפרט שמדובר כאן בהשקפות שקצת מזכירות אנשים ששייכים לציבורים אחרים שאנחנו לא כל-כך רוצים להדמות אליהם. לכן, מצד אחד ממש התקשיתי להבין לאורך השנים איך אנשים סביבי הם כמו עיוורים, שלא רואים את המציאות. אבל מצד שני חשבתי שאם אנחנו שונים, ורוב הציבור החרדי חושבים אחרת, זה קצת מעורר מחשבה, שאולי החשיבה שלנו היא חשיבה לא נכונה.

זו התועלת הראשונה, שהיא תועלת גדולה מאד שיש לי מההיכרות עם עלוני 'קדושת ציון' ועם האגודה בכלל, משום שעצם הידיעה שיש עוד הרבה יהודים חרדים לדבר ה', שגדלו והתחנכו בתוך הציבור החרדי, בישיבות שלנו, מכל גווי המגזר החרדי, וגם הם חושבים ומבינים כמוני את החשיבות הגדולה של מצוות ישוב הארץ, וגם הם מרגישים שאנחנו נמצאים בתוך תהליך שמימי שמוביל לדברים גדולים - הידיעה הזאת נותנת לי חיזוק עצום.

מלבד זאת, הגליונות פתחו לי את המחשבה לדברים נוספים, כמו על המשמעות של מדינת הלכה - מה נדרש מהציבור שלנו בכדי להגיע למדינה יהודית באמת. יש עוד המון עבודה. התפילה והתקווה שלי היא שלא נצטרך לעבור איזה תהליך ארוך ומייגע עד שזה יקרה, אלא התהליך יהיה מיידי. למרות שאני לא יודע איך זה יכול לקרות, כבר נאמר "היפלא מה דבר", ואני מקווה שיהיה משהו מהיר, שיוביל אותנו בקרוב לגאולה השלמה במהרה. ♦

תחילה אנחנו מבקשים לשמוע על הקשר שלהם לחיבת ציון כפי שהם קבלו מאבותיהם ורבותיהם.

הרב אברהם גוטליב: אני חסיד גור, וזכיתי להיות קרוב לרבי הלב שמחה, זכותו תגן עלינו. הכרתי אותו עוד לפני שהיה ב'הנהגה', בחיי אחיו הבית ישראל זי"ע, והרגישו עליו את חיבת ציון בצורה מיוחדת. אני אמנם יליד ירושלים, אבל לאחר נישואי גרתי בטבריה במשך שלוש שנים, והלב שמחה היה מגיע לטבריה בכל שנה בחודשי החורף למשך ששה או שבעה שבועות, ואז זכיתי להתקרב אליו, והייתי מלווה אותו לפעמים כשהוא יצא לשאוף אוויר בלילות. הרגישו ממש את חיבת ציון שלו. ידוע, שהוא קנה את זה מאביו הגדול הרבי האמרי אמת זי"ע, שהיה ידוע בחיבתו הגדולה לציון, ולפני למעלה ממאה שנה - בשנת תרפ"א - הוא כבר הקים כאן את הישיבה. אז לא הבינו מה הוא רוצה, כי פולניה הייתה בשיא, וזה היה 19 שנה לפני המלחמה. כבר אז ענינו היו נשואות כל הזמן לציון. זכיתי גם לשמוע מהלב שמחה, איך אביו דחף לעלות לארץ ישראל. זכיתי לגעת בידית של גדולי ישראל שחיבת ציון יקדה בהם, החמדה הגדולה לארץ חמדה, ואני חי עם התודעה הזאת.

אני גם בא מזכה בית, ואפשר לומר שינקתי את חיבת ציון עם חלב אמי. אבי נמנה על חסידי קרלין, וגם אדמור"י קרלין היו ידועים בחיבת ציון גדולה. הבית אהרן מקרלין קנה ארבע בתי כנסת בארבעת ערי הקודש - ירושלים, חברון, צפת וטבריה.

הרב יהודה גוטליב: התחנכתי במוסדות של חסידות גור בארץ ישראל, וגדלתי בבית חרדי עם השקפה חסידית קלאסית, בית של תורה, אמונה מאד חזקה, קיום מצוות בשמחה ובהתלהבות, כמו כל הסביבה שבה גדלתי ובה אני חי. אבל בנושא אחד הבית היה פחות סטנדרטי, וזה הנושא של חיבת ציון. הבית שלנו היה ספוג בחיבת ציון בצורה לא שגרתית, דבר שלא ראיתי בבתי של שכנים וחברים, ואפילו אצל בני משפחה ממעגל יותר רחב. אפשר להגיד, שכל המהלך של הבית נסוב סביב אהבה וחיבה לארץ ישראל.

איך זה בא לידי ביטוי?

הרב יהודה גוטליב: קודם כל, בתחושה החזקה של החשיבות של מצוות ישוב הארץ, בצורה הכי פשוטה ומעשית. כולנו ידענו בברור, שאבא לא יוצא מהארץ לשום מטר, כי הוא לא יוצא מארץ ישראל. בנוסף, גדלנו על הרעיון שאנחנו זוכים לחיות בארץ ישראל, עדים לתהליך של שיבת ציון ורואים את התגשמות דברי הנביאים ממש בעינינו, מה שלא זכו לו בדורות שלפנינו. התהליך הזה בהכרח מוביל לביאת

"עולם העשייה" - הלום ומציאות

ראיון עם ח"כ הרב משה שמעון רוט ובנו הרב שמואל יעקב

תחילה אנו מבקשים לשמוע באופן כללי על הקשר שלכם לארץ ישראל, חיבת הארץ ודרישת ציון על טהרת הקודש.

ח"כ הרב משה שמעון רוט: אני חבר ב'קדושת ציון' כבר חמישים שנה, רק שלא ידעתי את זה. אחרי שנפגשתי עם 'קדושת ציון', ראיתי שאנחנו נוסעים באותה הדרך. את אהבת ארץ ישראל ינקתי מבית אבי, ומבית מורי ורבי הרה"ק בעל השפע חיים מצאנו זיע"א.

אבי זכרונו לברכה, שהיה יהודי חכם מאד, חניך אותי בכיוון הזה, והאווירה הזאת שררה בבית של הורי בצורה מאד חזקה. כבר בגיל ארבע עשרה, הגעתי ללמוד בישיבה של צאנז בארץ. אז עוד לא היה כל כך נהוג שנוסעים הביתה בבין הזמנים, וכך נשארתי כאן בארץ במשך שנה וחצי. אחר כך עברתי ללמוד בישיבה של הרבי ביוניון סיטי, וזכיתי ללמוד אצל הרבי שהתגורר באותה תקופה בחו"ל.

הרבי השפע חיים היה קשור מאד לארץ ישראל. כידוע, הוא מעולם לא בנה שום בנין פרטי או ציבורי בחו"ל, אלא רק בארץ ישראל. זה הוביל גם אותי לכך שרציתי לגור בארץ ישראל. כשהגיע הזמן להתחתן, אמי - שדאגה לי - לא רצתה שאתחתן עם ילדת חו"ל, כיון שבאותה תקופה נישואין עם בת חו"ל היו מקשים עלי מאד לבוא לגור כאן. בדרך שאדם רוצה לילך - בה מוליכין אותו, וה' עזר ונישאתי לבת ארץ ישראל. כך יצא, שאני עצמי עליתי לארץ רק בגיל עשרים, אבל הבנים שלי הם כבר דור שמיני בארץ.

חו"ל אומרים שמשמעות המילה 'בינה' היא 'להבין דבר מתוך דבר'. ה'דבר' הראשון הוא מה שהרבי מצאנו חניך אותנו באופן כללי בכיוון הזה. אבל ה'דבר' מתוך דבר' נוצר מתוך הרבה התבוננות, וכמובן סייעתא דשמיא. ככל שהתעמקתי, ראיתי עד כמה כל הספרים הקדושים מלאים בעניין שיבת ציון שאנחנו חווים היום ממש בפועל. אם לפני מאתיים שנה משהו היה אומר, שיהיו בירושלים קרוב למליון יהודים שרוב רובם שומרי שבת, היו חושבים אחד משני דברים - או שהוא הוזה, או שהוא מדבר על התקופה שאחרי ביאת המשיח. אבל קיבוץ הגלויות שאנחנו רואים היום - זה דברים נפלאים כמעט שלא כדרך הטבע. גם הסיבה לכך שזה הגיע דווקא בצורה מסוימת, יש לזה הסברים בדברי האר"י ובעוד ספרים למה זה חייב להגיע דווקא בצורה נעלמת ולא על מגש של כסף. במשך כל השנים, חשבתי על הדברים ביני לבין עצמי. אחרי שראיתי את 'קדושת ציון', ראיתי שאנחנו פחות או יותר באותה דרך.

לקראת חג הפסח, קיימנו ראיון משותף עם ידיד האגודה הרה"ח רבי משה שמעון רוט שליט"א, חבר הכנסת מטעם רשימת יהדות התורה, יחד עם בנו הרב שמואל יעקב רוט, מהפעילים הבולטים באגודת 'קדושת ציון'. על-אף עיסוקו הפוליטי, ייחדנו את הראיון עם ח"כ הרב רוט לנושאים תורניים. כמי שהיה מקורב למרן הרה"ק בעל השפע חיים זיע"א, אנחנו שומעים ממנו גם על הקשר הלוהט של בעל השפע חיים לארץ ישראל.

לעומת הרב משה שמעון, שעלה לארץ בגיל עשרים, בנו הרב שמואל יעקב הוא דור שמיני בארץ הקודש מצד אמו, ודור שביעי למרן הגאון רבי עקיבה יוסף שלזינגר זצוק"ל - מגדולי דורשי ציון על טהרת הקודש שבכל הדורות [אשר לרגל מאה שנים לפטירתו הוקדש גליון ניסן בשנה שעברה]. יחדיו הם פורסים בפנינו מגילה מופלאה של אהבת ארץ ישראל וחיבת הקודש.

הרב רוט בצעירותו (עומד מימין) יחד עם אביו במעונו של כ"ק מרן ה"שפע חיים" זיע"א

כמובן, שמטבע הדברים יש הבדלי ניואנסים ודגשים שונים, איך כל אחד מתחבר לנושאים האלו.

הרב שמואל יעקב רוט: לאחרונה, שאל אותי מישהו איך הגעתי לאהבת ארץ ישראל. ענית לו, שצריך לשאול איך האהבת ארץ ישראל שלי לא התקלקלה, כיון שזה היה צריך להיות דבר טבעי ופשוט, כמו שזה היה בדורות הקודמים. אהבת ארץ ישראל זה משהו שגדלתי עליו מאז שהייתי ילד, וזה היה מאד טבעי. לא ראינו את זה כדבר שיש בו שני צדדים וצריך להצמד לצד אחד, אלא זה היה דבר טבעי בכל צעד ושעל. כך, למשל, כשאחד הילדים השליך ברחוב איזה לכלוך, ההורים היו אומרים לו, שצריך להזהר לא ללכלך את ארץ ישראל. כשהיה מזג אוויר יפה, היו אומרים 'איזה מזג אוויר יפה יש בארץ ישראל'. ממילא, אתה מבין שארץ ישראל זה משהו שצריך לאהוב. זה עניין של חינוך והרגל.

ביום במשך שניות ספורות, ולפעמים גם זה לא, והוא היה ישן כשעתיים ביום. אבל כאשר הביאו לו תפוח מארץ ישראל, הוא היה עושה מזה עסק, ומדבר על זה.

בפרט הנושא של תורת ארץ ישראל היה אצלו דבר גדול מאד. כשהוא דיבר על זה, היה אפשר לחשוב שהוא מדבר על עולם הבא. כך, למשל, הוא היה מתבטא באופן שהיה משתמע מדבריו, שזה דבר טבעי שארץ ישראל זה המקום שבו כולם עולים במעלות התורה. זה היה השיג ושיח שלו. בגלל שגדלתי בכזו אוירה, ארץ ישראל היתה בשבילי כולה קודש.

אני זוכר, כשהייתי ילד קטן, והגעתי בפעם הראשונה לארץ ישראל, ראיתי שכל השלטים של החנויות הם בלשון הקודש. הרגשתי כאילו הגעתי לגן עדן. לא האמנתי שאנשים יכולים להגיד בעברית מילים לא ראויות, ועוד לדבר עברית בלי כיפה... זה היה נראה לי דבר הזוי. זאת היתה האווירה בה גדלתי. תחושה שכל אבן וכל פיסת קרקע בארץ ישראל היא דבר קדוש.

וזה לא התחיל עכשיו. המשפחה של סבי גרו בהונגריה לפני כמאה שנה, וודעה שלהם הגיעה מירושלים לביקור בחו"ל לצורך 'חליצה'. המתנות שהיא הביאה היו אבנים קטנות מארץ ישראל, והילדים שקבלו את האבנים האלו היו מאושרים מאד. סיפר לי גיס של סבי, שבכל לילה אחרי קריאת שמע שעל המיטה, הוא היה מנשק את המזוזה, ומנשק את האבן מארץ ישראל. קדושת ארץ ישראל היה חלק מההווי. מעבר לזה, כמו שהבן שלי הזכיר, משפחת אשתי הם כבר הרבה דורות בארץ, והם לא רק חיו כאן, אלא הם היו חלק מבוני הארץ, והם נטלו חלק בבנייה מחוץ לחומות ירושלים, ביסוד מאה שערים ופתח תקוה, ולמשפחת לודמיר היו גם פרדסים.

ההבדל הגדול מהתקופות הקודמות הוא, שבמאות השנים האחרונות, ובפרט במאה האחרונה, עניין ארץ ישראל הפך להיות בס"ד הרבה יותר מעשי. כמו שעד לפני כמה דורות, הלכות שמיטה לא היו כל כך נפוצות וידועות לרבים, כיון שאפילו אלו שגרו בארץ ישראל לא התעסקו כל כך בחקלאות, וכמו שבזמננו דיני טומאה וטהרה אינם כל כך ידועים, ובעז"ה זה יחזור בקרוב להיות מעשי, כך גם בנושא של אהבת ארץ ישראל. אני חושב שכיום אנחנו זוכים לחוות דברים שהסבים שלנו היו מתמוגגים אם הם היו זוכים לזה. היום יהודי יכול תוך שעה או שעתיים לעמוד ולהתפלל ליד הכותל המערבי. זה סוג של חידוש עצום. מי מילל ומי פילל לדבר הזה.

וכמו בכל דבר בתורה, גם בנושא של ארץ ישראל, ככל שלומדים על הנושא ומתעמקים בו, יש חידושים. שמעתי מהרבי זיע"א, שכל פיסת קרקע בארץ ישראל מכוונת לחלק

” מאז ומעולם בכל הדורות, מימות הנביאים ועד היום, החביבות של ארץ ישראל היו דברים פשוטים, שכל עם ישראל חונך עליהם. ”

אבי הזכיר, שאצלי העובדה שארץ ישראל זה הבית שלנו זה לא דבר מחודש. בשונה מאנשים שלפני השואה חיו באירופה, אנחנו נמצאים כאן מדורי דורות. בתור ילדים, כשהיינו מטיילים בירושלים, ידענו שבמקום זה גר סבא שלנו, ובמקום אחר גרה סבתא שלנו, כאן הם נולדו וגדלו. אנחנו צאצאים של משפחת לודמיר מצפת, ומשפחת ברגמן מהעיר העתיקה, וממילא הקשר שלנו לארץ ישראל היה דבר מאד טבעי.

בהתחלה חשבתי, שככה זה אצל כולם, אבל כשגדלתי, גליתי שזה לא כך. אז למדתי את הנושא, וגליתי שזה הרבה יותר ממה שחשבתי, ויש בזה ענינים יותר נרחבים, וכל הספרים הקדושים מלאים בזה. פתאום קישרתי את זה גם לתהליכים שקורים בדרנו. רוב מנין ובנין של הציבור החרדי נוכחים כאן בארץ, וכשאתה מסתכל גם על ארץ ישראל, וגם על עם ישראל שנמצא בארץ ישראל, אתה אומר לעצמך שזה לא משהו מקרי, אלא זה חלק מתהליך. כחלק מתהליך הלמידה על הנושא של ארץ ישראל, למדתי גם על אבות משפחתי שחיו כאן בארץ. אני דור שביעי לרבי עקיבה יוסף שלזינגר, שכולם יודעים כמה הוא פעל כאן, והוא פורס בספריו משנה שלמה איך הכל צריך להיראות מהמסד ועד הטפחות.

ח"כ הרב משה שמעון רוט: מאז ומעולם בכל הדורות, מימות הנביאים ועד היום, החביבות והחשיבות של ארץ ישראל היו דברים פשוטים, שכל עם ישראל חונך עליהם. כמו שזה דבר פשוט ששומרים שבת, ככה כולם ידעו שאוהבים את ארץ ישראל, ומתגעגעים ונכספים אליה. אם אתה שואל אותי מה ראיתי אצל הרבי שלי, אני יכול לספר על ה'דחילו ורחימו' שהיה אצלו בנוגע לארץ ישראל, ואפילו בדברים פשוטים כמו אכילת פירות ארץ ישראל.

זה לא יאומן איך שהוא היה עושה מזה כזה עסק גדול, למרות שהוא לא היה עושה עסק משום דבר גשמי, ובדרך כלל הוא היה אוכל פעמיים

הרב רוט במעונו של כ"ק האדמו"ר מצאנו שליט"א

אחד מהתורה. הוא באר, שלכן כאשר יהושע בן נון כבש את ארץ ישראל הם עסקו בתורה תוך כדי המלחמה כמבואר בחז"ל, כיון שבכל מקום הם למדו את הסוגיה שקשורה לאותו מקום. כך, לפני שבאו לכבוש את יריחו, למדו את המסכת שקשורה ליריחו, ולפני שכבשו את העי למדו את המסכת שכנגד העי. כך בכל מקום ידע יהושע בן נון ברוח קדשו איזה חלק מהתורה מתאים לאותו מקום בשורש הדברים.

כשמתעמקים בנושא של קדושת ארץ ישראל ואהבת ארץ ישראל, מגלים חידושים גדולים מאד. כל אחד יכול לפעול בכל רגע עלייה ע"י חיבת ארץ ישראל ואהבת ארץ ישראל, שהם כמו מים שאין להם סוף. הדור שלנו זכה למעטפת. אתה יוצא לרחוב ורואה בכל מקום מנופים גבוהים שבונים את ארץ ישראל. אבל צריך להכניס את הקדושה לכל מקום, להכניס את האוירה של ארץ ישראל. המגיד מטריסק זיע"א כותב בפרשת וארא ובפרשת בא, שהגאולה העתידה תבוא על ידי שעם ישראל ילמדו תורה בארץ ישראל, ו"אוירא דארץ ישראל מחכים", וזה יכניס את הקדושה לאט לאט. ואנחנו רואים את זה במוחש. מי שהכיר את ארץ ישראל לפני חמישים שנה ויראה את מה שקורה היום, לא יזהה בכלל את ארץ ישראל. זה עולם אחר.

יש בעבודת ה' יסוד שנקרא התבוננות. אדם שמניח תפילין ולא מתבונן במה שהוא עושה - יש דעות בפוסקים שהוא לא יצא ידי חובה, ובכל מקרה זה לא דומה למי שמתבונן כשהוא מניח תפילין. וכן אדם שישן מכניסת השבת ועד צאתה, הוא אמנם לא חלל שבת, אבל זה לא נקרא לשמור שבת. אותו הדבר הוא גם לגבי ארץ ישראל. יש הרבה אנשים, שמבינים בתת-מודע שיש חשיבות למושג שנקרא 'ארץ ישראל', אבל הם לא מתבוננים, ולא ערים לחשיבות של ארץ ישראל.

הרבי זיע"א היה אומר, שהאויב הגדול ביותר של עם ישראל זה הבורות והעם-ארצות. כי כל עוד לומדים ויודעים, מתנהגים כמו שצריך. הבעיה מתחילה כשלא לומדים ולא יודעים. אני חושב, שהדבר המרכזי שחסר לנו בענין ארץ ישראל זה ההתבוננות. לצערנו ולבושתנו, גם בתוך הציבור שלנו חסרה התבוננות בנושא הזה, וחסרה הודיה להקב"ה. צריך לקום כל בוקר ולהגיד "הודו לה' כי טוב" שאני בארץ ישראל. הרי זו זכות שלא תשוער. אני חושב על אבותי שהיו צדיקים, מה הם היו אומרים אילו היו יכולים לקום כל בוקר בארץ ישראל, ולראות את השמים היפהיים של ארץ הקודש.

הרב שמואל יעקב רוט: אבי דיבר על הצורך בהתבוננות, וראוי לציין לדברי ה"פני יהושע" בסוף כתובות, שבאר את מה שכתוב בגמרא, שהדר בארץ ישראל שרוי בלא עוון, שהכוונה היא שיהודי שגר בארץ ישראל ומתבונן בזה, ומכוון לקיים מצות יישוב ארץ ישראל - אז, כשהוא מתבונן שהוא גר בפלטרין של מלך, זה גורם באופן טבעי לכך שהוא יהיה שרוי בלא עוון.

ח"כ הרב משה שמעון רוט: שמעתי פעם ביאור בהגדרת יראת הרוממות. יהודי עומד באמצע שמונה-עשרה, והוא מתחיל לחלום. לפתע הוא קולט שהוא באמצע שמונה-עשרה, והוא אומר לעצמו - "אני עומד לפני מלך מלכי המלכים, ואיך אני חושב כאלו שטויות"? ואז הוא מתחיל להתפלל כמו שצריך. השניה הזאת, בה הוא תופס את עצמו - זה רגע של יראת הרוממות. הוא לא מפחד מעונש באותו רגע, אלא הוא מפנים שהוא עומד לפני המלך. אילו היינו זוכים, היינו חיים בצורה הזו בארץ ישראל. בתחושה של גילוי שכינה, תחושה שאנחנו נמצאים בפלטרין של מלך, והאדמה כאן קדושה, והאוויר כאן מלא תורה ומצוות וקדושה. אילו היינו זוכים, היינו מרגישים כל הזמן כאילו אנחנו באמצע שמונה-עשרה.

מובא בספרים הקדושים, שאדם שמקיים מצוה בשבת - חשוב הדבר פי כמה וכמה ממי שמקיים את אותה מצוה ביום חול, וכן אדם שעובר עבירה בשבת ח"ו - זה יותר חמור. אותו הדבר ניתן לומר על מי שגר בארץ ישראל, שכאשר הוא מקיים כל מצוה - מהנחת תפילין ועד שמירת שבת - אין הוא דומה למי שמקיים את אותה המצוה בחו"ל. כיון שאנחנו בפלטרין של מלך, הכל מתנהל אחרת, והאוירה והקדושה של ארץ ישראל משפיעים מאד. הב"ח כתב, שאדם שאוכל פירות ארץ ישראל - נכנסת בו קדושה. גילוי השכינה ועומק המצוה שאפשר להשיג בארץ ישראל - קשה מאד להשיג את זה בחו"ל. אמנם היו בחו"ל צדיקים שהצליחו להשיג השגות גדולות, אבל כמו שכתב החתם סופר, האדמה בארץ ישראל יותר קדושה מהשמים בחו"ל, וכן יהודי שמניח תפילין בארץ ישראל שונה לחלוטין מיהודי שמניח את אותם תפילין בחו"ל.

אני לא יכול לומר שאני מרגיש את זה, אבל כמי שחי גם בחו"ל וגם בארץ, אני יכול לומר שאני רואה הבדל בצורה ברורה. אני זוכר, שפעם ראיתי יהודי פשוט שברך ברכת המזון באריכות ובצורה מיוחדת. זה היה יהודי פשוט עם בגדי עבודה בסתם יום חול, ואמרתי בחיך לחבר שלי שהגיע מחו"ל, שאותו יהודי פשוט הוא בודאי אחד מל"ו צדיקים. אבל הוא אמר לי - "מה פתאום, הוא יהודי בארץ ישראל"! והוא צודק מאד. יש לי מחותן מחו"ל, והוא אמר לי, שכאשר הוא מתפלל בבית הכנסת שלהם בחו"ל, הוא אחד מהמאריכים להתפלל, וכשהוא מגיע לארץ הוא רואה שהוא אחד מהמקצרים... כמובן, שיש צדיקים בכל מקום, אבל אני מדבר על הווי החיים. הווי החיים בארץ ישראל הוא עם יותר אוירה של תורה ומצוות, וזה בא לידי ביטוי אפילו אצל היהודים הפשוטים בארץ ישראל, שאינם מכריזים על עצמם כשומרי תורה ומצוות. אי אפשר להשוות בין אלו שנקראים 'חילונים' בארץ ישראל לבין

החילונים בחו"ל. החילונים בחו"ל אין להם מושגים ושום קשר עם היהדות. אבל בארץ ישראל - מלבד מיעוט קטן שמנותק לגמרי - המון העם קשורים לפחות לחלק מהמצוות. יש כאלו ששומרים שבת במידה מסוימת. 70% מהיהודים בארץ ישראל צמים ביום הכיפורים, ולדעתי יש אחוזים יותר גבוהים, כיון שלא כל מי שמצהירים שהם יהודים הם באמת יהודים. מעל 90% מהדלתות של היהודים בישראל - קבועות בהן מזוזות. אבל באמריקה אין כזה דבר, יש שם התבוללות וריחוק נוראים. וההבדל הזה מגיע מ'אורא דארץ ישראל'.

במאה האחרונה, היו שינויים בקנה מידה היסטורי - הקמת המדינה, עצם העובדה שיש כאן יהודים כה רבים, מלחמות גדולות שהיו בעשורים האחרונים. יש סקאלה רחבה של דעות איך להסתכל על מהות התקופה, החל מאלו שמדברים על 'אתחלתא דגאולה', ועד השיטה שהכל זה 'מעשה שטן'. מה הגישה של חסידות צאנז ושל הרבי השפע חיים זצוק"ל לנושא הזה?

ח"כ הרב משה שמעון רוט: אינני דובר של חסידות צאנז, ומי שרוצה לדעת מה הייתה דעתו של הרבי השפע חיים זיע"א צריך ללמוד הרבה בספרים שלו. באופן כללי, אני יכול לומר שברור שאנחנו נמצאים בשלבים אחרונים של הגלות. ואני לא מדבר רק מהפן המחשבתי, אלא גם מהפן המעשי. יש קיבוץ גלויות גלוי לעין כל. רוב היהודים החרדים גרים כיום בארץ ישראל, וסביר להניח שגם רוב העם היהודי גרים בארץ ישראל. אנחנו גם מתקרבים להתקיימות 'כי מציון תצא תורה', כאשר רוב פוסקי ההלכה שיכולים לפסוק בשאלות מתחדשות שנוגעות לכלל הדור - כמו היחס למעלית שבת וכדומה - נמצאים בארץ ישראל. רוב רובם של ספרי הקודש נדפסים בארץ ישראל, ורוב פסקי ההלכות נקבעים כאן בארץ ישראל. נבואת זכריה הנביא, שאמר "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" - גם זה מתקיים. המעטפת כבר קיימת, ואין ספק שאנחנו נמצאים בתהליך של הגאולה. והאמת היא, שמי שמסתכל בדברי האור החיים הקדוש, ובשאר הספרים הקדושים, רואה שזה לא התחיל היום, אלא במובן הרוחני והמוסתר זה התחיל מיד ברגע שלאחר החורבן. אמנם בדורנו אנחנו רואים, שגם החלק הגלוי והמעשי מתחיל להתקדם, ורואים יותר ויותר דברים שקורים בפועל. פעם קראו להם 'סימנים' להתקרבות ביאת המשיח.

היום אדם יכול ללכת עם ציצית וטלית וכובע ואף אחד לא יפריע לו. הרב עזריאל טאובר זצ"ל כתב במכתב לבן שלו, שהוא זוכר איך בעבר להיות יהודי היה בושה ופחד, ואנשים היו מחביאים את יהדותם. אבל היום מתקיים "ובכן תן כבוד לעמך" וזה כבר לא דבר שצריך להסתיר. אין ספק, שכיום המעטפת הרבה יותר טובה. יש ריבוי של ספרים, אנחנו יכולים ללמוד תורה בלי מפריע, רדיפת הדת לא דומה כלל למה שהיה בעבר - הן הרדיפה שהיתה מצד הגוים, והן הרדיפה שהיתה מצד האפיקורסים. מהבחינה הזאת אנחנו חיים בעולם אחר לגמרי, ואין כלל מקום להשוואה. אנשים לפני מאה שנה לא היו מאמינים שיכול להיות כל כך הרבה חופשיות ואפשרויות לכל יהודי לקיים תורה ומצוות.

האם זה מעין 'חמורו של משיח'? הפשטות היא שכן. אבל כידוע חמור זה בהמה טמאה, וזה משל לכך שיש גם דברים לא טובים שמתרחשים כחלק מהתהליך של ביאת המשיח. לכן יש כאלו שיאמרו שאנחנו נמצאים כיום בחבלי הלידה, כיון שלמרות הכל, עדיין אין התקדמות בפנימיות, ועדיין יש הרבה נסיונות. ה'חבלי משיח' נמצאים בפנימיות הדברים. אתן דוגמה - אם נסתכל על הר הבית - ההר קיים, אבל אוי לנו מה יושב על ההר הזה. הטינופת של הגוים יושב על מקום המקדש, והרי זה הלב של עם ישראל. וכך בכל עניני הפנימיות של עם ישראל, יש בפירוש ירידת הדורות. היום, עבודת הגאולה זה בעיקר

בפנימיות. אומרים בשם הרבי הראשון מבעלז שיש שלוש גלויות. שלב ראשון של הגלות זה גלות של היהודים בין הגוים. שלב שני זה גלות של יהודים בין יהודים. והגלות האחרונה היא הגלות של האדם אצל עצמו. זה הנושא של עבודת הלב, ומלחמת היצר. אנחנו מתקרבים לחלק הזה, ואין בזה ספק - כל הסימנים מורים על כך. כפי שציינתי, המגיד מטריסק אומר בפירוש בספרו, שזו תהיה הצורה של הגאולה השלמה, מתוך שילמדו תורה בארץ ישראל, ולא על-ידי נסים ונפלאות שלא כדרך הטבע.

לסיכום אני יכול לומר, שבנושא ההגדרה המדויקת של תקופתנו, כולם צודקים. יש גם חבלי משיח, ויש גם אתחלתא דגאולה. הרי הגמרא אומרת - 'מלחמה נמי אתחלתא דגאולה היא'. זה לא אומר שאנחנו רוצים שתהינה מלחמות. אבל אם יש מלחמה רחמנא ליצלן אנחנו יודעים שיש בזה גאולה וזה כלול בחבילה הגדולה של חבלי משיח. אבל שאלת ההשקפה גרידא היא שאלה תיאורטית. השאלה האמתית שאנחנו צריכים לשאול את עצמנו היא השאלה המעשית. מה הקב"ה רוצה מאתנו שנעשה? מה הרבוננו של עולם, שהביא אותנו לארץ ישראל, וזיכה אותנו במתנה הנפלאה הזאת - מה הוא רוצה מאתנו עכשיו ביום זה? לדעתי, זה צריך להיות הדיון ההשקפתי.

הרב שמואל יעקב רוט: אבי כבר הזכיר שצריך ללמוד הרבה דרשות של הרבי השפע חיים זצ"ל כדי להבין מה היתה דעתו על התקופה, כי בכל דרשה הוא היה שם דגש על נקודה אחרת. למשל, כשהוא דיבר על ראשי המדינה, הוא דיבר בחריפות על כך שכל הדברים הטובים שיש לנו, זה למרות מה שהם עשו ולא בזכותם. הוא דיבר גם על כך שהם פעלו מתוך רשעות, ושהם היו מוכנים להפקיר את כל עם ישראל מתוך אינטרסים מפלגתיים וכדומה. ברור, שראשי הציונות התנהגו בצורה מופקרת ולפעמים גם ברשעות, אבל כשאנחנו מסתכלים על התהליך בעצמו - יש כאן תהליך שהקב"ה מוביל. אבי תמיד ממשיך זאת לרכבת שנוסעת על פסיה, וכל עוד הרכבת נוסעת על הפסים, אנחנו יודעים שהיא תגיע בסופו של דבר לתחנה הסופית, למרות שלפעמים הפסים מתעקלים ימינה ושמאלה, ולפעמים זה נראה שהרכבת פונה לכיוון הלא נכון. התפקיד שלנו הוא להיות על הרכבת, וכך אנחנו נגיע בסופו של דבר לתחנה הסופית. כמו שאבי הזכיר, יש בדורנו נסיונות מאד קשים, וזה לא נראה לנו מתאים לימות המשיח, אבל את התהליך לא אנחנו מנהלים, וטוב שכן...

אנחנו חוזרים לדברים שאמר ח"כ הרב רוט, שלדעתו עיקר השאלה צריכה להיות מה נדרש מאתנו באופן מעשי, ושואלים - מה באמת נדרש מאתנו 'הלכה למעשה' בעת הזאת?

ח"כ הרב משה שמעון רוט: במידה מסוימת, כיום ה'למעשה' הוא יותר פשוט, כיון שהתפקיד שלנו הוא להמשיך את מה שכבר קיים, ואנחנו לא צריכים לחדש דברים שלא קיימים. התפקיד שלנו הוא לבנות עוד ועוד בארץ ישראל, עוד ישוב ועוד ישוב. לפני כמה שנים התחילו לבנות בטבריה, והיום ב"ה יש מאות משפחות חרדיות שגרות שם. כך גם בנוף הגליל, בצפת ובחיפה. זה התפקיד שלנו - "ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה". אני לא מבין בענינים שמימיים, אבל סביר להניח בדרך הטבע, שאחד המניעים לכך היה עלית מחירי הדירות בערי המרכז. מה שגרם בליט ברירה לציבור החרדי לגור בפריפריה מקרית גת ועד טבריה. זה החלק המבורך של עלית מחירי הדירות. התפקיד שלנו הוא לבנות את ארץ ישראל. להקים ישובים חדשים על טהרת הקודש. לבנות עוד מקוה ועוד בית מדרש, עוד ישיבה ועוד כולל. לספק עוד פרנסה ועוד מקומות תעסוקה ליהודים חרדים. במקום העבודה שלי במשכן הכנסת בירושלים, יש אחוז גבוה מאד של

יהודים דתיים וחרדיים שעובדים שם לפרנסתם - החל מאנשי האבטחה ועד אנשי המחשבים. יש שם מנינים מלאים בתפילות, שני מנינים לתפילת ערבית ושלושה מנינים לתפילת מנחה, וכל המנינים מלאים עד אפס מקום. כתוב בחז"ל, שעתידים בתי קרקסאות להפוך לבתי מדרש. היום זה כבר מתחיל להתקיים, ואנחנו צריכים להמשיך לפעול.

היהודים בדור הקודם שהקימו את הישובים החרדיים, את הקריות החסידיות, את החינוך העצמאי ושאר המוסדות הראשונים שהיו בארץ - הם היו הנחשונים. כל מה שאנחנו צריכים לעשות זה להמשיך את מה שהם התחילו. אותו הדבר גם בפרנסה. ככל שיהיו יותר יהודים חרדים בכל המקומות - ככה אנחנו מפיצים את היהדות.

נדבך נוסף בהרחבת הקדושה, והוא אחד הפלאים של הדור שלנו, זה המציאות שיש מאות אלפי יהודים שנולדו בהווי חילוני ר"ל, אך הם עצמם כבר שומרי תורה ומצוות, ומגדלים את ילדיהם לתורה ולתעודה. זה אחד הדברים המיוחדים שקשורים להארת הגאולה. **הרב שמואל יעקב רוט:** אני נוסע פעם בשבוע למדרשיה של 'לב לאחים' בחולון. כשאתה מגיע לשם, אתה באמת מרגיש את ימות המשיח. מגיעים לשם אנשים, שאין להם שום קשר ליהדות, עם קעקועים ותספורות קוצניות, והם באים ושמים כיפה על הראש ומתחילים ללמוד.

ח"כ הרב משה שמעון רוט: כמובן שיש עוד דבר מעשי, וזה מה שדיברנו קודם - ההתבוננות. להבין את גודל השעה, ואת גודל השמחה על כך שאנחנו זוכים להיות בארץ ישראל, ועוד ללמוד תורה ולהתפלל ולקיים את המצוות בארץ ישראל. אשרינו, מה טוב חלקינו. ההתבוננות הזו מביאה ליותר יראת שמים ויותר אהבת ה', ויותר מצוות צדקה וחסד.

לעומת זאת התפקיד שלנו אינו לכלות את הקוצים מכרם בית ה' ולעזור להקב"ה להתמודד עם החילוניזציה. אנחנו צריכים לעשות רק מה שבידינו בתורה ומצוות ובבנין ערי ארצנו.

בתחילת הראיון אמר ח"כ הרב רוט, שהוא בעצם חבר ב'קדושת ציון' כבר במשך חמישים שנה, רק שהוא לא ידע על כך. לקראת סיום הראיון אנחנו מבקשים לשמוע - איך ומתי נחשפתם לאגודת 'קדושת ציון'?

הרב שמואל יעקב רוט: אני נחשפתי לראשונה לעלונים של 'קדושת ציון' כאשר למדתי בישיבה בנתניה. חבר שלי בישיבה מצא בכותל את אחד הגליונות הראשונים שיצאו לאור, והוא הביא לי את זה ואמר לי - "מצאתי משהו שיתאים לך". אני זוכר, שאז האגודה היתה קטנה מאד, ולא היתה כל המערכת שיש היום, ולא ידעתי איך אפשר ליצור קשר עם האנשים שעומדים מאחורי זה. גם את העלונים לא קבלתי באופן קבוע, אלא רק מדי פעם. בהמשך הראיתי את העלונים גם לאבי, וזה מאד מצא חן בעיניו. לוועידה הראשונה רציתי ללכת, אבל היו לי עיכובים שונים, ואחר כך התחרטתי במשך שנה שלמה על כך שלא הייתי שם. כמובן, שהגעתי לוועידה השניה שהתקיימה באולמי זוועהיל, ובוועידה השלישית כבר לקחו את הפרטים שלי ויצרו אתי קשר, וכיום אני מפיץ את הגליונות לחברים שלי ולאנשים שונים, ובאופן קבוע אני מקבל טלפונים של אנשים שרוצים לדעת אם הגליון החדש כבר הגיע מהדפוס.

לסיום אנחנו פונים בשאלה לח"כ הרב משה שמעון רוט - היום, כשאתה רואה את האגודה, מה התחושות שלך, והאם יש לך הערות וביקורת איך אפשר לקדם את האגודה?

ח"כ הרב משה שמעון רוט: קטונתי מלהעביר ביקורת, אבל מספרים שנפוליאון נהג לרדת אל העם לשמוע מה האנשים הפשוטים חושבים. אם אתה רוצה לשמוע מה היהודים הפשוטים חושבים, אני אגייד לך מה שאמרתי כבר מספר פעמים. זה טוב מאד שיש חלומות גדולים, כיון שאחרת לא מתקדמים, וצריך תמיד להציב יעדים. אבל באותה מידה צריך לדעת להיות מעשיים. ראיתי אצל מורי ורבי השפע חיים, שמאז ומתמיד היו לו חלומות גדולים. למרות זאת הוא היה מאד מעשי, ותמיד הוא פעל שלב אחרי שלב. אתן לך דוגמא. כשהוא רצה שיהיו אברכים שידעו את כל הש"ס, הוא השקיע בזה את כל כוחו, אבל הוא פעל לפי סדר. בהתחלה היו מבחנים בישיבה על מאה דפים. אח"כ הוא עשה מבחנים על 300 דף. אח"כ על 600 דף. ככה הוא הקים את "כולל ש"ס" ואת "מפעל הש"ס". ככה זה בכל דבר. זה חשוב מאד שיש חלומות גדולים, אבל צריך לא להתבלבל בין החלק המעשי לחלק של החזון.

אני גם חושב שאנחנו לא צריכים להיות אנשי סיסמאות. יש כאלו שחושבים שאם אנחנו נגיד ונצעק "הר הבית בידינו", זה הופך להיות בידינו, ואם נגיד לכולם שהמדינה צריכה להיות מדינת הלכה, אז המדינה תהפוך למדינת הלכה. אני חושב, שאם אומרים דברים רק כסיסמאות - אין בזה תועלת. צריך לראות מה הדברים המעשיים שאפשר לעשות, וללכת שלב אחרי שלב, לעשות מה שאפשר, ותמיד להתפלל ולבקש סייעתא

” רוב מנין הציבור החרדי נוכחים כאן בארץ... זה לא משהו מקרי, אלא זה חלק מתהליך ”

דשמיא.

היום במבט לאחור אפשר לומר, שבהתחלה כש'קדושת ציון' רצו לעשות אירוע, הם יכלו לאסוף אולי מנין או שנים, וחלק גדול מהאנשים הגיעו כיון שהם הרגישו שהם מחויבים לבוא. היום הארגון גדל מועידה לוועידה, ומדובר כבר על מאות אנשים, ובעזרת ה' יהיו גם אלפים ומאות אלפים. בעין רוחי אני רואה את 'קדושת ציון' עושה ועידה עם עשרות אלפי אנשים, ואם אתה חושב שאני חולם חלומות, קודם כל אתה צודק, אבל כמו שאמרתי - צריך גם לחלום חלומות. רק שאני חושב שזה גם מעשי. זה יבוא עם הזמן כיון ש"חברך חבא אית ליה", ויש הרבה יהודים טובים שכבר חושבים בגדול כמו 'קדושת ציון'. היום יש מחשבות אצל ראשי ועסקני 'קדושת ציון' איך הציבור מסתכלים על הארגון, ומה הציבור חושב על הארגון. אבל עם הזמן הארגון יהפוך להיות הציבור בעצמו, מה שנקרא בלע"ז "המיינסטרים".

אבל החלק הזה כבר לא כל כך בידינו. אבי זכרונו לברכה היה אומר, שאי אפשר לעבוד כדי להיות עשיר, אלא אפשר לעבוד בשביל פרנסה, והעשירות היא מתנה משמים. אותו הדבר בנוגע ל'קדושת ציון'. אני חושב שלהגיע ל-300 אלף או למיליון חברים, זה לא משהו שאפשר לעבוד עליו. אבל כשבאים עוד אחד ועוד אחד, ורואים את הפשטות ואת האמיתות של הדברים, ומבינים שזו דרך ה', בסופו של דבר זה מכפיל את עצמו כל הזמן. לכן צריך להמשיך ולעשות את מה שעושים עד עכשיו, להמשיך להוציא את הגליונות, ולעשות עוד ועידות וכינוסים.

אסיים במשפט הבא - צריך לחשוב בגדול, להתפלל שנצליח, ולעשות מה שאפשר. ואני יכול לברך ברכת הדיוט הלואי שתצליחו, ואזכה לראות את 'קדושת ציון' מאגדת מיליון חברים חרדים לדבר ה', והולכים לקראת משיח צדקנו במהרה בימינו אמן. ♦

והשיב לב אבות על בנים

הגאון רבי יוסף קמנצקי שליט"א מספר על אביו וסבו

בכמה הזדמנויות, זכינו באגודה לשמוע מהרב יוסף קמנצקי שליט"א על עלית משפחתו לארץ ישראל בעקבות מלחמת תשכ"ז, על השאיפה העתיקה המושרשת במשפחתו כבכל יהדות ליטא לעלות לגור בארץ הקודש, ועל הסתייגות סבו מרן הג"ד יעקב קמנצקי זצ"ל מעלית בני ארה"ב - שהתהפכה ברבות השנים. בשונה ממה שספרנו עד עכשיו על אבות שהשפיעו לבניהם יחס חיובי לארץ ישראל, כאן מצאנו שגם בכח הבנים להשפיע על האבות, וכדברי הנביא - "...ולב בנים על אבותם".

שערים, או אצל 'המזרחי', בלי ערובה לדור המשך אחרי כור ההיתוך של הצבא, כמו שהמספרים מוכיחים. לא היה כאן משהו כמו בארה"ב, שגם תלמידי ישיבה מוציאים בגרות במסגרת הישיבה, וכך נשארים במסגרת של היראים. הוא סבר גם, שאם מגיעים לארץ ישראל, צריך להתבטל לחרדים שם ולא להיות חריגים, מה שחסם את האפשרות לחינוך כמו שהיה מורגל באמריקה.

כשנה אחרי שעלינו, טרח סבא להגיע ולבקר לכבוד הבר-מצוה שלי, וגם כדי להתפייס ולהשלים עם אבא. הוא אמנם דאג להדגיש, שאין הוא מסכים עם ה'ציונות' כביכול, ומעשה שהיה כך היה - אבא שלי התעקש שאמסור את דרשת הבר-מצוה בעברית, ולא ביידיש, על אף שיותר טבעי היה לי לדרוש ביידיש. [בחדרים שלמדתי בארה"ב, יידיש היתה השפה הדומיננטית. באחד מהם הייתי כמעט היחיד בכיתה שידע לדבר גם באנגלית]. לא יצא לי לשאול, אבל נראה לי שהסיבה שאבא התעקש שאנאם בעברית היתה כי השתתפו בבר-מצוה קרובי משפחה, דוידים של אמי, שלא היו שומרי תורה ומצוות, ואבא רצה להראות להם שאפשר להיות 'לא גלותיים', ואין זה צריך לבוא חלילה על חשבון שמירת תורה ומצוות.

אחרי שדרשתי ראשון, פתח הסבא בדבריו ואמר, שמן הסתם דרשתי טוב, רק שאין הוא מבין את העברית. סבא ידע שאני לומד ב'ישיבת ה'השוב החדש', שמצד אחד לא היתה מה'מזרחי', ומצד שני לא היתה ישיבה חרדית רגילה, כי היו בה לימודי בגרות. הסבא, שחשש שזו ישיבה כמו של המזרחי, אמר אז בבר מצוה את הווארט המפורסם שלו על הלימוד של יעקב אבינו ארבע עשרה שנה בישיבת שם ועבר - מה היה חסר לו אצל אברהם אבינו? אלא, כשהוא בא לגור אצל לבן, שלא היה סיכוי שהוא יחזיר אותנו בתשובה, עיקר הלימוד היה צריך להתמקד במשימה איך לא להיות מושפע מהסביבה, ואת זה יש ללמוד משם ועבר, שהתמודדו בעצמם עם דור המבול ודור הפלגה, מה שאין כן אצל אברהם ויצחק, שעיקר העבודה אצלם היתה לפרסם את שם ה' לאחרים. וכן יעקב, שראה ברוח קודשו את ההתמודדות של יוסף, הכין אותו לזה, וזו התורה המיוחדת שמסר לו - 'בן זקונים הוא לו'. הסבא סיים, כשהוא פונה אלי - 'קוראים לי יעקב, ולך קוראים יוסף, הריני מוסר לך את תורת שם ועבר'. בני המשפחה הבינו, שזה היה מחמת החשש מזה שאני לומד

הרב יוסף שליט"א מספר תחילה על היחס של אביו, הגאון רבי נתן קמנצקי זצ"ל - מראשי מקימי ישיבת איתרי - לארץ ישראל, ואין הבשיל הרעיון שיעלה לארץ ישראל.

"אבא שלי תמיד היה 'חובב ציון'. בערך בשנת תשי"ז הגיע חבר של אבא שלמד אתו אצל ר' לייב מאלין בבית התלמוד, הרב מרדכי אליפנט, לגור בארץ ישראל. לא היו לו ילדים, והוא חשב שאם הוא יגיע לגור בארץ, אולי זה יעזור. בארץ הוא פתח כולל, וכל שנה הוא היה מגיע לארה"ב לגייס כסף עבור הכולל, והיה מתאכסן אצלנו בבית. תמיד הוא היה אומר לאבא שלי, שיבוא לגור בארץ, ושיחד הם יפתחו ישיבה. אמנם באותו זמן היה אפשר אולי לספור על כך היד את מספר החרדים האמריקאים שהגיעו לגור כאן. כשבע שנים אחר כך, אבא הגיע לביקור יחד עם אמא שלי ואחי הצעיר ממני, שהיה אז תינוק. נדרש אומץ לשכנע את אמא שלי להגיע למקום שהיה נחשב אז למסוכן [יחסית לארה"ב], מקום לא מפותח - 'מדינת עולם שלישי'. אחר כך כבר לא היה מה לדבר איתה על לבוא לגור כאן..."

ובכל זאת הם הגיעו לבסוף. הרב יוסף שליט"א מספר על כך.

"גרנו בשכונה בברוקלין הנקראת 'מזרח ניו יורק'. לאבא היתה משרה של רב בית כנסת בשכונה. אני זוכר, שפעם הוא קרא לי לפני מוסף, ואמר לי לספור כמה אנשים יש בבית הכנסת - ספרתי מאה וארבעים מתפללים. בשבת הבאה הוא אמר לי שוב לשים לב למספר המתפללים. עד סוף אותה שנה, נשארו שם רק שבעים איש. בצורה עקבית, השכונה התרוקנה מיהודיה, שעזבו לשכונות אחרות. [היום, זו שכונה שאפשר לעבור בה בבטחה רק ברכב משוריין, וגם זה עדיף שיעשה בשעות היום...]. גם משרה נוספת שהיתה לו, כמגיד שיעור בישיבה גדולה, לא עלתה יפה.

ואז אבא החליט, ברוח אותם ימים שאחרי מלחמת ששת הימים בתשכ"ז, שהוא רוצה לעבור לגור בארץ. הסבא רבי יעקב לא היה מרוצה מזה כלל, ואף ניסה להניאו. לאחרונה שמעתי ממי שהיה 'היוזם-בחור' [הבחור העוזר] של הסבא, שהסבא נפגש עם עשיר אחד כדי לנסות לסדר הסכם יששכר-זבולון עם אבא שלי, כדי שישאר באמריקה."

הרב יוסף מספר ממה נבעה התנגדות הסבא רבי יעקב זצ"ל.

"החשש העיקרי של הסבא היה מחינוך הילדים. הוא סבר, שכאן בארץ זה קיצוני לשני הצדדים, או לכיוון אחד כמו במאה

ארבעה דורות של משפחת קמנצקי: מרן הגאון רבי יעקב זצ"ל, בנו הג"ר נתן זצ"ל, נכדו הרב יוסף שליט"א, והדור הרביעי

גם שנים מאוחר יותר, בשנת תשט"ז, הוא הגיע לביקור בארץ. הוא היה אז בן 65, אשתו הראשונה - סבתא שלי - כבר נפטרה, והוא חשב לצאת לפנסיה ולבלות את שארית ימיו בארץ, כיון שכבר היה יכול לקבל

מהמשלה האמריקאית פנסיה חודשית. בביקור הזה, הוא פגש את ידידו ר' בערל דווינסקי - ר' דוב שפירא. שניהם למדו בעבר בישיבת סלבודקא, ובארה"ב היו שניהם שייכים להסתדרות יוצאי סלבודקא, קבוצה של בוגרים שהיו נפגשים פעם בחודש ליום שלם של לימוד משותף. כל אחד היה לוקח חופש ממקום עבודתו עבור יום הלימוד המשותף. בערל היה תושב העיר דווינסקי, ומקורב להגאון הרגובצ'ובר, שאמר לו שילך ללמוד רפואה. אחרי כמה שנות לימוד בסלבודקא, הוא נסע לברלין ללמוד ונהיה פסיכיאטר, כשבהמשך ברח משם לארה"ב בעקבות רוחות המלחמה. רבי יעקב, שנפגש איתו בהסתדרות הבוגרים, היה שולח אליו בחורים משיבתו שנוצקו לטיפול, ביודעו שמדובר בבן-תורה, יהודי ירא וחרד. אותו בערל דווינסקי - שהיה מבוגר מר' יעקב בשנה-שנתיים - כשיצא לפנסיה הגיע כמובן לארץ ישראל, להגשים את השאיפה הבסיסית של מרביתם של יהודי ליטא. כשהסבא רבי יעקב שתף את ר' בערל במחשבותיו על יציאה לפנסיה, הוא הזהיר אותו מזה, בצטטו את דברי חז"ל, שאין אדם מת אלא מתוך בטלה [אבות דר"נ], ואמר לו - "עכשיו אתה בשיא שנותיך, מוסר שיעורים בישיבה שאתה עומד בראשה", ובזה נגוזו תכניותיו. על כל פנים רואים, שגם אצל הסבא היתה השאיפה הזאת. ידידו הרב אהרן קוטלר זצ"ל, שהיה חתנו של הרב איסר זלמן מלצר זצ"ל וירש ממנו את ראשות ישיבת עץ חיים בשנת תשי"ד אחר פטירת חותנו, שמע שהסבא שוקל להשאר כאן, והציע לו לקחת את ראשות הישיבה ולשחרר אותו מהעול - הרב אהרן היה צריך להגיע מארה"ב ולמסור שם שיעורים מדי שנה. רבי יעקב בדק את העניין, וראה שהוא, כחניך סלבודקא, לא מסתדר עם הסגנון והמנטליות של ה"טשאלמערס", וכך ירד רעיון זה מהפרק."

מכאן עובר הרב יוסף לדבר על היחס של הסבא רבי יעקב לנסים שנעשו לעם ישראל בארץ ישראל.

"בתקופה שהיה אלמן, לפני שנישא בשנית, הוא היה אוכל לפעמים בחדר האוכל בישיבה. כך נהג במוצאי שבתות בסעודת מלוה מלכה. פעם אחת בחשון תשי"ז שמע רחש בין הבחורים. חלקם היו בסעודה שלישית אצל האדמו"ר מסאטמר, זה היה אחרי 'מבצע סיני', והאדמו"ר אמר שהנצחון הוא 'מעשה שטן'. אברהם משה גוטליב ז"ל מאורוגואי למד אז בישיבת תורה ודעת [בהמשך חייו עלה ארצו עם אשתו והתיישבו בבני ברק ונפטר חשון ילדים - יהי זכרו ברוך]. הוא סיפר, שהוא לא זוכר אף פעם כעס כזה אצל הסבא - הרב יעקב ממש נהיה אדום מרוב כעס, הוא השתיק את הציבור, דפק על השולחן והכריז שיש מספיק 'ערליכע יידן' בארץ ישראל שיעשה נס בעבורם. באופן אישי, הוא כיבד את האדמו"ר. תקופה היו גרים בסמיכות בווייליאמסבורג, והיו לפעמים מדברים ביניהם כשהיו נפגשים. אבל הוא סבר ששיטת האדמו"ר אינה מוצדקת. היה מישהו שאף שאל אותי אם זה נכון מה שמספרים, שרבי יעקב אף לא הסכים לבקר בכותל המערבי. בתגובה שלחתי לו תמונה שלי עם סבי רבי יעקב עומדים ליד הכותל..."

ובנותן טעם לספר גם על היחס של האבא הג"ר נתן זצ"ל לנסים שאירעו.

התלמיד ג.ב. מספר: "בשנת תשל"ה למדתי בישיבת איתרי בסניף קטן מאחורי התחנה המרכזית. הסניף הזה נסגר, והתלמידים נאלצו ללכת לסניף אחר. החלטתי שאעבור לסניף 'שאפל' למשך הזמן שלי בארץ, שם הרב נתן זצ"ל מסר את השיעור הגבוה ביותר. ביום ירושלים, החליטו כמה בחורים מהישיבה ללכת לכותל כדי להתפלל שחרית. להפתעתי, הרב נתן הגיע אתנו. התפילה היתה די יפה [אני חושב שהרב נתן עבר לפני העמוד]. לאחר שסיימנו את התפילה, כולנו התחלנו לרקוד ולשיר באזור הקטן שלנו ליד הכותל. לעולם לא אשכח את השמחה שראיתי על פניו של הרב נתן כשרקדנו ושרנו ביחד. באותו רגע, אפשר היה לראות שהרב נתן זצ"ל עם רגל אחת על הארץ, והשניה בשמיים. זה אירוע שלעולם לא אשכח." הערת המערכת - יו"ר האגודה, הרב יהודה אפשטיין, סיפר שבאחת הוועידות השנתיות הראשונות של קדושת ציון, ערך לו מישהו היכרות עם הרב נתן קמנצקי, שהגיע לאירוע. כששאלנו את בנו הרב יוסף שליט"א על כך, הוא אמר שלא שמע מזה, אבל זה בהחלט היה מתאים לו... ♦

בישיבת 'הישוב החדש', ששיטת החינוך בה היתה נחשבת לפרצה בחינוך החרדי בארץ.

הרב יוסף מגלה בעקבות מה השתנה היחס של רבי יעקב למגורים בארץ ישראל.

"אחרי מלחמת ששת הימים, היתה רוח של עליה לארץ. בוועידה השנתית של אגודת ישראל באמריקה, שהתקיימה חמשה חדשים אחרי המלחמה, דברו כמה מהגדולים על העניין. היה אחד מגדולי ליטא שדיבר באופן מאוד שלילי על הנצחון של מלחמת ששת הימים. הוא אמר שהתורה ניתנה בסיני ולא צריך 'שטחים' בשביל לקיים אותה וללמוד אותה, וכבר אלפיים שנה אנחנו שומרים עליה בלי מדינה. אחר כך דיבר אחד האדמו"רים באופן חיובי על הנסים במלחמה ההיא, ואז עוד אחד מגדולי ליטא דיבר נגד, ואחר כך עוד אחד מהאדמו"רים דיבר בעד, וכשהסבא דיבר, הוא אמנם נסה לפשר כדי שלא ייווצר קרע בתוך 'אגודת ישראל' בין האגף החסידי לאגף הליטאי, אך למעשה יצא לו נאום די שלילי. אחר כך, דיבר הרב איצ'ה מאיר לוי"ר אגו"י שנכח בוועידה כאורח כבוד מא"י [עד הפילוג בין אגודה לדגל, היה נציג אגודה מארץ ישראל מגיע כל שנה ומדבר בוועידה]. הוא הזכיר את מאורעות השואה ותיאר את ימיו בורשא, כאשר הגרמנים הפציצו את העיר והמיתו רבבות, ולעומת זאת תאר את ההצלה שהיתה ליהודים בארץ ישראל. דבר זה השפיע עמוקות על הסבא, והוא שלח פתק למנחה, אינני יודע מה בדיוק היה כתוב שם, אבל רוח הדברים הייתה, שהוא חוזר בו מדבריו.

אחרי יותר מעשר שנים שהסבא לא ביקר בארץ, מאז הבר-מצוה שלי, הגיע הסבא לארץ ישראל לכנסיה הגדולה האחרונה של אגודת ישראל. הייתי אז כבר אברך עם ילד, והיו משפחות נוספות שסבא שלי הכיר מאמריקה - ביניהם משפחות קירשנבוים, פטרוף וקיל - שילדיהם גדלו במשך אותן שנים שחלפו. כך ראה סבא, שהתוצאות של החינוך כאן בארץ אכן בסדר, ואפילו משביעות רצון. זה הרגיעו לו את החשש מהחינוך כאן. ובאמת, מאותן משפחות יצאו אנשים חשובים ומפורסמים, המשמשים ברבנות ובעולם הישיבות.

אחרי שקצת 'הציץ ונפגע', שוב הגיע שנה לאחר מכן כאשר אחותי התחתנה כאן בארץ [לחתונתי הוא לא הגיע]. באותן הפעמים הוא הגיע לבד, בלי אשתו [השניה], והתאכסן אצל ההורים שלי. אבל שנה אחר כך, כבר בלי שום סיבה מיוחדת, הוא הגיע לחופשת קיץ ביחד עם אשתו, וממש התאהב אז בארץ ישראל. הוא לקח דירה בבית וגן, והיה מתפעל מכל דבר קטן, כמו ילדים עם טוהר על פניהם הולכים לחיידר. באותה תקופה למדתי עם אחי הרב ראובן אחרי תפילת ותיקין. וכך סבא היה מתפאר בכך שיש לו נכדים בירושלים שמתפללים כותיקין.

אני חושב שזה הרבה בזכותנו - אני ואחי ובני משפחות העולים מאמריקה שגדלו כאן לבני תורה - שהשתנה היחס של הסבא רבי יעקב לעליה לארץ ישראל."

יוצא אם כן, שכאשר סר פחד החינוך, חזר למקומו היחס החיובי למגורים בארץ ישראל. הרב יוסף מספר לנו, שבשנים קדמוניות רבי יעקב עצמו שאף להגיע לגור בארץ ישראל.

"צריך להבין, שאצל יהודי ליטא, תמיד היתה שאיפה להגיע לגור בארץ ישראל. זה היה דבר פשוט, שמי שיש לו אפשרות - היה רוצה להגיע. כבר בשנות תר"ץ, הגיעו חמיו וחמותו של רבי יעקב לבלות את שארית חייהם בארץ הקודש, ושניהם קבורים בהר הזיתים. באותן שנים, הסבא רבי יעקב כתב חיבור על הרמב"ם כדי לשלוח למוסד הרב קוק, כדי שעל-ידי זה יכירו אותו, ואולי כך יוכל לקבל סרטיפיקט [אשרת כניסה] להגיע לארץ ולקבל איזו משרה.

בכנסיה הגדולה בשנת תש"מ, בבנייני האומה בירושלים. (מימין לשמאל) מרן הרב שך זצ"ל, מרן רבי יעקב זצ"ל, ומרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל

מרן הגאון רבי יעקב זצ"ל (במרכז) ליד הכותל המערבי, עם נכדו הרב יוסף שליט"א (הראשון בצד ימין)

התאחדות החרדים לדרישת ציון
על טהרת הקודש

קוראים יקרים שלום וברכה.

כולי תקוה, שהגליון הזה היה עבורכם מקור להתעצמות והתעוררות לדרישת ציון, לחיזוק האמונה בתורה המסורה מדור דור ולביסוס ההכרה, כי ה' שוכן בציון, והשגחתו חופפת על עמו תמיד, וביתר שאת בדורנו, אשר זכה לראות בהתגשמות דברי עבדי הנביאים הנאמרים באמת, ועוד חזון למועד, כאשר נזכה לראות בקיום נבואות הנחמה במלואן ובתפארתן.

מלבד כל זאת, אני מקוה שהקריאה העניקה לכם הנאה ועונג בצורתן הפשוטה והטבעית, שהרי אינו דומה גליון חגיגי היוצא לכבוד ימי מועדנו, לגליון רגיל היוצא במהלך השנה. בשל המצוה שנצטוונו לשמוח ולהתענג, ומאידך בשל היעוד של אגודת 'קדושת ציון' להנחיל את אותם ערכים שאנו רואים בהם חיוניים בדורנו - בחרנו בצורת גליון מקורית זו, אשר משלבת דברי הגות ורעיון עם כתבות מעניינות, ראיונות מרתקים, סיפורים של אנשים ועוד דברים המרחיבים את הלב.

אני מבקש להודות מעל במה זו לכל הכותבים ולכל העושים במלאכה מאחורי הקלעים, אשר ערכם לא יסולא בפז, ואשר שכם הוא התהודה הנפלאה שאנו מקבלים מכם, הקוראים היקרים. נשמח, כמו תמיד, לענות על שאלות ביחס לכתוב בגליון זה וביחס לכל פרסומי האגודה, וכן לעמוד לשרותכם בכל דבר וענין בכתובת הדוא"ל kdst.office@gmail.com

אגודת 'קדושת ציון' אינה שוקטת על שמריה, ומיד אחרי הפסח אנו נערכים לוועידה הגדולה של האגודה ביום חמישי אור ל"ח אייר בבניני האומה בירושלים. השנה יהיה זה אי"ה מעמד אדיר לכבודה של תורה ולכבוד ארצנו הקדושה, בה בחר ה', ונבקש מכולכם לשריין את התאריך בו יוכרז ברמה, כי דבר א-להינו יקום לעולם, כי ה' אוהב את עמו ושכינה חוזרת למקומה, וכי הציבור החרדי מתחבר למהלך הא-להי בבריאה ולוקח אחריות על גורל האומה כולה.

כפי שניכר לכל, הפעילות הולכת ומתרחבת, הפצת הגליון גדלה בהתאם, הכנסים נעשים יותר גדולים, עוצמתיים ומרשימים, ושאר הפעילויות - כדוגמת שבת ויחי בחברון, הטוילים בשומרון, סיבובי השערים, ארועי הגיבוש החודשיים ועוד ועוד - הכל גדל בהקף ובכמות, והדרישה מהשטח עולה יותר ויותר. העול הכספי הנישא על כתפי האגודה עולה בהתאם, והנכס העיקרי שבידינו הוא אתם - הקוראים הנאמנים, אשר מבינים את החשיבות היחודית שיש לפעילותה של 'קדושת ציון', שאין לה אח ורע בשום ארגון אחר.

כדי שאכן נעמוד ביעוד האדיר ובפעילות שמתרחבת כל העת, אנו זקוקים לעזרתכם בנשיאה בעול מתוך שותפות של אמת בדרישת ציון על טהרת הקודש. אני יודע היטב, שקוראינו, אשר כולם אמונים על חיי תורה ויראה - גם אלו השוקדים על תלמודם כל היום, וגם העמלים לפרנסתם וקובעים עתים לתורה - אינם משופעים ברובם בממון. ועם זאת, כאשר מבינים את הערך של מה שנעשה כאן, ניתן לעשות מאמץ וליטול חלק במפעל האדיר הזה. הדברים אמורים ביתר שאת כיום, כאשר הנלחמים בה' ובתורתו מוזילים מכספם וזהבם על-מנת לקעקע בארצנו כל דבר שבקדושה. בזמנים כאלו, אסור לעמוד מנגד.

לכן נבקש לפני הכל, שכל אחד במקומו יקבל על עצמו להפיץ את הגליונות ולהשתתף בהוצאות הדפוס וההפצה. כמו כן, המרים תרומה קבועה של 36 ש"ח ומעלה, נשלח לו בעז"ה כל גליון חדש הביתה בדואר.

מלבד כל זאת, נבקש מכל מי שיש לו ולו מעט יכולת כלכלית - שישתתף בהוצאות הפעילות בתרומה קבועה של 100 ש"ח לכל הפחות, ומי שיכול להתאמץ יותר - שישתתף ב-200 ש"ח. כל שקל מסייע בעדנו להוציא לפועל את החזון הגדול.

אין צורך לומר, כי כל מי שיכול ליטול חלק בפעילות המעשית של האגודה בכל צורה שהיא - נשמח מאד שיצור אתנו קשר בדוא"ל הנ"ל או בטלפון 052-7680494.

בברכת חג פסח כשר ושמח,

ושנזכה לאכול יחדיו מן הפסחים ומן הזבחים, וירצה דמם על מזבח ה'.

יהודה אפשטיין - יו"ר אגודת 'קדושת ציון'

- התאחדות החרדים לדרישת ציון על טהרת הקודש.

מתחברים למשמעות התורנית המעשית של ארץ ישראל

kdushat-zion.022.co.il | kdst.office@gmail.com | טל: 079-538-3396

לתרומה: נדרים פלוס: 'אגודת קדושת ציון' | בנק מזרחי (20) סניף 459 מספר חשבון 109491 - 'קדושת ציון'

הוצאה לאור

גליון חודשי

כנסים

ימי עיון

שיעורים והרצאות

טוילים וסיוורים חינוכיים

רוצה להצטרף למקבלי גליונות קדושת ציון?

תמורת תרומתכם של
עלות ההדפסה והמשלוח
בלבד, תקבלו גליונות
להפצה בין החברים,
בישיבה, בבית הכנסת
וכו'. (כעת גליון מוגדל פעם
בחודשיים.)

בתרומה של
18 ₪ לחודש
(תוספת של 18 ₪ לחודש
עבור כל 25 גליונות נוספים)
תקבל
25
גליונות
מנקודת חלוקה בירושלים

בתרומה של
100 ₪ לחודש
(תוספת של 18 ₪ לחודש
עבור כל 25 גליונות נוספים)
תקבל
100
גליונות
ישירות לבית

בתרומה של
64 ₪ לחודש
תקבל
50
גליונות
ישירות לבית

בתרומה של
46 ₪ לחודש
תקבל
25
גליונות
ישירות לבית

בתרומה של
36 ₪ ומעלה לחודש
תקבל
גליון
ישירות לבית

לפרטים - 053-319-1618
KDST.SHUTAFIM@GMAIL.COM

רוצה שמלאכתך תעשה על ידי אחרים? יש אפשרות לתרום את הגליונות
והמשלוח עבור מפיצים מסוורים, שאין ידם משגת - בחורי ישיבות, ועוד.

"שער ים" הם דופקים

וּתִקֵּן בְּשַׁעַר הַכּוֹתֵנָה בְּעֵרְבֵי שְׁבֻתוֹת וְרֵאשֵׁי הַיּוֹדֵשִׁים

ב'ה וְכִינּוּ שְׁמוֹהָ כְּנֹה שְׁנַיִם מִתְּקִיִּים בְּכָל יוֹם יוֹשֵׁי מִנֵּיין שְׁחָרִית כּוֹתִיקוֹן בְּשַׁעַר הַר בֵּית קִדְשֵׁינוּ. בְּהַשְׁתַּפּוֹת עִשְׂרוֹת אַבְרָכִים וְכֵּן יִשְׁבּוּת, כְּהַנְשֵׁךְ לְמִנְהַג אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שְׁתּוֹקֵן בִּימֵי הָאָנוּשִׁים. בְּשָׁנִים הָאֲחֵרוֹת הַמֵּנִיין מִתְּקִיִּים בְּשַׁעַר הַכּוֹתֵנָה - הַמְּקוֹם הַגָּנוּשׁ הַקְּרִיב בְּיִתְרָה לְקוֹדֵשׁ הַקִּדְשִׁים מִחוּץ לְהַר הַבַּיִת, הַדְּרוֹעַ כְּמִסּוּגֵל לִישׁוּעָה וְזִמְזוּמָה שְׁנַיִם שָׁנָה בְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם לִשְׁפּוֹךְ שִׁיחָם בּו, לְאַחַר תְּפִילַת שְׁחָרִית נֶאֱמָר סֹדֵר תְּפִילָה קֶצֶר בְּנִסְחַ שְׁתִּיקוֹנוֹ הָאָנוּשִׁים לוֹמֵר בְּמִקּוֹם זֶה, הַצִּיּוֹר מְזוּיָן בְּרִיכָה לְהַצְטַרֵּף לְמִנֵּיין מְיֻחָד וְזֶה עֵם הַיָּם הַחַמָּה, כְּמִנְהַג יִשְׂרָאֵל מִזֶּה אֵלֶּה שָׁנָה. וְיִדְוֵר שְׁתִּיעִיטָע שְׁוֹעֵתוֹ וְזִכְרָה לְרֵאוֹת כְּמִהֲרָה כְּבִינּוּ בְּהִיגָרָק

"נוראות תענינו בעמדינו מזל שער סלחתי נקשיב בכואינו בשער"
(מתוך פיוט שתיקנו האנשים לומר בעשרי הר הבית)

כִּיבּוֹד מְזוּיָן לְאַחַר הַתְּפִילָה // הַמְעַמָּד מְאֻבְחַט ע"י הַרְשִׁיאוֹת
לְכִיבּוֹרִים: 054-842-3801

וקוי ה' יחליפו כח

בני הישיבות, האברכים וכלל יראי ה' מוזמנים לטיול המיוחד של 'קדושת ציון', ביום רביעי כ"ח בניסן ה'תשפ"ג, בהדרת הרב מאיר גולדמינץ שליט"א.

גם השנה נזכה להתחבר ברגלינו לרגבי אדמתה הקדושה של הארץ, עליה כרתנו ברית עם בורא עולם, נרצה את אבנינו, נחונן את עפרה, ונדבק בכל לבנו במי שצווה אותנו על ירושתה. הטיול יתקיים על טהרת הקודש, בלי חששות של מראות אסורים.

המסלול:
כוכב השחר • הר הכוכב • קובת א-נג'מה • נחל ייטיב • העוגיה

יציאה בשעה 8:00 בבוקר מירושלים מתחנת ירמיהו-שומגן. חזרה משוערת בשעה 8:00 בערב.

ההרשמה אך ורק ברכישת כרטיס מראש לטיול במחיר 100 ש"ח, דרך מערכת נדרים-פלוס של האגודה בקישור מיוחד לטיול. אין אפשרות להחזיר לאחר ההרשמה.

לפרטים: 055-6775435
NA0556775435@GMAIL.COM (עדיף בדוא"ל)

טובה הארץ מאוד מאוד

ונטעתם
מצוות נטיעת אילנות בארץ ישראל.

חיבת הארץ
סיפורים ועובדות מצדיקים

בית ראובן
מדריך מקיף לקניית בית מתוך רוגע שמחה והוודיה

להשיג בפלאפון: 055.6785647 - משלוחים עד הבית

!שָׂפָה אַטוּבָה

סדרות ושיעורים ממיטב הרבנים על מצות יישוב ארץ ישראל בזמננו מרתק ומעשיר מחכים ומעשי.

וכן שירי ארץ ישראל וירושלים

בקו הישיר:
03-617-10-30

עברית, אידיש, אנגלית

הרב מירי שאלב

הרב יהודה שאלב

הרב שמואל שאלב

הרב יחזקאל שאלב

הרב יהונתן שאלב

הרב יחזקאל שאלב

הרב יהונתן שאלב

הרב יחזקאל שאלב

הרב יהונתן שאלב

הרב יחזקאל שאלב

הרב יהונתן שאלב

הרב יחזקאל שאלב

הרב יהונתן שאלב

לרווחת עולי רגלים

כברגלים קודמים, גם בחג המצות מזמינה 'קרית מועדנו' את הציבור לשמוח בירושלים המקודשת. נערכנו לקראת עולי הרגל באהל הכנסת אורחים שבככר החורבה, וניתן לשבת עם המשפחה לאכול בשמחה ברחבת הקרדו ובגן התקומה

קרית מועדנו
לרווחת עולי הרגלים בירושלים המקודשת

חול המועד פסח בשער הכותנה

כמדי חג מתקיים מניין ברוב עם מזל שער הכותנה של הר בית א-להינו עם הנץ החמה בהשתתפות רבנים חשובים.

חיבת הארץ - באנגלית

- אגודת 'קדושת ציון' מוציאה בקרוב גליון מיוחד באנגלית, המעורר לחיבת ציון ולעלייה, וכולל גם מאמרים פרקטיים. הגליון יופץ בעיקר בארה"ב. המעוניין להרשם לקבלו - נא ליצור קשר עם הרב יואל ברמן YBERMAN@KEDUSHASTZION.ORG 053-319-1618
- כמו כן, ספרו של הרב ברמן LIVING IN THE LAND יוצא לאור בקרוב, יהיה ניתן להשיגו בחנויות הספרים.
- 'פרויקט שבח' - להרשם לקבלת מייל שבועי באנגלית בנושאי שבח הארץ, שלחו בקשה בדוא"ל לירידנו הרב אפרים הכהן הרשקוביץ PROJECTSHEVACH@GMAIL.COM

קבלת הודעות מהאגודה בדוא"ל ובטלפון

ניתן להתחבר לדוא"ל של האגודה על ידי שליחת בקשה לכתובת KDST.OFFICE@GMAIL.COM. כמו כן, ניתן להתחבר לקו הטלפוני (לקבלת הודעות האגודה בלבד)

פרטים במספר 055-677-5435 (מענה אנשי, זה לא מספר הקו)

לפרסום בלוח המודעות נא לפנות לדוא"ל

KDST.SHUTAFIM@GMAIL.COM
או לטל: 053-319-1618

התשפ"ג

הזעידה הארצית של אגודת קדושת ציון

אור לכ"ח אייר במרכז הקונגרסים בנייני האומה ירושלים במעמד מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

קהל יראי ה' במרחבי ארצנו הקדושה מוזמן לכינוס אדיר שטרם היה כמותו לכבודה של תורה, לכבודה של ארץ-ישראל ולכבודו של ציבור הנאמנים לה' ולתורתו בסימן

ציבור היראים לקראת הפיכתו לרוב במדינת ישראל אתגרים, יעודים ומטרות

כמדי שנה נתכנס יחדיו מתוך דיבוק חברים בשבח והודיה לה' על כל הטוב שגמלנו כאומה בארצה, ונכריז בגאון, כי דבר אחד מדבריך לא ישוב ריקם. האירוע יכלול פאנל של אישי ציבור מקרב הציבור החרדי והרצאות בליווי מצגות מרתקות.

גדול יהיה המעמד לכבודה של תורה, לכבודה של ציון ולכבודם של יראי ה'.

שריינו את התאריך – יום חמישי אור לכ"ח אייר התשפ"ג בבניני האומה בירושלים!